

№1. 2020 ვ.

იალგანი

აფხაზეთის განათლებისა და კულტურის სამინისტრო

სსიპ „კულტურის, სპორტისა და
ახალგაზრდულ საქმეთა სააგენტო“

იალკანი - შემასწორებით-ტიტულური უკანასი ყავვლითათვის
დარღვეულია 1996 წელს

„სააგენტოს“ დირექტორი ლიკა პვარაცხელია

የኅዳዊት መሠረት	ይህንን ተከራካሪነት
መሬታዊዴንጂዎች	ይህንን የሚከተሉበት
መሬታዊዴንጂዎች	ይህንን የሚከተሉበት
መሬታዊዴንጂዎች	ይህንን የሚከተሉበት

რას წაიკითხავთ „იალქანში“?!

პუნქტიკარიაში „მეცვე ერეკლე II-ის
ფართზე“ 300 ნლობთავი ”საყრდარია
არამარტო ფიფ ხელმწიფებული, მეცვის
ოკეთან ფახლოვებული, თავად შიო
გეცევანიშვილიერი; მისმა შოთამოძავლებმა,
გვარით გეცევანიშვილებმა მოგვანოდეს
უნიტერი ისტორიოგრაფიაში უსამართლოდ
მივინუებულ ნინაპარზე. ვინჩ გარედა და
გააპროტექტა „გეორგიევსკის
ტრაქტატით“ უცულებელყოფილი
ნაწილის მიზანით.

33. 12

ახალი რესტრიკა „ნაშტლილი საზღვრებით“
ნარმობიფენი პუბლიკაციას. რომელის
ავტორია იაპონელი პროფესიონი რომ
კოჟიმა. მან, უკინებდა „არქენტ“ რედაქტორის.
თავის გვერდზე დარწყდა ნერილი
ახალგაზრდა სოციალუ მსატვარზე ირმა
გელანციაზე. ერთი ექსკლუზივობა: იაპონური
პუბლიკაცია „იალპნისტვას“ საგანგებოდ
თარგმნა ახალგაზრდა იაპონელმა
ქართველობიგმა ჰქონდება.

33. 20

პურლიკარგიაში „პალიანიფან“ ავტომებული
სურთოთ „ფეხსურთის კუნტლმენს“.
სოხუმიდე გასა ლოკომოტორიდეს. გავჭვიონთხა
და ერთად გაფრინვულ ნლებს იღონებს
მისი სიყრმის შეგრძარი - პეტრე
ჭანტურია. ლეგენდარული სპორტსმენის
გრძაფარვალებიფან 40 ნეტია
გახსული.

33. 48

საქართველოს კულტურის

გიგლა გოგერია, ნინო ვახანია, ზაურ კალანდია, სალომე პაპანაძე, დავით კობახეიძე, ნატო კორსანტია, ცეგზარ გაბალონგლივიშვილი, როლანდ იოზარაძე, გურამ აეტრიაშვილი, მთარ უორდანია, ვენერა რურუა, ყაჩატა ქარლოვიანიძე. გილი წევანავავი, სოსო ჭუმელიშვილი.

**კურნალი გამოცდის აფხაზეთის ა. რ. მთავრობისა და
უმაღლესი საბჭოს მხარისაჭრით**

შეკვეთის რივიტი*

1846 წელს სოხუმი გამოცხადდა საკაჭხო პუნქტი, 1847 წელიდან კი - ქადაგი.

«სოხუმი ზღვისპინეთის ერამაზესი კუჟონებია. აյ შეიძლება, მთელი წელი განმავლობაში მიიღოთ მზის აბაზანები. მზის სხივებით სოხუმი ქაბობდს შავი ზღვის ჩავის ჩავის უკერა კუჟონების», - წერს აკადემიკოსი ვალენტინ ზუბანია.

XIX ს.-ის 30-იან წელში აფხაზეთში იმოგზაურა ფანგმა გეოგრაფმა - ეკა ფანგმა გამბამ და მეჩე ასე გამოხატა თავისი შთაბეჭიდებები:

«აქ ეხომანეთს ენაცვლება ნიაღამყოფი მთები და გოჩაკები, საუცხოო ჯიშის მცენარეები, ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ვხედავთ ნიაღაბზ მღინარეებს, გამჭვირვალე ნაკადელებსა და ბოჩვებს, ჩაც უმშვენიერეს პეზარეს ქმნის».

თუმცა სოხუმის ზღვის სანაპირო ამ ერთიანობის ჯერ კი იყო კეთილმოწყობილი. 1867 წელს სოხუმის განყოფილების ეფექტსაც დაინიშნა გენერალი გეიმანი. სოხუმი მისი მართველობის ერთ დაინიშნა ფარმაცეტური ქადაგი (სოხუმის ცენტრალური ნაწილი დღემდე ასეთია).

„სოხუმ-კალე“. ლევ ლაგორიო. 1872 წ.

1869 წელს სოხუმში ჩამოვიდა უკაცხაფის აპარატის გამომგონებელი - გერმანელი ვენერი სიმენსი. 1870 წელს 1 მაისს პეტერბურგმა მიიღო სოხუმიდან ბაგზავნილი პირველი ელექტრა.

ესთი საინჟინერო ფაქულტეტი: 1898 წელს მოსკოვში ჩატარებულმა ექიმთა მსოფლიო XII კონგრესმა სოხუმი აღიარა საუკეთესო კიმიტუქი ზონად.

ამ, ჩაც ვკითხებოთ ჩესი მოგზაურის - ნიკოლოზ ანდირევსაის** ჩანაწერი:

«სოხუმი აქ კი ას, საღმე ღასავლეთ ევროპასა და ამერიკაში ჩოდ ყოფილიყო, იგი უფრო ატენის მონიათობოდა მსოფლიოს ცნობილ კუჟონები, მეორე ნიკად».

და მაჩთაც: აფხაზეთის საუცხოო კიმიტუქს, მის განუმეორებელ ღანდშაფტს, ერამაზესი ხელებით, ალტაცებაში მოჰყვავდა იქ ჩასული მოგზაურები, მხატვები, მწერები.

პირველი მხატვაში, ჩოდერმაც XIX ს.-ის 40-იან წელში «აფხაზეთის თემაზე» შექმნა საუცხოო კილომეტრი, იყო ნიკოლოზ ჩერნიცოვი (მისი სურათები ღაცელია პეტერბურგის ჩესი მუზეუმში).

აფხაზეთის სანაპიროს პეტერბურგის ახალი შთამბეჭდავი უკიდ მიეძლვნეს მომავალში ცნობილმა იმ ეპოქის მხატვებმა: ივანე აივაზოვსკიმ, ივანე ჩეპინმა, ვასილი ვეჟეშჩაგინმა, ვიქტორ ვასნეცოვმა, ლევ ლაგორიომ...

ალექსანდრე გორგაშვილი, ჩოდ ლევ ლაგორიო იყო ივანე აივაზოვსკის პირველი მოსწავლე და პეტერბურგის ექიმ-ესთი ცნობილი ჩესი მაჩინისცი. მხატვაში 1872 წელს შექმნილი ჟილო, სახელმოღებით «სოხუმ-კალე», ჩოდერმაც ღაცელია ვაკეუნებით «იაღნის» პირველი გვერდები, ღაცელია სოხუმში, აფხაზეთის სახელმწიფო მუზეუმში.

თემის გაგებელი:
იხილეთ ნომერის ჩანახით - «იაღნი» №45

* - დასავლეთ ევროპის უდიდესი საკურორტო რაიონი (ნიცა, კანი, სან-რემო).

** - ნიკოლოზ ანდრეევსკიმ XIX ს.-ის ბოლოს რამდენიმე თვე დაჰყო სოხუმში.

ნოდარ დუმბაძის შემოქმედება იმიტომაცაა კლასიკა, რომ მწერლის ჯაფოსნურად მარტივი ენა, განუმეორებელი იუმორი და ყველასათვის „მისიანი“ კუთილი პერსონაჟები ხიბლავს სამყაროს, მის ნებისმიერ კუთხეში მცხოვრებს.

„ნოდარ დუმბაძის გარეშე ჩვენი ლიტერატურული ყოფა საგრძნობლად დაკარგავდა სითბოსა და ეშხს, არავის, არც ერთ ჩვენგანს არ ხელენიფება მყითხველთან, ქართველი ადამიანის გულთან ასეთი მიმნცობი, ასეთი გულითადი სუბარი; ასე ასტატურად არავის უპყრია ხელთ მისი გულის გასაღები“, - წერს კრიტიკისი გურამ ასათარი.

გადავწყვიტეთ, მყითხველთან „გულითადი საუბრის“, „მისი გულის გასაღების“ ოსტატურად ფლობის იშვიათი უნარი წარმოგვეჩინა მწერლის სტრიქონებს შორის მოძიებული მარატიული ამონარიცებით. ესაა უკვე ათასგზის ნაცნობი და ყოველ ჯერზე მაინც თავიდან დაბალებული ემოცია.

ასე გაჩნდა „იალქნის“ ახალი რებრიკაც „სტრიქონებს შორის“.

„მაინც რა არის სამშობლო?“

ცოდარ დუმბაძე

სამშობლო ყველაფერი ისაა, ურომლისოდაც სიქოწელე არ შეგიძლია. სამშობლო ისეთი უსაშველო ფენომენია, რომელსაც ასაკი არ გააჩნია, ისევე, როგორც ფეფას და ფეფასავით მარატიულია. გამოისა, რომ სამშობლო ყოველფლე გვრდაფერს, ყოველფლე ინაფერა ჩვენთვის, თავად კი არასოდეს არ კვდება, უკვდავია.

• • • • • • •

ყველაზე მეტი ენა მსოფლიოში ლმერთმა იყის. ყველას თავის ენაზე ელაპარაკება.

• • • • • • •

ადამიანის სული გაერიცებით უფრო მძიმეა, ვიდრე სხეული; იმდენად მძიმე, რომ ერთ ადამიანს მისი ტარება არ შეუძლია. ამიტომ, ვიდრე წოხტელები ვართ, ერთმანეთს ხელი უნდა შევაშველოთ და ვერაფოთ, როგორმე უკავაცყოთ ერთმანეთის სული; თქვენ ჩემი, მე სხვისი, სხვამ სხვისი და ასე დაუსაჩამოდ, რამეთუ იმ სხვისი გარდაცვალების შემდეგ არ დავიწლოდეთ და მარცონი არ დავრჩეთ ამ ქვეყანაზე.

• • • • • • •

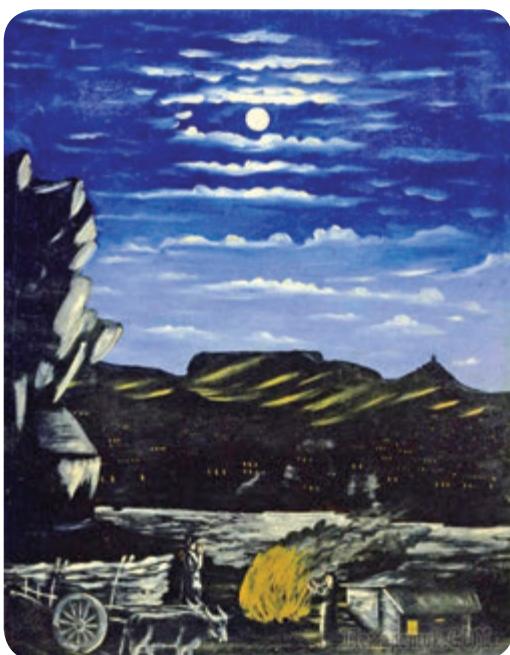
არაფერი არასაფროს ისე სამარჯვინოდ და თავისმომტკრელად არ ითვლებოდა საქართველოში, როგორ უძაფიოსნერა და ქურდობა. მარცო ის რად ლირს, რომ ქურდს მეგრულად „მახინჭი“ ჰქვია.

• • • • • • •

რა კარგი იქნებოდა, ჩა რომ სარკე იყოს. ვნახავდი ქვეყნებს, ამოვირჩევი ყველაზე კარგ ქვეყანას, ყველაზე კარგ ხალხს და წავიდოდი, ვიმოგზაურებდი, ვნახავდი, სად არის ომი, სად სიმშვიდე; სატარ სიმშვიდეა, ალბათ, ყველას იქ მოუნდებოდა ნასვლა, ჩა რომ სარკე იყოს... თუმცა, ჩა რომ სარკე იყოს, ჩვენ ყველანი დავინახავდით ერთმანეთს, ვნახავდით, რომ არა ვართ ისე სულები, ჩვენ რომ გვგონია, არაფერი არ გვაქვს საჩიუბარი და ომები ალარ იქნებოდა... ჩა რომ სარკე იყოს, დავინახავდით, ვის უჭირს ამ ქვეყანაზე, ვის ულხისს; მერე დალხინებულები ნავიდოფნერ გაფირვებულებრთან და მიეხმარებოდნენ... რა კარგი იქნებოდა, ჩა რომ სარკე იყოს...

• • • • • • •

ადამიანი ტაძრის კულტურზე მოხატული ფრესკა არ არის, რომ ერთ განზომილებაში უმზირო, ან მოშალო... მას ირგვლივ უნდა შემოუარო და იმ მხრიდან უმზირო, საიდანაც ლამაზია.

„არსენალის მთა ლამით“. ფიროსმანი

ჩემი სიურჯელე სიყვარულით გარდავცვლილ
ადამიანთა სულით საზოგოობს... უკვე რამწენი
ხანია, დედამინაზე სიძლივლით მეტი ადამიანი
კვდება, ვიზრე სიყვარულით. დედამინაზე დაიძრიტა
ხარო ჩემი მარჯობელი სიყვარულისა, დადგა
უამი ჩემი გარდავალებისა. გააწრებელ სიყვარული
ფედამინაზე როგორმე, თუ შეგიძლიათ და მე
ალვსფერი კვლავ მკაფრეთით...

„იმერეთი“. დავით კაკაბაძე

ქართველები რბილი ხალხია, ჰყვიანი.
ალერისანი, სიმღერა უყვართ. დედის გინებისათვის,
შეიძლება, კარ მიკლან. ამხანაგი უყვართ. ამხანაგის
გულისათვის სახლის გაყიდიან, ოლონდ შენ
სამაგიერო სიყვარულს გთხოვენ... ქართველები
თუ დედის იფისებუნ, ხაზზე დაფისებას უდინის.
კიდევ მეტს. თავისი ქვეყანა სიგიურებულ უყვართ;
საქართველოს საფლეგრძელოს რომ ამბობენ,
ხანდახან ცირის კიდევაუ. სამოთხესავით ქვეყანაა
საქართველო, სამოთხესავით...

ზღვის საორნად რბილი ხეეული აქვს და ზღვა საორნად თბილია. თუ შეგიშვა ზღვამ, იგი არასოდეს
დაგახსნილებს. ზღვამ არ იქნა ღალატი. მაგრამ ზღვას არ უყვარს, როდესაც მისი არ ეშინიათ. იგი თვითონ
გაფრთხილებს, გეუმნება, გთხოვს, ლირალებს, ქვეყნის ანგრევს. სახლისოლენა დალუებით განვერდა
ხმელეთისაკენ, ხელს გრავს, არ მოხვიდეო და თუ შერეფე, ზღვას არ უყვარს, როდესაც მისი არ ეშინიათ.
ზღვას ზღვასავით დიდი გული და თავმოყვარეობა აქვს, ზღვა წოებალია და, როდესაც ზღვა ლაპარაკობს,
ზღვას უნდა ყავინო.

არ უნდა ნახდე, რაფა არ უნდა შეგემთხვეს, კაჯობა არ უნდა დაკარგო; იმიტომ, რომ ზოლო ერთია. კარ
ხაფლავზე დაფერული ქვით კი არ ფასობს, აქ დაჭვერული სახელითა და სულით.

ადამიანი ცველაფერს შეიძლება, შეეგულს – უხარისხო ფეხსატელს, ფანსაუმელს, პურს, უფრო მეტის,
ადამიანმა შეიძლება, გაყდლოს შიმშილს, სიშიშვლეს, სირვეს, სილაფაკეს, მაგრამ სულიერ სილაფაკეს
ვერასტრონს შეეგულა.

„საპეპუცოები“. ლევან ხარანაული

„ომის კვალი“. რუსუდან ჯავრიშვილი

• • • • •

ლმერთი ისე ნათელია, ისე ახლობელი, ისე წაზი და ისე უძრავი. რომ, როდესაც ხედავ, არ იქნ, რომ ლმერთია; ამიტომ არ სწამო ლმერთი. ლმერთი რომ სხვაგან იყოს, შორის ჩვენგან, წალუკ და მალუა, ლმერთი რომ ჩვენში არ იყოს, მაშინ ყველა ინამერტა.

• • • • •

ქვეყნის სიყვარულს საყველოშუროდ და საარშიყო ნუ გაიხდით: სამშობლო როსკიპი ქალი არაა, მთვრალს რომ მოგენაფრერა და მაშინ გაიხსენებ: სამშობლო ფაძლის სალორევი. მყხლზე დაჩოქილი უნდა იფე მის საკურთხეველთან, წალი ხელით ჰირკვარს უნდა იწერდე. მეორეთი კი ხმალს იქნევდე, ეშმაკერი რომ არ დაეპატრონონ... და კიდევ ერთი, შესანირავის მიცანა ვერავინ ვერ უნდა მოგახსნოს ამ ფაძლთან.

• • • • •

— აუ, რამდენი ფრთ მაქვა გაფლანგული! ბულალტერი რომ ვიყო და რევიზია რომ დამეჭეს, ალბათ, დახვრეჭას მომისჭიდნენ — გამორთეთ სიჩნელე!!!

• • • • •

თუ მართლა უნდა გარდავიწვალო და მეტი არაფერი, მაშინ, მით უმეტეს. არ უნდა შეგეშინდეს, ისევ ამქვეყნად დავრჩები და სხვა სახით მოვალ — ან ხელ, ან ზალახალ, ან ჩიტალ, ან აღლუმებ... იქლეთ, თუ მოვალ, ისევ შენთან მოვალ, მარტო არ დაგჭიოვენ. და თუ რამები სიხმი, სიხმარული და სიყვარული იგრძენი, ქვაურომ იყოს, ის ქვა ჰაბუაშენია... ამიტომ მარტოობის არ შეგეშინდეს, არ იფიქრო, მარტო ვარო.

• • • • •

ლმერთმა მოქანდაკეს ტალახიდიდან ადამიანის კეთება კი ასრავლა. მაგრამ სულის შთარერვა არ ასრავლა. ეგერ რომ ესრავლებინა, ადამიანი ლმერთს ალარ ინამერდა.

• • • • •

საქართველო ძალიან ლამაზ და ტიშიან შეფატურსა ჰეგავს, ოქროს უნავირით შეკაზმულ შეფატურს. თან ისეთ ლამაზ მდელოზე და გამოსახებ ადგილასაც დაბმული, ყველის უნდა, შეაჭეს, ლაგამი ამოსდოს და სარტლის ყიუინითა და ვაშას ძახილით გააჭენ-გამოაჭენის; მაგრამ, მაფლობა ლმერთს, თვითონ არის ისეთი ფაქიზი და ფეთიანი, ყველა ნაძირალის არ იჭენს ზურგზე. მხოლოდ ლიონსეულებს თუ შეისვამს ხოლმე და იმათავ თუ დაყარგეს ზომიერების გრძნობა, იმათავ გადმოაგდებს და ძირს დაანარქებეს. წევრი მინახავს ასეთი.

• • • • •

ფიფი ხნის ნინ მოვიკლავდი, ჰაჭონო, თავს, მაგრამ არ მინდა, მყვლელი გავხდე, თანაწ, ისეთი უფანაშაულო ადამიანისა, როგორიც მე კარ. ძელია, ჩემნაირი კარის სისხლი და წოდვა ეფოს კარს კისერზე. სანდახან იმასავ ვფიქრობ, ასეთ ნაძირალაზე როგორ გავისვარო ხელი-მეთქი.

• • • • •

პირადად მე ჩემს მასნავლებლად მიმაჩნია ის ადამიანები, რომლებმაც საგანერო კი არ შეძინებულეს, არამედ შემაყვარეს. ჩემთვის მასნავლებლობა სავნის წოდნა კი არ არის, არამედ ლვოთო მომაფლებული უნარი, სხვასაც გადასხეუ წოდნა და ისე შეაყვარო სავანი, რომ განვითარებულმა იფიქროს, ეს რომ არ მეორნოდა, რა მეტველებოდა და ამ ჩემს წხოვრებს რა ფასი ექნებოდა.

„ატმის ხეები“. ავთო პოპიაშვილი

ჩვენ ხშირად გვეშინია სიტყვა „გენიოსის“ ხმარება. საშიში არაფერობია. იგი ასეა განმარტებული ლექსიკონში: „უფილესი შემოქმედებითი ნიჭის მატარებელი ადამიანი“. საშიში მხოლოდ ის არის, რომ ეს განმარტება ვიწმე ულიოს ადამიანს არ მივუსაფაგოთ, თორებ ნიკო ლოროტქიფანიძის მიმართ ეს განმარტება იმდენად შენებრივია და სისხლხორცეული, რომ ხანდახან გვიყვის კიდევ, ნუთუ ეს არ იქოდნენ მისმა თანამედროვეებმა. ნუთუ თავიფანვე ვერ გრძნობდნენ ამას! შესაძლო ზოგრაფია აქვს ნიკო ლოროტქიფანიძეს. გაიხსენეთ, რომელი მნერლის ზოგრაფიას ამშვენებს საქართველოში, და, თუნდაა, მის გარეთ ორი ფული, არა პირადი ლირიკის, არამედ სამშობლოს, ერთს წმინდა სახელისა და ლირსების დასაწარვად.

უამრავი ნაკლის მიუხედავად ქართველს ისეთი თაყარა გული, უმზესი სული და მაღალი შუნება აქვს, მთელს სამყაროს დასწავლიდა, კავკასიონის მარადი თოვლი რომ არ აგრილებდეს და აშოშმინებდეს.

ხანდახან უწნაური გრძნობა შემიპყრობს – მინდა, ისეთი ერთს პატარა ჰვილი ვიყო, დამოუკიდებლობის პრეცენზია არ მქონდეს, ხოლო სხვას – ჩემი ქვეყნის დაპყრობის სურვილი. ო, რა გეფნიერი იქნებოდა ასეთი ყოფნა!

„ფიროსმანი“.
გურამ ქუთათელაძე

იქნებ, ვაზია სამშობლო? აჩა, დააკვირდით, თუ დატლარია, დაჩოქილმა უნდა დაპერიფო, თუ მაღლარია – წაში ხელაპყრობილმა. ორთავე სამურავა ტეგავს ლორდას, ლორდა კი არაფერის ისე არ უხდება. როგორს სამშობლოს. სამშობლო უფრო შეტანა გაფირვება და ტუვილია, ვიტორე დალხინება და ფლესასნაული. კიდევ რა არის სამშობლო? სოფელი, საფარ წოლის ვერ შეირთავ, რაფანზ ყველა გოგო შენი დობილია და საპატარიძლოს საპოვნელია იძულებული ხარ, სხვა სოფელში ნახვიდე. სამშობლო, ალწათ, სისრუტელეა და აძიგომ მიწის ყველა კარი ამ ქვეწინან სისრუტელით გაუმაძლარი.

მე მზე მიუვარს ძალიან, მაგრამ მზე მინაში ვერ აღწევს. ამიჭომ, შუნებრივია, სიკვდილის შემდეგ მინას კი არა, წას უნდა მივაშურო – წაში ნავიდე.

„წითელი მზე“. თენგიზ მირზაშვილი

1926 წლის 25 თებერვალი.

სრულიად საქართველოს მნერალთა ყრილობაზე სიტყვით
გამოვიდა მნერალი კონსტანტინე გამსახურდია. აი, ფრაგმენტი მისი
გამოსვლიდა:

„მთავრობა გვეკითხება – გვითხარით, რა სტკივა ქართულ მნერლობას?..

...რაკი გულწრფელად გნებავთ ჩვენი გულისტკივილის გაგება, უნდა
მოგახსენოთ, რომ მაინცდამაინც დიდ პატივს არ ვცემ იმ მთავრობას, რომელმაც
ოსების ავტონომიური რესპუბლიკის ფარგლები თითქმის მცხეთის სანახებამდე
ჩამოიტანა. მთლიანად ქართული რაიონი გალისა კი აფხაზეთის ავტონომიურ
რესპუბლიკას გადაულოცა და მეგრელ ბავშვებს მარტოოდენ აფხაზურსა და რუსულს
ასწავლიან“ (დღესაც იგივე პრობლემის წინაშე არიან გაღელი მოზარდები. რედ.).

1926 წლის პირველ მარტს დააპატიმრეს „ანტისაბჭოთა ფიზიონომიის“ (როგორც მასზე
ამბობდნენ) კონსტანტინე გამსახურდია (ეს იყო უკვე რიგით მეოთხე დაპატიმრება)*; ვისაც
მუდამ ნაციონალისტობას სწამებდნენ და
გააფთრებით ებრძოდნენ.

* * *

1931 წელი.

საქართველოს მნერალთა კავშირის გამგეობის
პლენუმზე კონსტანტინე გამსახურდიას გამოსვლა
ამჯერადაც თამამი და ობიექტური იყო:

„აქ გამობრძანდნენ ჩვენი აფხაზი ამხანაგები.
უნდა მოგახსენოთ, რომ დიდედრიდან აფხაზის
სისხლი მაქსი, მიყვარს აფხაზები და გმირებიც
მყავდა ისინი. მაგრამ, ამას გარდა, ყოველმა
ქართველმა უნდა იცოდეს, რომ აფხაზი,
ჩერქეზი, ოსი ჩვენი მკვიდრი ძმები არიან და
ჩვენ ერთმანეთის ინტერესები უნდა დავიცვათ;
მაგრამ აქ გამოვიდა ორი ახალგაზრდა

კაცი: პირველი გრიგოლია, მეგრელი, ჩემი
მეზობელი, მეორე – ჭკადუა, ისიც მეგრელი და რუსულად გველაპარაკა, აფხაზეთის სახელით.
რაშია საქმე? აფხაზები არიან მაგრენი თუ ვინ არიან?“

ბუნებრივია, კომუნისტებმა კვლავ წაუყენეს ბრალდებები მნერალს. ერთ-ერთი ასე
ჟღერდა:

„ნაციონალისტობაა, როცა კონსტანტინე გამსახურდიამ პლენუმზე თქვა, აფხაზეთის
მეგრელმა რუსულად რატომ უნდა მელაპარაკოსო.“

ამის შემდეგ უკვე ცნობილი მოთხოვნებისა და რომანის „დიონისოს ღიმილი“
ავტორი კონსტანტინე გამსახურდია მალევე გარიცხეს მნერალთა კავშირის
რიგებიდან; მასთან ერთად, კავშირის გარეთ დატოვეს, ასევე, ლირსეული მნერალი
– პავლე ინგოროვა (სხვათა შორის, მოსკოვში, ჩეკას დილეგში ყოფნისას მან
ჩააკითხა გამსახურდიას, თავის მეგობარსა და თანამოაზრეს).

კონსტანტინე გამსახურდია

XX ს.-ის 70-იანი წლები.

პავლე ინგოროვამ დაასრულა მუშაობა წიგნზე „გიორგი მერჩულე“ (ცნობილმა მეცნიერმა ამ ნაშრომს თითქმის მთელი სიცოცხლე მიუძღვნა). გიორგი მერჩულეს ძეგლში „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“ მოიპოვება უაღრესად მნიშვნელოვანი ცნობები X ს.-ის შუა წლებში დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ, აფხაზეთში მიმდინარე საეკლესიო-სამონასტრო მშენებლობის შესახებ. ამ დროს აფხაზთა მეფე იყო დემეტრე II (825-861 წ.წ.).

როგორც აღნიშნავს პავლე ინგოროვა – „აფხაზთა სამეფოს“ ხანა, ანუ VIII-X ს.ს. არის „ქართული სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის სრული და საბოლოო გამარჯვების ეპოქა დასავლეთ საქართველოში... აფხაზეთის ტერიტორია იმ ეპოქაში, როცა დაარსდა „აფხაზთა სამეფო“, დასახლებული იყო ქართველი ტომებით არა მარტო ამ დროს, VIII ს.-ში, არამედ მთელი ძველი ისტორიის მანძილზეც, ანტიკურ ხანაშიც და საშუალ საუკუნეებშიც. აფხაზები და აფხაზეთში მოსახლე სხვა ტომები (აბსილები, მისიმიანები, სანიხები) – ეს ისეთივე წმინდა, ქართველი ტომები იყვნენ, ქართული წარმოშობის, ქართულ დიალექტზე მოღაპარაკე, როგორც დასავლეთ საქართველოს დანარჩენი ქართველი ტომები – ქართები, მეგრელები და სვანები“.

ბუნებრივია, ამ წიგნის გამოსვლისთანავე დაინტო აფხაზი ისტორიკოსებისა და მათი რუსი გულშემატკივრების თავდასხმა ავტორზე. საკითხმა პოლიტიკური ელფერი მიიღო.

ხელისუფლებამ საქართველოს ცენტრალურ კომიტეტში ხელოვნების, კულტურისა და მეცნიერების განყოფილების გამგეს მიხეილ კვესელავას* დაავალა „ვითარების გამოსწორება“.

პავლე ინგოროვა

პუბლიცისტი რეზო კვესელავა თავის წიგნში „მოგონებები ქართველ კინემატოგრაფისტებზე“ წერს:

„ბატონი მიხეილი შეუდგა საქმეს. შინ დიდძალი საარქივო მასალა მოზიდა. საწოლი, იატაკი, მაგიდა გაივსო ხელნაწერებითა და წიგნებით. მუშაობდა უმეტესად ლამით, თითქმის გარიურაუამდე. შედეგად დაიწერა შრომა, რომელიც მან ცეკას საგანგებო სხდომაზე წაიკითხა.

ამ შეკრებას ესწრებოდა პავლე ინგოროვაც, რომელიც აღფრთოვანებულა კვესელავას გამოსვლით:

– არ მეგონა, თუ პარტიის დავალებას ასე აშკარად გადაუხვევდა პარტიის კაცი და, თანაც, ისეთ ცოდნას გამოამჟღავნებდა, რომ ისტორიკოსებსაც გაგვაოცებდა“.

პავლე ინგოროვას „გიორგი მერჩულე“ მაინც „დაისაჯა“ და მომავალში აიკრძალა კიდეც მისი გამოცემა.

* – ცნობილი ტრილოგიის „ასერგასის დღე“ ავტორი, გამოჩენილი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, თეატრალური და უცხო ენათა ინსტიტუტების რექტორი. უცხო ენათა ინსტიტუტში მისი რექტორობის პერიოდი ოქროს ხანადა მიჩნეული.

ალბერტ აინშტაინი - თანამედროვე თეორიული ფიზიკის ერთ-ერთი დამაარსებელი, ნობელის პრემიის ლაურეატი (1921 წ.), ფიზიკის დამგში 300-ზე მეტი სამეცნიერო წარიმისა და, აგრეთვე, ისტორიასა და ფილოსოფიაში 150-ზე მეტი წიგნისა და სტატიის ავტორი.

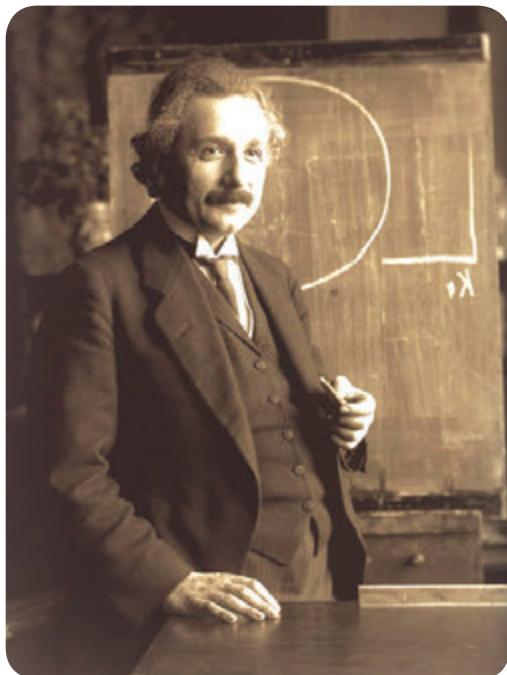
ამ ცოტა ხნის წინათ ალბერტ აინშტაინის ერთ-ერთმა ბარათმა მთელი მსოფლიოს ყურადღება მიიპყრო. უდიდესი ფიზიკის წერილის ადრესატია მისი ქალიშვილი, პატარა ლიზერლი.

ძალზე შთამბეჭდავია მეცნიერის გულორთული მონოლოგი, თითქოსცა დაყინებული სურვილიც, გოგონა ოდესმე მაინც ჩასრულეს მამის სტრიქონებს, „კაცობრიობისათვის გადასაცემად“. ცხოვრების აზრი სიყვარულშია და მხოლოდ მას შეეძლია, იხსნას მსოფლიო ბოროტებისა და უგუნურობისაგან, - აღნიშნავს აინშტაინი.

„წერილი ქალიშვილისადმი“ დაგარჩმუნებთ, რომ გენიოსი მეცნიერისთვისაც ყი ყველაზე დიდი სათქმელი და საფიქრალი ადამიანი და სიყვარულია, მეცნიერის ყველაფერზე აღმატებული ეს უჩვეულო ენერგია.

„უსიყვარულობა აღარიშევს პლანეტას“

აღმარტინ აინშტაინი
თარგმანი ნანა ჭავჭავაძია

ალბერტ აინშტაინი. 1921 წ.

ძვირფასო ციზური,
ჩოდესაც მე ფახობითობის თეორია შევთავაზე
სამეცნიერო საზოგადოებას, მაშინ ძალიან ცოტამ თუ გამიგო.

ეს ხასაც ახდა გაგიმხევ კაცობრიობისათვის გადასაცმად,
ვიცი, ესეც გაუგებებობისა და მითების საბურვებში გაეხვევა.

მსჯეს, ეხთო ჩამეც გთხოვთ: ყველა ჩემი წერილი შეინახო
მანამდე, ვიტე ამას საჭირო ჩათვლი; თუნდაც, გავიდეს იღმი
ეხმ, ათეული წერილი, სანამ ას დაწმენდები, ჩოდ საზოგადოება
მზადაა, მოისმინოს და მიიღოს ის, ხასაც ახდა გაგიზიარება.

ახსებობს ამჟანად უჩვეულო ძირი ენერგია, ჩოდეც
მეცნიერებამ ღლემდე ვე განმახატა. მაგამ სწორე ის
მათავს ღებამინაზე მოქმედ ყველა ღანაჩერ მოვლენას; ესაა
ჩვენს მიერ ჯერაც შეცნობელი მსოფლიოს ენივერსალი ძალა
- სიყვარული.

ჩოდესაც მეცნიერები სამყაროს ეთიანობის თეორიას ამჟავებენ, მათ თითქოს
გადავიწყეთ, ჩოდ ახსებობს საოცხად ძირი, მაგამ უხილავი ფენომენი - სიყვარული.

ეს სინათლეა, ჩოდეცი ასხივოსნებს იმ პირვენებას, ვინც გასცემს და მეჩე უკანვე იბერებს
მას.

მეცნიერება საჭირო ას ჩათვალეს, სიყვარული სამყაროს იღეად მიერნიათ. ახადა, ეს ხომ
განვიტარის ძალაა, აღმანებს ეთმანეთისებან ჩოდ იზიდავს.

სიყვარული - ენერგია, ჩოდეცი ძალებს და ამავდებს ყოველივე საექითესოს, ჩაც ჩვენშია,
ხასაც ნამოვალებით, ეს ძალაა, ჩოდეცი აიძლებს კაცობრიობას, ას ჩაიძიროს ბერ ეგოზმში.

ჩვენ ვეხოვთ და ვკვებით სიყვარულისთვის - ესაა ჩვენი ღმერთი და ღმერთი ყი -
სიყვარული.

ჩვენ უნდა ვემაღლებოდოთ ამ გაძნობას, ყველაფის ამხსნეულს და ამჟანად ჩვენი ყოფნის
საზრისებლის.

სამყარო საოცხად ღიღხანს უგელებელყოფდა სიყვარული, ჩაღანაც მისი ეშინოდა. ჩათვალა ისიც,
ჩოდ შევძლებელია მისი მათვა. და ეს ჩვენვე ღაგვიპიჩისპიჩიდა. კაცობრიობამ მაჩქინი განიცადა
იმის გამო, ჩოდ ას იკვებებოდა სიყვარულით, ამ გამომჩერი ენერგიით.

თუ ჩამდენად მნიშვნელოვანია სიყვაჩერი, ამის ახსნა გადავწყვიტე ჩემი
ცნობილი ფორმულით - $E=MC^2$.* ამ განცოდებაში მაჟივი ჩანაცემებით ღავს ჩემი
ჩოდების განსაკუთრებული საჭირო ენერგია შესაძლებელია გამოიმუშაოს
სიყვაჩერა, გამავლებელმა სინათლის სიჩქარეზე; და მივაღია იმ ღასისამდე, ჩოდების
სიყვაჩერი უმდრავესი ამჟღვეული ენერგია, რომელსაც ას გააჩნია საზოგადი.

ღებამინაზე ყოველი სურიერის გადამჩჩენი მხოლოდ სიყვაჩერია. მხოლოდ
მისი შევიმეცნებით ცხოველის ახსა, ის მოგვიპოვებს სიმშვიდეს და ღაგოვავს
თითოეულ მოაზროვნესა და მგებელის ახსებას. მხოლოდ სიყვაჩერით შევძლებთ,
გადავაჩჩინოთ ჩვენი ცივილიზაცია.

ჩემო ძვირფასო ღიზები, საჭიროა, ვისწავლოთ ჩვენივე «მე»-ში გაზხედა და ისიც, როგორ ჩავულომავდეთ
საკუთაში თავს, საღაც აღმოსაჩინია სიყვაჩერი. ღებამინაზე მცხოვრებმა ნებისმიერმა აღმიანმა უნდა
გააკანობიეროს სიყვაჩერის ყოველი შემძლებელია ამ საოცაში ენერგიით მან ახამახურ უნდა გაიმახვიდოს,
უპირატესობაც მოიპოვოს ამჟღვენად ყველასა და ყველაფერზე. გიმეორებ, სიყვაჩერი ჩვენი ახსებობის
გამარტივებაა.

შესაძლებელია, ჩვენ ჯერ მათი მშენებელი არ ვახო მზად, ჩოდების შევმნათ «სიყვაჩერის მანქანა», ეს საკმაოდ
მდრავი დანაგარი, რომელიც საბოლოო გაანადგურებს სიძულვის, ეგოიზმსა და სიხაჩბეს, ყოველივეს, ჩაც
აკარიერებს და აღაშიბებს პრანეცას.

მაგამ ყველაფერი წინაა...

მოვა ღმ და, მჯერა, მეცნიერები
აუცილებლად იფიქირებენ «სიყვაჩერის
მანქანის» შევმნაზე. და თითოეული
პიროვნება, თითოეული ინიციიტი,
რომელიც თავის თავში შევმნის
მოცელობით უმცირესს, მაგამ ენერგიით
უმდრავეს გენერაციონს, ამ პროცესის
თანამონანიდე გახდება.

თითოეული ჩვენგანში ჩაბურებული
სიყვაჩერის ახალი ღიზებელი ენერგია, ჩა
ხანია, ერთება იქიდან თავის დაღვევას.

ძვირფასო ღიზები, რომა ვისწავლით
და გვესორინება, როგორ გაცემა და
მივიღოთ ეს უნივერსალური ენერგია,
აღმოვაჩინო, რომ სიყვაჩერი მეღამ
იმახვებს და მას შესწევს უნარი,
დასძიროს ყველა სისტემა, შეიქანოს
სვლილები სამყაროში.

სიყვაჩერი ხომ - კაცობრიობის კავინტესენცია**.

დარიან ვწევაშ, რომ ვე შევძლო, სხედად გამომეხაცა ის, ჩაუ უჩიადებს ჩემს
გულში, გელში, რომელიც მთელი ცხოველება უჩემდა ფეთქავს შენთვის. იქნებ, ეს
მობოლიშებაც დაგვიანებულია, მაგამ ღმ ხომ ფართობითია.

მეღამ გახსოვებს, ძვირფასო ღიზები, რომ დარიან მიყვაჩხა და შენვე უნდა
გიმაღლო, რომ, როგორიც იქნა, ცხოველისგან მივიღე საბოლოო პასუხი.

შენი მამა,
აღბექ აინშტაინი.

* – ცნობილი ნაშრომი ფარდობითობის თეორიის შესახებ გამოქვეყნდა 1905 წელს, რამაც მეცნიერს
საყოველთაო აღიარება მოუტანა. ** – წყლის, მინის, ცეცხლისა და ჰაერის გარდა მეხუთე ელემენტი,
რომელიც მათ უპირისპირდება (ფილოსოფიაში – რისამე საფუძველი).

მეფე ერეკლე II-ის დაბადების 300 წლისთავი

ქართველი ხალხის ისტორიაში განუზომლად დიღია ქართლ-კახეთის მეფის - ერეკლე II-ის როლი. „ერის თავდაცებული მოამაგე”, „გამოჩენილი სახელმწიფო მოღვაწე”, „ბრწყინვალე სარდალი”, „ეპოქის რჩეული” - ასე ახასიათებენ მას ივანე ჯავახიშვილი, ნიკო ბერძენიშვილი და სიმონ ხანაშია.

სამშობლოში საალერისო „პატარა კახი” უწოდეს, ევროპის გაზეთები მას „აღმოსავლეთის ნაპოლეონალ” და „პრინც ერეკლეფ” იხსენიებდნენ, მცირე აზიაში კი „გურჯისტანის აშვებული ლომის” სახელით იცნობდნენ.

ზუსტად 300 წლისთავი გვამორჩებს ღირსეული მეფის დაბადების თარიღს, 1720 წელს.*

მაგრამ პეტრიაშვილი, რომელსაც ვთავაზობთ მქითხველს, ვისაუბრებთ არა მარტო ამ საჩინო პიროვნებაზე, გავიხსენებთ ერეკლე მეფის თანამედროვესაც, ქართულ ისტორიოგრაფიაში უსამართლოდ მივიწყებულ შიომ გედევანიშვილს, რომლის გენეტიკური კავშირი უშორესი საგვარდომო მოვლენის იღენტურია. მეტიც: შიომ გედევანიშვილის სახელი გაიგივებულია მისივე ეპოქის ეროვნულ პოლიტიკასთან.

დრო უძლეურია, მიჩქმალოს თაობათა გამორჩეული სათქმელი: ძალიან გვიან გაცხადდება, „გეორგიევსას ტრაქტას”, ანუ ერეკლე II-ის მიერ მიღებულ უმნიშვნელოვანეს გადაწყვეტილებას რაჭომაც დაუპირისპირდა მისივე ქვეშევრდომი, მცხეთის საეკლესიო ოაშკრის სარდალი, გაბედული - შიომ გედევანიშვილი.

ეს მისი ბიოგრაფიის ჯანსაღი ეპიზოდია, ერისთვის კი - მეხსიერების ფენომენი, ასე რომ შევნის ისტორიას.

განსაკუთრებული სიამაყით ალვნიშნავთ, რომ ჟერნალი „იალქანი” დაუკავშირდა შიომ გედევანიშვილის შთამომავალთ: დიდგვაროვან წინაპარზე დაზრილი მონოგრაფიის ავტორი - მანანა გედევანიშვილს, აგრეთვე, ეკა და ირაული გედევანიშვილებს.

მათ მიერ მოწოდებული საინტერესო მასალების, უნიკალური საარქივო დოკუმენტების საფუძველზე აიყინდა ერთმანეთით შევსებული თემები და შედგა ჩვენი წერილიც.

კინკ არიზნე „ეკონზის ძენი“

სვეტიცხოვლი. 1858 წლის ფოტო

ქრისტეს ჯვარცმას საქართველოდან წარგზავნილი ორი ებრაელი – ელიოზ მღვდელი და ლონგინოზ კარსნელი დაესწრო. როგორც იყო ნანინასწარმეტყველები, ჯვარცმის შემდეგ იესოს კვართზე წილი ყარეს. კვართი ქართველ ებრაელებს ერგოთ. მცხეთაში მათ შეეგება ელიოზის და. ის მეტადთან მიხუტებული ღვთისმშობლის მოქსოვილი კვართითვე გარდაიცვალა.

სამი საუკუნის შემდეგ, წმინდა ნინოს რჩევით პირველმა ქრისტიანმა ქართველმა მეფემ - მირიანმა ეკლესია ააგო სწორედ იმ ადგილას, სადაც ელიოზის და კვართთან ერთად განისვენებდა. უკვე XI ს.-ში აქვე აღმართეს ქართული ეკლესის მთავარი ტაძარი – სვეტიცხოველი.

საყურადღებოა, რომ ელიოზის მემკვიდრეებად მემატიანე სწორედ გედევანიშვილთა გვარის წარმომადგენლებს მიიჩნევს.

„ყოველთა კაცთა თვითეულთა თვისი სახლი და მშობელნი უყვარსთ“, – ასე იწყებს საკუთარი გვარის, გედევანიშვილთა ისტორიას XVIII-XIX ს.ს.-ში მოღვაწე იონა მიტროპოლიტი. ალნიშნავს იმასაც, რომ „გედეონის ძეები ელიოზის ძენი არიანო“. ამავე ეპოქის ენციკლოპედიური ხასიათის თხზულებაში „კალმასობა“ ავტორი იოანე ბატონიშვილი ასე მიმართავს თავის თანამედროვეს – ბერია გედევანიშვილს: „აქ გამოჩნდა კვართი იესო ქრისტესი, ისევ თქვენის გვართაგან მოტანილი“.

სვეტიცხოვლის ტაძარში, XVII ს.-ის ერთ-ერთ ფრესკაზე „უფლის ჯვარცმა“ კვართის მტვირთველი – ელიოზიცა გამოსახული.

გედევანიშვილები მცხეთის მოურავები და საკულტურული ლაშქრის სარდლები ყოფილან და ეს მათ მოსაყდრეობითი უფლებით გადაეცემოდათ. ერთ-ერთ სიგელში ერეკლე II ბეცია და შიომ გედევანიშვილებს „სვეტიცხოვლის სამართლიან მსახურებად“ მიიჩნევს. ეს ბუნებრივიცაა: საქართველოს ყველა კათალიკოს-პატრიარქი სვეტიცხოვლის „ჯვრის მტვირთველებად“ სწორედ მათ, გედევანიშვილებს ასახელებს.

ეს გვარი საკათედრო ტაძრის ეზოშივე სახლობდა. და ამ პატივით მხოლოდ რამდენიმე გვარის წარმომადგენლები სარგებლობდნენ (ეგაძეები და ნათიშვილები).

ეკა გედევანიშვილის განმარტებით, მათ ოჯახში დაცული ცნობებით, გედევანიშვილები სვეტიცხოვლის გასაღებსაც ფლობდნენ (ტაძრის საბუთებში არაერთგზის ჩნდება „კლიტეს მფლობელთა“ თანამდებობა). გედევანიშვილთა საგვარეულო გერბზეცაა გამოხატული გასაღები, რომელიც ეკლესის ზოგად-ქრისტიანულ სიმბოლოსთან ერთად, შესაძლოა, ქალაქის მოურავობის აღმნიშვნელიც ყოფილიყ (მით უმეტეს, რომ ქართველ თავადთა გერბებში არცთუ ხშირადაა გამოსახული გასაღები). **აშკარაა, რომ საუკუნეთა მანძილზე** მცხეთის საკათალიკოსო ცხოვრებაში გედევანიშვილთა, ანუ „ელიოზის ძეთა“ ღვაწლი განსაკუთრებულია.

ერეკლე II-ის დროს
მოჭრილი მონეტები

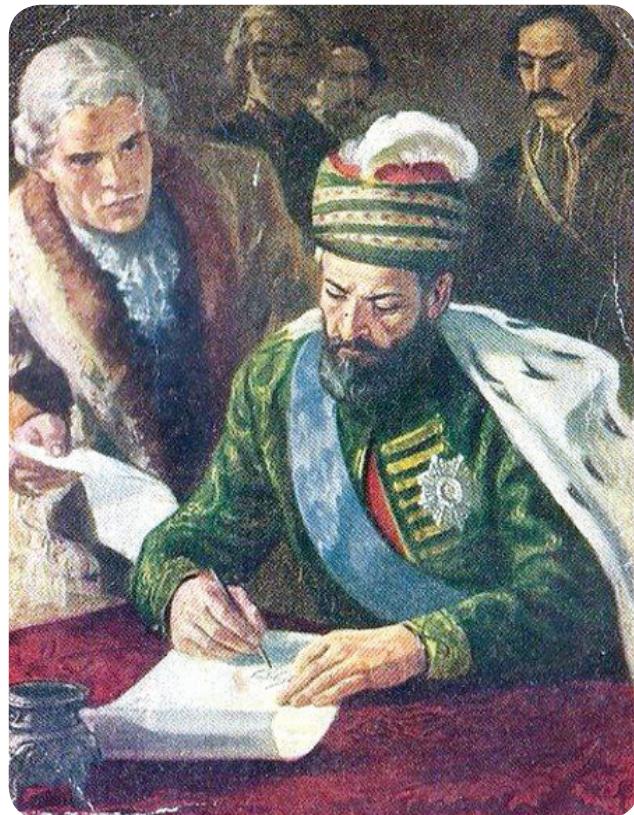
„დიდი პოციფიზეგან განწირები...“

პუბლიკაციის შესავალში უკვე ითქვა, რომ შიომ გედევანიშვილი იყო სამეფო კართან დაახლოებული ის დიდგვაროვანი, ვისთვისაც მიუღებელი აღმოჩნდა ერეკლე II-ის პოლიტიკური კურსი; საეკლესიო ლაშქრის სარდალმა „გეორგიესკის ტრაქტატი“, ანუ რუსეთის მფარველობაში ქართლ-კახეთის მოქცევა არ მიიჩნია ისტორიულ გადაწყვეტილებად. როგორც ის თვლიდა, მართალია, ქართული სახელმწიფოებრიობა არ გაუქმდა, მაგრამ შეიზღუდა და შეილახა მისი სუვერენიტეტი.

ერეკლე II-სა და შიომ გედევანიშვილს შორის ახლო და ჯანსაღი დამოკიდებულება გადაიზარდა უთანხმოებაში (ამაზე უფრო კონკრეტულად შევჩერდებით ქვევით).

ერეკლე II ქართლ-კახეთის ერთპიროვნული ხელმწიფე გახდა 1762 წელს, როცა გარდაიცვალა მამამისი, ქართლის მეფე – თეიმურაზ II. მეფე, რომელმაც 500-მეტი ომი გადაიხადა (ერეკლეს პირველი საბრძოლო ნათლობა 15 წლის ასაკში შედგა), ლაშქარს ხან წინ მიუძღვდა და თანამებრძოლთ საომრად განაწყობდა, ხანაც მტრის პირისპირ უშიშრად იდგა და ხანაც უბრალო ჯარისკაციით ცხოვრობდა.

მტერთა მუდმივი შემოსევების მიუხედავად, ერეკლე II-ემ განადგურებული სახელმწიფო იმდენად გააძლიერა, უკანასკნელი 300 წლის ქართული რეალობის სურათი ძირებულად შეიცვალა. მეფემ მნიშვნელოვანი ლონისძიებები გაატარა ქვეყნის ცენტრალიზაციისათვის:

ერეკლე II ხელს აწერს „გეორგიესკის ტრაქტატს“

შექმნა მუდმივი ჯარი და სახელმწიფო-საუნიფერალური დარგები – „საგარეო საქმეთა“, „სახელმწიფო შემოსავლების“, „სამხედრო საქმეთა“, „განათლების“; დაარსა სასულიერო სემინარიები და სკოლები; აღდგენილ სტამბაში დაიბეჭდა „სახარება“, „დავითინი“, „ვეფხისტყაოსანი“, „კარაბადინი“; აქვე ითარგმნა და გამოიცა ფიზიკისა და ქიმიის სახელმძღვანელოები; ამუშავდა შაქრის, მინის, პროლის, შალის, თამბაქოს, სანთლის, საპნის, აგურის ფარიკა-ქარხნები, თიხისა და ჭურჭლის დამამზადებელი, ზეთისა და მარილის სახდელი სანარმოები; განახლებულ ზარაფხანაში მოიჭრა ვერცხლისა და სპილენძის ფული*; ფუნქციონირება დაიწყო იარალის, დენთის, ზარბაზნის დამამზადებელმა ქარხნებმა. და მანც: ირანიდან და ოსმალეთიდან მუდმივმა საშიშროებამ, მზარდმა თავდასხმებმა ჩრდილო კავკასიიდან (განსაკუთრებით, ლეკების) შეასუსტა საქართველოს სახელმწიფოებრიობა.

ისტორიკოსი ვახტანგ გურული აღნიშნავს:

„ქვეყნის გადარჩენისთვის ერეკლე მეფემ იმაზე მეტი გააკეთა, ვიდრე ეს შესაძლებელი იყო... დიდი პოლიტიკისაგან განწირული ცდილობდა, ეხსნა სამშობლო... XVIII ს.-ის 60-იანი წლების დამდეგიდან დასრულდა ერეკლე II-ის პროირანული ორიენტაცია; დაიწყო ახალი, პრორუსული კურსის შემუშავება“.

ერეკლე მეფის მიზანი იყო, ქვეყანა გადაეყვანან სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ევროპულ წყობაზე. დასავლეთისკენ მიმავალ გზად ის რუსეთთან ურთიერთობას მიიჩნევდა; იმედოვნებდა, რომ რუსეთის სახელმწიფო უზრუნველყოფდა მისი ქვეყნის წინსვლასა და ერის დაცვას მტერთაგან.

„გეორგიუსის ცრიტერიუმი“ ანუ, რეფომ „სამეგობრო შეთანხმება?!”

1782 წლის ბოლოს ერეკლე II-ემ რუსეთის იმპერატორს, ეკატერინე II-ეს თხოვნით მიმართა, რუსეთს ეკისრა საქართველოს მფარველობა.

1783 წლის 18 ივლისს, ჩრდილო კავკასიის რუსულ ციხესიმაგრე გეორგიევსკში**, წინასწარ შემუშავებული ცერემონიალის მიხედვით, საქართველოს დელეგაცია „დიდი ზემით“ მიიღეს.

რუსეთის იმპერიასა და ქართლ-კახეთის შორის დადებული „გეორგიევსკის ტრაქტატი“, ანუ, როგორც მას მზაკვრულად უწოდეს – „სამეგობრო შეთანხმება“ – გაფორმდა 1783 წლის 24 ივლისს. ეს იყო პირველი ორმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულება რუსეთ-საქართველოს მრავალსაუკუნოვანი ურთიერთობის ისტორიაში. პირადი ბეჭდების დამოწმებით მას ხელი მოაწერეს – რუსმა გენერალმა პავლე პოტიომკინმა, ქართველმა თავადებმა – იმანე ბაგრატიონმა და გარსევან ჭავჭავაძემ.

ქართული მხარის ძირითადი მოთხოვნით, ერეკლესა და მის შთამომავლებს უნდა შენარჩუნებოდათ ქართლ-კახეთის მეფობა, ხოლო ეკლესიას – კათალიკოსობა. ეს იყო საქართველოსთვის ის პოზიტივი, რასაც ტრაქტატის ტექსტი შეიცავდა.

13-მუხლიანი ხელშეკრულების პირველივე არტიკულში*** აღნიშნულია: ქართველი მეფე მისი მემკვიდრეების სახელით საზეიმოდ აცხადებდა, რომ არ ცნობს სხვათა მფარველობას, გარდა რუსეთისა; პირობას საქართველოს დაცვის შესახებ დებდა ეკატერინე II-ეც; ბაგრატიონების სატახტო მემკვიდრეობა ხელშეუხებელი იყო, მაგრამ მის სამეფო რეგალიებსაც ამტკიცებდა რუსეთის ხელმწიფე; საქართველოს მტერი რუსეთის მტრად ცხადდებოდა; რუსეთი თავის თავზე იღებდა თურქეთსა და ირანში დატყვევებული ქართველების სამშობლოში დაბრუნებას; რუსეთში ქართველ თავადაზნაურობას ისეთივე პრივილეგია ენიჭებოდა, როგორც ადგილობრივებს და ა.შ. (თუმცა რუსეთმა „ტრაქტატით“ ნაკისრი არც ერთი პუნქტი არ შეასრულა; როცა აღა-მაჰმად-ხანი

1795 წელს შემოესია თბილისს, რუსებმა მოხუცი ერეკლე მარტოდმარტო შეატოვეს სპარსელებს. ქართველებზე ბევრად აღმატებულმა მტერმა 12 სექტემბერს ააოხრა თბილისი, რუსმა გენერალმა გუდოვიჩმა კი მხოლოდ 1 ოქტომბერს შემოიყვანა ჯარი აღმოსავლეთ საქართველოში).

„გეორგიევსკის ტრაქტატი“. ერეკლე II-ის ხელმოწერით

ყველაზე მთავარი: „გეორგიევსკის ტრაქტატის“ გაფორმებამდე წარდგენილი პროექტით ქართველ მღვდელმთავარს ანტონ I-ს რუსული ეკლესიის იერარქიაში IV ადგილი უნდა დაესაკუთრებინა; თუმცა აღმოვჩნდით სხვა რეალობის წინაშე.

ხელშეკრულების დადგების შემდეგ საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქმა ანტონ I-მა რუსეთის უწმინდესი სინოდის წევრ-იერარქთა შორის დაიკავა არა IV ადგილი (თუმცა, ამითაც ილახებოდა ჩვენი ეკლესიის ღირსება), არამედ VIII ადგილი (ტობოლსკის არქიეპისკოპოსის შემდეგ); ანუ 7 სასულიერო პირი სინოდში ჩვენ მღვდელმთავარზე მეტი პატივით ისარგებლებდა.

და ეს მაშინ, როცა ანტონ I-ის რანგის იერარქი იმხანად რუსეთს არ ჰყავდა.

განმარტებისთვის იმასაც ვიტყვით, რომ 1700 წლიდან 1917 წლამდე რუსეთს პატრიარქი საერთოდ არ ჰყავდა; სინოდის წევრები იყვნენ იერარქის უფრო დაბალ საფეხურზე მდგომნი: არქიეპისკოპოსები, ეპისკოპოსები, მიტროპოლიტები.

არადა, როდესაც რუსეთთან კავშირის ძირითად პირობად ქართული მხარე მეფობის, ბაგრატიონთა დინასტიის უცვლელად შენარჩუნებას ითხოვდა, იქვე მკაფიოდ აცხადებდა: „მსგავსადვე კათალიკოზიცა წესსავე თავისა ეგოს მოუშლელად“. ეს კი ნიშნავდა, რომ საქართველოს ეკლესიის მამამთავარს შეუნარჩუნდებოდა ავტოკეფალია. მაგრამ VIII მუხლი, რომელიც სწორედ ქართული ეკლესიისა და კათალიკოს-პატრიარქის დამოუკიდებლობის გარანტი უნდა ყოფილიყო, მთლიანად რუსების ინტერესთა იდენტური აღმოჩნდა.

ანტონ I-ის პორტრეტი. XVIII ს.

აი, როგორ აფასებს „ტრაქტატს“ აკაკი ბაქრაძე: „როცა დიდი ბრიტანეთის სამეფომ ირლანდიის სამეფო შეიერთა, სახელშეკრულებო აქტი ასე გაფორმდა: „1801 წლის 1 იანვარს შეიქმნა დიდი ბრიტანეთისა და ირლანდიის შეერთებული სამეფო“. უკვე იმავე 1801 წელს კი რუსეთმა პირმინდად გააუქმა საქართველოს სამეფო, მისი სახელწოდებაც მოსპონ და უწოდა „თბილისისა“ და „ქუთაისის გუბერნიები“, ფორმალურადაც რომ არ დარჩენილიყო საქართველოს სახელებელი“. მისახვედრი არაა, რატომაც დაერქვა „გეორგიევსკის ტრაქტატს“ „სამეგობრო შეთანხმება“!

შეუცოვარი შიომ გელათიშვილი*

„გეორგიევსკის ტრაქტატის“ ოფიციალურ გაფორმებამდე ქართველებსა და რუსებს გარევეული სავალდებულო ეტაპები უნდა გაევლოთ, ერთმანეთისათვის შეეთანხმებინათ საჭირო დოკუმენტაცია.

ერეკლე მეფის ბრძანებით ასე შედგა თავადაზნაურთა ოფიციალური სია, რომელიც წარმოადგენდა ტრაქტატის უცილობელ დანართს და რომელსაც უნდა გასცნობოდა რუსეთის იმპერატრიცა.

პოლიტიკურ ხელშეკრულებამდე ერთი თვით ადრე, 1783 წლის 28 ივნისს ერეკლე II-ემ ხელი მოაწერა იმპერიისთვის წარსადგენ სიას. ელჩობა, 24 კაცის შემადგენლობით, მალევე გაემგზავრა პეტერბურგში. თან გაიყოლა ნუსხა, 379 ქართველის გვარ-სახელით (მათ შორის, იყო 62 თავადი და 317 აზნაური). ტრაქტატის დებულებით, თითოეულს ენიჭებოდა რუსეთის თავადაზნაურებთან გათანაბრებული უფლებები. მიზეზთა გამო ამ ოფიციალურ სიაში სხვა გვარებთან ერთად (კახტანგიშვილები, ბაგრატიონ-გორგაშვილები) არ მოხვდნენ გედევანიშვილები.

არადა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ისინი იყვნენ მეფის უახლოესი ადამიანები. მით უფრო, შიომ გედევანიშვილი იყო ერეკლე II-ის ნდობით აღჭურვილი პიროვნება.

აი, რას ვკითხულობთ შიომ გედევანიშვილის შთამომავლის, მანანა გედევანიშვილის წიგნში „გვარი – ელიოზისძეთა ძენი“:

„მეფე ერეკლე 1776 წელს განწესების წერილით მიმართავს მცხეთელ მოურავს – შიომ (შიო) გედევანიშვილს: „მისის უწმინდესობის, კათალიკოს-პატრიარქის ანტონისაგან მცხეთას დადგინდებული სართ... უფროსად სარდალი შიომ“.

* – ეს თავი მომზადდა მანანა გედევანიშვილის წიგნის „გვარი – ელიოზისძეთა ძენი“ მიხედვით.

როგორც მიგვანიშნებს ეს ისტორიული ქრონიკა, მეფე ერეკლეს განჩინებით, შიომშე გედევანიშვილს ჯერ კიდევ XIX ს.-ის 70-იან წლებში მოსაყდრეობით ერგო საკათალიკოსო (საეკლესიო) ლაშქრის სარდლის თანამდებობა. მეტიც: როცა 1770 წელს ერეკლე II-ემ სარდლობის მემკვიდრეობითი ინსტიტუტი გააუქმა, გედევანიშვილებს ეს პატივი პრივილეგიად დაუტოვა. მაგრამ „ტრაქტატზე“ თანდართულ თავადაზნაურთა ნუსხაში ასეთი მაღალი იერარქიული თანამდებობის პიროვნება არაა შეყვანილი. მიზეზი? ეს იყო მცხეთის მოურავისა და საეკლესიო ჯარის მხედართმთავრის ურჩიობა.

როდესაც ერეკლე მეფემ რუსეთთან დაახლოება გადაწყვიტა, გამორჩეული სასულიერო პირის პროტესტი კატეგორიული იყო: მან ჩათვალა, რომ რუსეთ-საქართველოს ამ ხელშეკრულებით ქართულ ავტოკეფალის საფრთხე დაემუქრა; რომ იერარქიასთან დაკავშირებული მუხლობრივი შეუსაბამობით შეილახა ქვეყნის ავტორიტეტიც. მისთვის მიუღებელი აღმოჩნდა ხელშეკრულების სწორედ VIII არტიკული. ხელმწიფე-ქვეშევრდომს დაეძაბა ურთიერთობა და განაწყენებულმა ერეკლე მეფემ „ტრაქტატის“ მოწინააღმდეგე გედევანიშვილი არ შეიყვანა თავადაზნაურთა სიაში.

„გეთხოვნებთ... მოწმობა კნიაზობის“

უკვე ერეკლე II-ის გარდაცვალების შემდეგ, 1805 წლის ბოლოს, მიტროპოლიტი იონა (გედევანიშვილი) დარეჯან დედოფალს (მეფის თანამეცხედრეს) უგზავნის წერილს, სადაც სთხოვს მას, დაამონიმოს მისი თავადური წარმომავლობა; ანუ, გედევანიშვილთა თავადურ გვარს აღუდგინოს გაუქმებული წოდებრივი რეგალია (რაც მეფესთან კონფლიქტის გამო მოხდა).

დარეჯან დედოფალი მიტროპოლიტი იონას (გედევანიშვილი) პასუხად სწერს:

„1806, იანვრის 8; სამღუდელო მიტროპოლიტო, უფალო იონავ, თქუენი წიგნი მოგვივიდა, რომელშიც გეთხოვნათ ჩუენგან მოწმობა ბიძის თქუენის გედეონიშვილის მოლარეთ-ხუცესის პაატასი და თქუენის ბიძის – გედეონიშვილის გიორგის კნიაზობისა.“

ურჩიობისთვის დასჯილ გედევანიშვილებს უფრო მოგვიანებით დაუბრუნდათ თავადური წოდება.

მართლაც რომ, განსაკუთრებულია შიომშე გედევანიშვილის პიროვნული ღვანილი ქვეყნის ისტორიაში. ერეკლე II-ის უერთგულესი ხელქვეითის – შიომშე გედევანიშვილისადმი მიძღვნილ ტელეფილმში ითქვა, რომ „რუსეთის წინააღმდეგ ორსაუკუნოვანი ომის ერთ-ერთი პირველი ჯარისკაცი და რუსეთთან მებრძოლი საქართველოს პირველი სარდალი შიომშე გედევანიშვილია, ერეკლე მეფის თანამედროვე და მის ოჯახთან დაახლოებული დიდგვაროვანი“.

„თბილისის ხედი“. ნიკონორ ჩერნეცოვი. 1830 წ.

P.S. ორ-ნახევარი საუკუნე გვაშორებს პებლიკაციაში ასახულ ეპოქას, განსხვავებული რეალობის ფაქტებსა და ასე გამორჩეულ ერეკლე II-ეს, ვინც მეფეობი ნიჭირებით 63 წლის მანძილზე მაღალზნეობრივი ღვანილით ემსახურა მშობლიურ ქვეყნას.

განუწყვეტელმა ომებმა და ამ ომებში გამარჯვებებმა ევროპაშიც ისე გაუთქვა სახელი ქართველ მეფეს, რომ გერმანელი მეფის - ფრიდრიხ II ფიდის ცნობილი ფრითიანი ფრიაზა ისტორიის ნაწილად იქცა: „დასავლეთში მე ვარ და აღმოსავლეთში პრინცი ერეკლე, ქართველთა მეფე!“

მზია ხეთაგური

სითბო

რა ცოტა სითბო ჰყოფნის ჩიტებს, რა ცოტა სითბო...
რა ცოტა წყალი მელნისფერ იქბს, მელნისფერ იქბს...
კვდებიან თითქოს, უნუგეშოდ, კვდებიან თითქოს,
კაცი ვერ იგებს, ისე ჩუმად, კაცი ვერ იგებს!
სულ არ სჭირდებათ სითბო მერე, ო, სითბო მერე,
გული არ გულობს როცა გულში, გული არ გულობს...
რა ბევრი სითბო სჭირდება ხელებს, სჭირდება ხელებს,
რომ დააპურონ ია და ჩიტი, რომ დააპურონ!

„საზღვარი“ – ჩემი პანთეონი ანდერძი

ჩემი ბავშვობის სასუფეველო!
გულნატყვიარო ჩემო ცხინვალო!
ჩემო ოსებო და ქართველებო!
ზღუდრის საყდარში სანთლის ციალო!
ერთმანეთს ქვები რომ დავუშინეთ –
მტერი ზეიმობს სახემცინარი!
თამარს მისტირის თამარნაშენი,
მავთულხლართებში ტყვეობს ცხინვალი!
დამასაფლავეთ ზედ იმ „საზღვარზე“,
ამ სიყვარულის უსაზღვროებით!
გულის ჭიშკარი მე ვერ ჩავრაზე
აქ – ქართველების, იქით – ოსების!
დამასაფლავეთ ფარდაახდილი,
ზურგში მახვილით, ცით გაფრენილით!
დამასაფლავეთ, როგორც სამხილი,
როგორც მანდილი – ძირს დაფენილი!
დამასაფლავეთ ნიშნად სირცევილის,
ნიშნად ლაჩრობის, ნიშნად მტრობისა!
დამასაფლავეთ, როგორც სიკვდილი,
თავლათდასხმული ჩვენი ძმობისა!
დამასაფლავეთ, როგორც სინდისი –
სიმართლეს თავი რომ ვერ არიდა,
დამასაფლავეთ, როგორც „სიმდი“ და,
როგორც „ჩაკრულო“, ან „ვარაიდა!“
უსამართლობით გულშემზარავი –
დაასაფლავეთ თავად საზღვარი –
ჩვენი წარსულის უდვიოდ მპარავი,
სისხლით და ცრემლით გაუმაძლარი!
გულში დაჭრილი, ჩექმით მღაფავი,
ვერ გადავდივარ ძმებთან ალავერდს!
დაასაფლავეთ ჩემი საფლავიც და,
ეს ლექსებიც დაასაფლავეთ!

ძვირთასო ყმაწვილებო

„იალექტი“ წინა ნომერში (№44) დასრულდა სულხან-საბა ორბელიანის სამაგიფო „სიცავის კონიცან“ დრო-ჟამისგან მივიწყებული და, რა თქმა უნდა, ანბანის თანმიმდევრობით დალაგებული, ულამაზესი ქართული სიტყვების თქვენთვის „ამოკრეფა“. დარწმუნებულნი ვართ, ყურადღებით გაეცანით ამ უძველეს სალაპარაკო ნიმუშებს და ლექსიკაც უფრო გაიმდიდრეთ.

ეს საინტერესო პროცესი რომ გაგრძელებულიყო და, შესაძლოა, თქვენი ქართული ენისა და ლიტერატურის გაყვეთილებიც უფრო სახალისო გავვეხადა, ამჯერად გადავშალეთ ჩვენი უდიდესი მეცნიერის - არნოლდ ჩიქობავას შეუდარებელი „ქართულის ენის განმარტებითი ლექსიკონი“. იგივე პრინციპით შეივსება რებრივის „ო, ენავ ჩემო“ გვერდებიც.

დღეს გაეცნობით „ა“ ასოს მწყრივში მოცემულ სიტყვებს, განმარტებებთან ერთად. იცით, ან გახსოვთ, რას ნიშნავს, მაგალითად: „აკინაკი“, „ალავი“, „ამბარი“, „ამპინი“, „არგანი“ და კიდევ მრავალი სხვა?

მათი გონივრული გამოყენება დაგეხმარებათ, იყოთ ბევრად თავდაჯერებულნი ყოფით ყოველფლიურობაშიც და სწავლების დროსაც.

ამტუტებს – აურ-დაურევს, ააფორიაქებს

აბლატუნებს – თვალებს უშნოდ ახამხამებს

აბუეტი – შტერი, ჩერჩეტი

აგავა – გუთანი

ადრაგუნე – ახმახი

აეშაგი – ჯაშუში

ავგარდანი – ტოლჩა (ლითონის პირღია ყურებიანი ჭურჭელი)

ავენა – ანჩხლი, ავი

ავთვალადი – ულამაზო

აკინაკი – შუბი

ალანდერი – ბრონეულის ქერქი

აკვედუკი – ერთი ნაპირიდან მეორეზე წყლის გადასაყვანად ხევზე გადებული ღარი

ალაბალა – დავა

ალავი – საქორნინო საჩუქარი, სასიძოსგან მირთმეული

ალათა – ჩარჩო (ფანჯრის)

ალამდარი – მედროშე

ალანდერი – ბრონეულის ქერქი

ალაფი – ნაძარცვი, ანაკლები

ალერდი – ნედლი ბალახი

ალიკაპი – ალვირი

ავლი – ნაცარი

ავმუცელა – ღორმუცელა

ავუანდი – უზანგი

ავხელი – ქურდი

აზატი – თავისუფალი

აიაზმა – ნაკურთხი წყალი

აიკანჭურებს – ფეხს მოხრის და ასწევს

აკანო – საყდარი

აკინაკი – შუბი

აკანო – საყდარი

ალკაპი – ბუდე

ალოღლეტია – უქნარა

ალხი – მჭლე, გამხდარი პირუტყვი

ამბარი – დიდი ტევადობის ხორბლეულის სათავსო

ამლაყი – ჭრელი, ფერადლაქებიანი ცხენი

ამპინი – ამაყი

ამბოკარი – ბოგანო, უსახლკარო

ამოსხარტული – ლამაზი

ამირეჯიბი – (არაბ.) მეფის კარზე: დარბაზობის დროს წესრიგის მეთვალყურე

ალკაპი – ბუდე

ამლაყი – ჭრელი, ფერადლაქებიანი ცხენი

არმუჯი – უწყლო ღვინო

არქიელი – მღვდელმთავარი

არხლი – თოვლის ფიფქი, დნობის შემდეგ შეყინული

არჯალი – (არაბ.) ალსასრულის დღე (1); ანჩხლი (2)

ასაბია – გასვენებაზე შორიდან მოსული ჭირისუფლის მხლებლები

ასალი – ცხენის ზურგზე გადასაფარებელი ქსოვილი

ასასი – ღამის დარაჯი (ასასივით ადგას თავზე)

ატყაჭუნა – ჭორიკანა

აჭალ-ბუჭული – მცირენლოვანი ბავშვები

აჭიაბაჭია – აბდაუბდა, მოსაწყენი საუბარი

აჭიმი – შარვლის დასამაგრებელი სამხრე

ახო – საყანედ გაკაფული ტყე

ახტა – მამალი ცხენი

ახტაშირა – შუშხუნა ღვინო

ალსავალი – ალსავლის კარები (ეკლესიაში საკურთხევლის შუა კარები)

აჩიკუდა – ზურგზე შესმული ბავშვის წინ-უკან ქანაობა

ანკვირა – ღუზა

აფრაკი – შტერი, მოსულელო (1);

გამრუდებული ფიცარი (2)

ალაპი – მიცვალებულთა მოხსენიების წიგნი (1);
ხსოვნა, ქელეხი (2)

აშაბაშება – დასრულება

აჩაბაჩა – აბდაუბდა; რაღაც-რაღაცეები

აჩაჩა – გუთანი, კავი

აჭალ-ბუჭული – მცირენლოვანი ბავშვები

აჭარპანი – სტვირი

აჭიმი – შარვლის სამხრე

„არენას“ პირველი გვერდი

ქართველობისა, ტოკიოს უნივერსიტეტის პროფესიონალური მუშაობის და საცოტო თემაზე - უკვე შერჩეული აქვს ილია ჭავჭავაძისა და ვაჟა-ფშაველას ნაწარმოებით.

იაპონელმა ქართველობის მომავალში „იალქანთან“ თანამშრომლობის სურვილიც გამოხატა. სიმღერის მიხედვით, და არენას მიერ სოციალურ ქადაგში განთავსებული ნამუშევრებით, თავისივე უკრნალის გვერცებზე მას ვრცელი სტატია მიუძღვნა (ყდაზე ნახატის გამოყანითა და სხვა 11 ნაწარმოებითაც).

ახალგაზრდა მხატვრით აღთქოთ ვარდის გამოყენებული იაპონელის შეფასება უთუოდ მოხიბლას მეოთხეულს; თუმცა, ამ წერილით დაინტერესებულთ სხვა ექსელუზივიც ელოდებათ: იაპონელი პუბლიკაცია „იალქნის თვის“ ჩვენივე თხოვნით საგანგებოლ თარგმნა ახალგაზრდა იაპონელმა

„არენას“ პირველი გვერდი

ინე გალანტი – მოდერისტი, კულტურული და საზოგადო მოღვაწე

რიო კოვიდა
იაპონური დანი თარგმნა პირატე სოფორები

საუკარი მინდა, დავიწყო შეკითხვით: რა აკადემიურ მას წოლო წლებში ნავაფ ** წოდებულ მხატვრულ სტილთან? როგორ ხშირად აღნიშვნავენ, „ნაივისტების“ საერთო არაფერი ჰქონდათ ხელოვნების საალონებთან, არ ფლობდნენ აკადემიურ განათლებას, თან ხევა პროფესიისანი იყვნენ. მათი ნამუშევრები არ იყო დახვენილი. ტექნიკურადაც „რაფშვურად“ გამოიყურებოდა; თუმცა, თუკი ერთხელ სამყროს „ნაივისტების“ თვალით ალიქვამ. თუკი ნაივის კაფორმონძში ერთხელ მაინჯ გატევევი, ამის შემდეგ პლანეტის მხოლოდ ასე დანახვა მოგინდება.

რასაკვირველია, ნაივი ფლეს ხელოვნების ჩაზარზე უკავი თავის უზარმაზარ ნიშას ქმნის. ეს ე.ნ. „გულუბრუკილონა“ დახვენილი მხატვრული სტილის ერთ-ერთ თავისებურებად იქნა.

XIX ს.-ის წოლოსა და X ს.-ის დასაწყისში ევროპაში გამოჩნდნენ არა-საალონური მხატვრები. რა თქმა უნდა, მაგონება ფრანგი ანრი რუსო, პირველი ევროპელი ნაივისტი მხატვარი.

ირმა გელანტია

რუსის რომ არ გამართლებოდა და აპოლინერისა და სხვა მეგორნების ხელშეწყობით „ადამიუკიფერელ მხატვართა საზოგადოებაში“ არ აღმოჩენილიყო, ფილი აღმართობით ის დიდებას დარჩებოდა უწინო მხატვრად და მისი ეპოქის სხვა ხელოვანთა დართა სისრუბლეს მარტონებასა და იზოლაციაში გააფარებდა.

„ნაივისტები“ რეგიონებში შეაფასეს, როგორ „ნაიონალური მხატვრები“. მაგალითად, ლიეტუვული ჩურლიონისი, უნგრელი ქიხონტვარი: მაგრამ ქართველი ფიროსმანი ზოგადსაკაფირობრივი იმით, რომ მისი შემოქმედების მოტივია „მასერი“ და არა „ნაწია“. თუ წევრ სხვა რეგიონებას გადავწვდებით, ეს ჩამონათვალი, დალიან გაიზოდება. ამ ნუსხას, შეგვიძლია,

მივამართო, მაგალითად, ერთაგლი შაგალიშვი: კიდევ ერთ, რუს მარიანა ვერიოვენისაკა თუ გავისტენებთ, „ნაივისტი“ მხატვრების ზოგადი სურათის დანახვას უკეთესად შევძლებთ.

როდესაც ირმა გელანტიას მიერ შექმნილმა სამყაროშ ახე ფამაინტერესა, არ მომინდა, მაცხონ მიმართებაში წაითან პარალელურის გავლებით არაზუსტი ვყოფილიყავი.

ირმას სცილი, თუ კარგად გავიაზრობთ, არის უკიფურესად ჭრადისიული ფა, ამაცხონ, აკადემიურის: ფა იგი „გულუბრუპვილი“ სულაც არაა.

უფრო მეტი: ჰურ კიდევ შერვაპიძის სახელობის სამხაფურო სახელავლებელში შექმნილი მისი ნამუშევრები სეზანსა და მონეს* უფრო გვაგონებს. ეს აფრეული ტილოების იმფენად სრულყოფილია, იმთავითვე იგრძნობა, რომ თუკი ის ამ გზიდან არ გადაუხვევდა, თვითმყოფად მხატვრად ჩამოალიბდებოდა.

ახლანდელი გამორჩეული სცილი, ვფიქრობთ, განაპირობა გარემონამ, რომელმაც „ამოაყირავა მისი მსოფლიმებელველობა“, იმ სხვადასხვა ფაქტორმა, ერთიანად რომ შეწვალა ხელოვანის ქხოვრება: აფხაზეთის სამოქალაქო ომმა (ავტორი ახე მოისხენებს რუსეთ-საქართველოს ომს; რეა.), ფევნილობამ, რჩილისში გადმოსვლამ, მისშემოგომის გარდამაცვალმა პერიოდმა: ირმას თვითმყოფადი მანერის გულუბრუპველობა გამოკვეთა ქართულ რეალობაში დამკავირებულმა ახალმა შემოქმედებითმა ტენცენტრებმა.

„გველთან მებრძოლი“

მოწი, კიდევ მოგიყვებით ირმას შესახებ:

იგი 1978 წელს აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში (ყოფილი სამჯოთა კავშირი), სოხუმში დაბადებული ქართველია. ალექსანდრე იმასაკა, რომ დიდი სუმოს ისტორიაში პირველი კავკასიელი სუმოისტი კოკაი** 1981 წელს სოხუმში დაბადებული მეგრელია (მეგრელები, ეს ეროვნული უმწოდესობა, თავს ქართველებად თვლიან). შერიაკ, სამჯოთა პერიოდის პოლიტიკოსი, მეგრელი იყო). ფლეხ თრივე, ირმაკ და კოკაიკ თბილისში ქხოვრობენ და ამის მიზეზი, როგორც ზემოთ გითხარით, სამჯოთა კავშირის დაშლა და აფხაზეთში დაწყებული სამოქალაქო ომი იყო. ეთნიკური წმინდას გამო ქართველები იძულებულნი გახდნენ, დაეცოვებინათ თავისი „ქვეყანას“.

უკვე შემდგომ, თბილისის სამხაფურო აკადემიაში სწავლებისას გამოიკვეთა მისი, როგორც მხატვრის, რომ თავისებურება. ჩემთვის ეს „ორი ალმოჩენა“ იყო.

ვიწი, უმაღლევ დამეთანხმებით: მის ნამუშევრებში იგრძნობა ფერნანდო ბოჭერის *** ფილი გავლენა! თვალშისაერთია სწორედ ბოჭერის მსგავსი ბიბლიური სამყაროს საფარი სხეულები. სადლელასნაულო სივრცე და „მითოლოგიური მოცივებით“ გაცარება.

მაგრამ, თუ ირმას სამყაროს გავაიგივებოთ ბოჭეროსთან, გაუგერბარი იქნება

კითხვები, რომელზეც მოგვიწევს პასუხის გასტარი: საიდან იღვრება ამდენი თავისუფალი სივრცე? ან რაფომ გვეუფლება ამალელურებლი განცხადა, რომ არა ხარ ამ სამყაროს ნაწილი?

* – პოლ სეზანი, კლოდ მონე – გასული საუკუნის უდიდესი ფრანგი მხატვრები. ** – კოკაის ნამდვილი გვარ-სახელია ლევან ცაგურია. *** – ცნობილი თანამედროვე კოლუმბიელი მხატვარ-სკულპტორი.

„საალდგომო კულიჩი“

ფიროსმანი განსაკუთრებულად პოპულარული გახდა სტალინის ბოლო პერიოდში – არა იმიტომ, რომ სტალინი ქართველი იყო, იმის გამო, რომ ასეთი იყო მაშინდელი ტენდენცია: მკაფიო შეზღუდვების მიუხედავად, „ნაციონალური კულტურა“ ოფიციალურად უნდა ყოფილიყო ალიარებული. ამან განაპირობა გიორგი შენგელაიას მიერ ფილმ „ფიროსმანის“ შექმნას.

კარლო კაჭარავა იყო ქართველ მხატვართაგან ერთ-ერთი პირველი, რომელმაც „პერსაფრინიკის“ შემთხვეობა ამოაჭრიალა ქართული თანამედროვე სახელმოვნების ისტორია: შეისწავლა XX და XXI ს. ეპის თითქმის ყველა თანამედროვე მხატვარი, თითოეულის სტილი და ბოლოს მიუძრუნდა კითხვას, და მაინც, ვინ არის ფიროსმანი? სამწუხაროდ, კაჭარავა ადრე გარდაიწვალა, მაგრამ მისგან ნამონებული საქმე ფლემიდე გრძელდება.

ამჟ. თანამედროვე ქართველი ხელოვნება ვითარდება და ნარმოაჩენს ახალ ნიჭიერ მხატვრებს, გზას უსხენის მათ საერთაშორისო ასპარეზზე. მათ შორისაა ირმა გელანტია.

„ნევილი ნავში“

ამ კითხვებზე პასუხის გაუმილ ალმინაჩინე ის მეორე თავისებულებას: მიუხედავად იმისა, რომ ირმას ნახაფერთი ფიროსმანისგან განსხვავებულია, იგორმანა, რომ მათ აქვთ საერთო გარემო. გვიჩერთ შთამეტადილება, რომ ეს ნამუშევრები შექმნილია იმ შემოქმედის მიერ. რომელიც ფიროსმანთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული.

შოტერის „ჩრდილქვეშ“ მოქმედული მხატვრის თანამედროვე ფერმწერად ჩამოყალიბების პროცესი იმისა შინაგანი პროგრესია. გასული საუკუნის 90-იან წლებში ქართველ მხატვრებში ფიროსმანის გადაფარება დაიწყო და ირმას, როგორუ შემოქმედის, ხელახლი აღმოჩენა პირდაპირ კავშირშია ამ მოძრაობასთან.

მაინუ მინდა, ალვიშნო: რომ ახალგაზრდა მხატვრის შემოქმედებას თუ კარგად შევიქნავლით, ვნახავთ ლრმა კავშირის ფიროსმანის სამყაროსთან. თუმცა, ფიროსმანის მუქი ფერის საპირისპიროდ, ირმა ნათელ სალებავებს იყენებს და უპირატესობას ანიჭებს ფერადოვნებას. თანაც, ირმა ქმნის ისეთ მოტივებს, რომელთა ისტორიების წყარო აქვთ და მიმდინარეობა.

ბოლოს ვიტვით, რომ ირმა გელანტიას ბოლოფრინიდელ ნამუშევრებში რენე მაგრიტის* ძლიერ ზეგავლენას ვხედავთ, მაგრამ, ვფიქრობ, რომ ესეუ შეგვიძლია, გავიგოთ, როგორუ მისი შემოქმედების ახალი ეტაპი, როგორუ განვითარება „ქართველი ფენომენისა“, რომლის მნვერვალი ფიროსმანია.

ნიკო ლორთქიფანძე - ქნობილი ქახთველი მწერალი, ხაინდად ღაბაღებელი და «ბენებით ბატონი» (ხოგონის მას უნდებენ) ოჩქე იღვა ღევრიანცის ბაზიურთან.*

1907 წელს ის ავსტრიიდან ღაბაღებად თბილისში. იმ ღლეს ახალგაზებების ჯაფრი, ხმელთა შემსრი იყო ნიკოს, ჩესმა თფლიუების აკომოვამა ის სასაცილო აიგზო. შეუქაცხუმფირმა ლორთქიფანძემ საჯაშო სიცა გაანნა აბურად ამგებს. აკომოვამა ნიკო ღევრის გამოიწვია. მეოქნეს ღლეს, ზესკად 6 საათზე, ღევრიანცები სეუქნდანცებთან ერთად გამოისარნენ ალნიშნელ აღიღიას. ნიკო თეთხი სეუქნდითა და შავი ჰალსუებით მოვიდა.

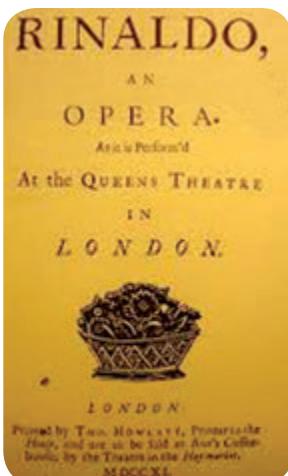
კანონის თანახმად, ჰინველად შეუქაცხუმფირმა აკომოვს უნდა გაესხოდა. შეშფოთებულმა მეგობარებმა უჩქის ნიკოს, ღევრის ღმოს თენავ იჩიბად ღამეგაბიუმ. ერთ-ერთმა სეუქნდანცმა კი, იღია ზეჲაბიშვილმა, ნიკოს სეუქნდის საყელო და ღაცანები** აუნია, ხმდ თეთხი სამოსზე შავი ჰალსუები სამიზნედ ას გამოკვეთილიყო. ღაინუმ ღევრი. «და ამ ღმოს, - იგონებს იღია ზეჲაბიშვილი, - ჩემდა შესაძნენებიად, ვხედავ, ხმდ ნიკო ჰინდაპი მეუხებამათური ღას და სეუქნდის საყელო და ღაცანები გადაეწევია. თეთხი გეღისპინი და ზედ შავი ჰალსუები სასხოდი ნიშანივით გამოიჩინა».

საბერნიერი, აკომოვის მიერ თხქე გასხოდილი ჭყვია ნიკო ლორთქიფანძეს ასცედა. თვითონ ნიკომ კი, მახთია ხმდ სეღით აშისჭოებაში, ღამბარა ჰალსუებაში, ღამბარა ჰალსუებაში, ის მაშინ 27 წლის იყო.

ნიკო ლორთქიფანძე

თ ხ თ ხ თ ხ

XVIII ს.-ში მოღვაწე, ბაჟოებს ეპოქის სახელოვანი გეჰმანელი კომპოზიციონის, **ფინერის ჰენრიის** თვეს ას სახელით «ჩინაღოღ» (ხმელის მან შექმნა ღონეონში და ხმელსაც ნაჟმოებენელი შემოქმედითი ნაჟმატება მოჰყვა) ერთმა მოხელებულმა საჟმოსანმა გამოსცა და ძალის მოჰკე სანში გაყიდა კიდეს.

მოგება სამეჯად ღირე იყო. აქედან კომპოზიციის, თვეს აკავის გამოშებილა ეჩო.

- მისმინეთ, - ეთხეს ჰენრიის კომეჟსანცს, ხოცა მოგებელი თანხის თავისი წილი მიიღო, - ჩენ შემსრი ნაწყენი ხმდ ას ერთი ღასება, მომავალში კომპოზიცია მოვიქსეთ: თქვენ ღანეთ თვეს, მე კი მას გამოვიდე...

თ ხ თ ხ თ ხ

XVIII ს.-ის „რინალდო“
პარტიტურა

ხოდა ნაპორეონმა გეჰმანია-ჰესია ღაიპუხო, ამ ქვეუნის ეროვთაც ცეიზა იძელებელი გახდა, ხელმოდა საფხანგეთის იმპერიატორის მეხრის მას შემცირებულ სამქაულების ნაცვლად მას თავზე ეღო ერამაზესი ლილილებისაგან ღანელი გვიჩვინი. მის მაღალი ხნის დანართის ფანგებმა სისილი კი ღასასება, მაგან ეროვთაც მას სამუშაოში სისყვამ, ხმელის შემოჩენა ისტორიას, ღაბაზში მყოფნი ღააღება:

— ღის, მე ეასი ვთქვი სამქაულებზე, ღამცუხობდებმა ხმდ ასე უხვად გაიტაცეს ჩენი ქვეუნიან; ნანიღი გავყიდეთ, ქვეყანა ხმდ ისევ ფეხზე ნამოგვეუნებინა და მშიერი მოსახლეობა ღაბეჭებინა. თქვენი ჩემებით გათეღიდ მინდვებს, ჩემო ბატონები, ყვავილი ას შემოჩენა. ეს გვიჩვინი კი, ასე ხმდ მამშვენებს, აქა-კ ღაუჟეფილი ლილილებისაგან ღაინნა!

საფხანგეთს ას ღაუჟეფილი მისი ბენინვალების მონოლოგი. საინცექსოა, ხმდ ლილილი ღლეს გეჰმანის ნაციონალური ყვავილია.

ლილილი

* — პირველი დუელი შედგა ავსტრიაში ყოფნის დროს, სადაც მომავალი მწერალი აკადემიაში სწავლობდა.
** — პალტოს, პივაკის ბორტის გადანაკეცი.

პერუ – უძველესი ცივილიზაციების ქვეყანა

პერუს ველური ბუნება

პერი მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე უჩვეულოდ და
საინტერესო ქვეყანაა; ის მართლაც გაგაოცებს და აგავსებს
შთაგონებით, თუ გადაწყვეტ, იმოგზაურო ინკების,
ინციელთა ამ უძველესი ცივილიზაციის ხალხთა მიწაზე;
მათ შორის, თავისი საცხოვრისი „ცედამიწის ჭიპატ“ რომ
მონათლა. ესაა ამაზონის ველური ბუნება დაბურული
ჯუნგლებით, ცხელი სამეურნალო წყლებითა და მოცურავე
უენძელებით, ცამდე ანვლილი ანცების წრიელი მთებით.
ესაა იდეუმალი და მაღალი უდაბნოები ციცაბო
კანიონებით, ხეობაში კიბე-კიბე ჩაფენილი და ადამიანის
ხელით შექმნილი მრავალარსიანი ლრმა ტერიასებით,
საუკუნეების წინ მიწაზე გამოსახული უზარმაზარი
ფრიგულებით, აღმართული სალოფავებით, კლდეში
შეჭრილი არაორილინალური ნაგებობებით... და თუ
უყვები პატეოლობით ჭის საფეხურსაც, შენს თვალინ

გადაიშლება ნისლებში ჩაკარგული არაერთი უძველესი ქალაქის თავმდრენამხვევი პანორამა.

ეს წერილის ლირიკული შესავალი როდის მხოლოდ. ჩვენ უნდა ვისაუბროთ პერუზე, სამხრეთ ამერიკის ეგზოტიკურ სახელმწიფოსა და ათასწლეული ისტორიის მქონე ქვეყანაზე, სადაც მეცნიერთათვის ბევრი რამ დღესაც აუხსნელია.

ნუნარი ოკეანის სანაპიროზე

ინკების სამოსახლო პერუ მდებარეობს სამხრეთ ამერიკის დასავლეთ ნაწილში, წყნარი ოკეანისანაპიროზე; მას ესაზღვრება ეკვადორი, კოლუმბია, ბრაზილია, ბოლივია, ჩილე. პერუ საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა.

პერუს მოსახლეობა შეადგენს 30 მლნ-ზე მეტს; დედაქალაქ ლიმაში ცხოვრობს 8 მლნ-მდე ადამიანი. სახელმწიფოს ოფიციალური ენაა ესპანური, ქვეყნის ვალუტა – ახალი მარილი. მოსახლეობის ნახევარს შეადგენს ესპანურენოვანი ხალხი; პერუში მეტისებისა* და კრეოლების** საკმაოდ დიდი რაოდენობაა. განსაკუთრებული სტატუსი აქვთ აგტოქთონურ (აბორიგენულ) ენებს – კეჩუასა და აიმარას და მათზე მოღაპარაკე ინდიელებს***; მოსახლეობის 89% კათოლიკეა, კეჩუასა და აიმარას ხალხებში ქრისტიანობას ერწყმის ნარმარტული რჩება.

რაოდენ საოცარიც არ უნდა იყოს, ანდების მთებსა და ჯუნგლებში მცხოვრებ ინდიელთა ცხოვრების წესი დღესაც იგივეა, როგორიც იყო ის შეუა საუკუნეებში. ცივილიზაციის ცენტრებიდან დაშორებული ინდიელები მხოლოდ მშობლიურ დიალექტზე საუბრობენ (სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფს კი ერთმანეთის არაფერი ვაკისა). პერუში არსებული ორი სამყარო – „ინდიელთა“ და „ინიონელთა“ თანდათან დაშორდა ერთმანეთს.

გამორჩეული რელიეფის გამზ მრავალფეროვანია პერუს ფლორაც და ფაუნაც, ცხოველთა და ფრინველთა, მცენარეთა 6000-მდე ენდემური სახეობით. ანდის მთებში ბინადრობს მსოფლიოს უდიდესი ფრინველი – კონდორი, 3 მ-მდე სიგრძის ფრთებით. აქ იზრდება იშვიათი გიგანტური ყვავილიც – რაიმონდის ჰუია, რამდენიმე ათასი ჰატარ-ჰატარა ყვავილით. ის 13 მ-მდე სიმაღლის უზარმაზარ სანთელს მოგაგონებს. საინტერესოა, რომ ჰუია ყვავის მხოლოდ ერთხელ, ისიც 150 წლის შემდეგ; ამის მერე ლამაზ თეთრ ყვავილებს ის უკვე არასოდეს ისხამს.

თანამდებობა ლიტა. წყნარი ღ გუნის სანაპირო

အစာဆိပ်လျော့ယြွေး အနေဖြင့်

უძველესი ცივილიზაციები პერუში ვითარდება
ძვ.წ.აღ.-ით 6000 წლიდან, ანუ დაახლოებით ეგვიპტური
პირამიდების პარალელურად. ძვ.წ.აღ.-ით 3000 წლისთვის
საფუძველი ჩაეყარა დღეს უკვე ასე ცნობილ ნორტე-
ჩიკოს, ინკების ერთ-ერთ ყველაზე ძველ ცივილიზაციას,
მოგვიანებით კი, ჩავინის, პარაკასისა და სხვა კულტურებს.

ნორტე-ჩიკო აშენდა ძვ.წ.აღ.-ით 1800 წელს.

მესოპოტამიური, ეგვიპტური, ჩინური და ინდური ცივილიზაციების გარდა სხვა უძველესი კულტურების არსებობა მეცნიერთათვის წარმოუდგენელი იყო. არადა, ნორტე-ჩიკოს ქვის უზარმაზარი ბლოკებისგან აშენებული სახლების, 4 პირამიდისა და სარწყავი არსების კონსტრუქცია დღესაც უამრავ კითხვის ნიშანს ბადებს. ეს იყო მშვიდობისმოყვარე ცივილიზაცია – ნორტე-ჩიკოს ტერიტორიაზე არ უპოვიათ არც ერთი იარაღი.

ძველი და ახალი წელთალრიცხვის მიჯნა (100-700 წ.წ.)

უკვე უარის, ნასკასა და სხვა კულტურათა აყვავების ხანა. უარის ცივილიზაციის ერთ-ერთი ძეგლია ტარო-მუერტოს უჩვეულო პეტროგლიფები*.

500 კვ.მ ფართობის ნასკას უდაბნო მთლიანად

დაფარულია 2000 წლის წინანდელი უზარმაზარი ნახაზებით, ზუსტი გეომეტრიული ფიგურებით, 300 მ-მდე სიდიდის ადამიანების, ცხოველებისა და ფრინველების გამოსახულებებით.

მრავალი წლის კვლევის შემდეგაც კი გამოცანად დარჩა მეცნიერთათვის, ვინ იყო ამ გიგანტური სქემების ავტორი და რა მიზნით შესრულდა ის; როგორ შეძლეს ინკებმა, ესოდენ ზუსტი ხაზები და სრულყოფილი ნახატები შეექმნათ საგანგებო გეოდეზიური იარაღების გარეშე. ზოგიერთი მკვლევარი სერიოზულად თვლის, რომ ნასკას მისტიკური ხაზები ღმერთებთან კომუნიკაციითა და ასტრონომიული გათვლებით შეიქმნა; მაგრამ ეს მხოლოდ ვერსიებია. **ნასკას უდაბნო დღემდე კაცობრიობის უდიდეს საიდუმლოდ რჩება.**

უკვე ახ.წ.აღ.-ით 700 წლისთვის განვითარებულმა სოციალურმა სისტემამ დასაბამი მისცა ინკების ახალ ცივილიზაციას.

რაიმონდის პუა

კუსკო – ინკა „მუზეუმი ლია ჩის ქვეშ“

XIII ს.-ში, ანუ კოლუმბამდელ ეპოქაში, დაარსებულმა ინკების იმპერიამ უდიდესი კულტურული და პოლიტიკური ცვლილებები მოახდინა არა მარტო პერუში, არამედ მთელ სამხრეთ ამერიკაში. ისტორია მოვეითხოვბს, რომ ამ ქვეყანაში დიდი რაოდენობით მზადდებოდა ოქროს ლამაზი ნივთები. XVI ს.-ში (უფრო ზუსტად, 1531 წ.) ინკების იმპერია ესპანელებმა სწორედ ამ მიზნით დაიპყრეს.

1535 წელს ევროპელმა კოლონიზაციონურმა დააარსეს ქალაქი ლიმა; ესპანელების ბატონობა გაგრძელდა 3 საუკუნე; წინააღმდეგობა დასრულდა ინკების გამარჯვებით – 1821 წელს მათ გამოაცხადეს პერუს დამოუკიდებლობა. ცოტა რამ ინკა საიდუმლო ქალაქების შესახებ:

იმპერიის ადმინისტრაციული, პოლიტიკური და სამხედრო დედაქალაქი იყო კუსკო; აქ, მდინარე ურუბამბას ხეობაში მცხოვრები ინდიელების ოფიციალური ენა კი – კეჩუა.

ანდების მთებით გარშემორტყმული და მის ხეობაში ჩაკარგული კუსკო (ზღვის დონიდან 3500 მ) დღესაც ითვლება სამხრეთ ამერიკის არქეოლოგიურ ცენტრად და პერუს წარსულში გადარჩენილ ულამაზეს ქალაქად. აქაც ყველაფერი – გზა, შენობების საძირკვლები, სალოცავები ადგილობრივი კლდის ქვებისაგანაა დამზადებული. დიდებულად გამოიყურება ქალაქის ცენტრში აღმართული, წარმოუდგენელი ზომის ციხე-კოშკი და კლდეში შეჭრილი სასახლეები.

კუსკო – ქალაქის ცენტრი

მაჩუ-პიქჩუ და მსოფლიო

ინკა ქალაქი, მისტიკური მაჩუ-პიქჩუ 5 საუკუნეზე მეტი წელის განმავლობაში უვნებელი და, შეიძლება ითქვას, სამყაროსთვის უცნობი იყო. ინკების დაპყროს დროს მაჩუ-პიქჩუს შესახებ ესპანელებმა არაფერი იცოდნენ. მათ ხელი შეუშალა ანდების მთებმა. შესაბამისად, ინკების სხვა ძეგლების მსგავსად, ის არც გაუძარცვავთ და არც დაუნგრევიათ. ძეგლი შედარებით ხელუხლებლადა

* – კლდეზე გამოკვეთილი გამოსახულებები (ადამიანთა, ცხოველთა, ფრინველთა).

ნასკას ამოუხსნელი ფიგურები

აგრეთვე, კლდეში ჩასმულ, 100-ზე მეტი ქვის საფეხურებიან კიბესა და უამრავ შადრევანს; **და, რაც ასე აუხსნელია:** გაპრიალებული ქვები ერთმანეთზე მიკრულია ყოველგვარი კირსხნარის გარეშე (ინკები ამ ტექნიკასაც ფლობდნენ). ეს ყველაფერი იმდენად სრულყოფილია, რომ შენობის ქვებს შორის ბალახიც კი არასდროს ამოსულა.

1981 წელს მაჩუ-პიქჩუ და კუსკო გამოცხადდა ისტორიულ ნაკრძალებად, 1983 წელს კი იუნესკომ არივე ქალაქი მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეიტანა. „ესაა ინკების ცივილიზაციის აბსოლუტური შედევრები“, – ნათქვამია ორგანიზაციის დასკვნაში. 2007 წელს საერთაშორისო ინტერნეტ-გამოკითხვით მაჩუ-პიქჩუ მსოფლიოს ახალ 7 საოცრებას შორის დაასახელეს.

უძველესი ქალაქი ტუკუმე, VIII-IX ს.ს.-ში აღმართული უზარმაზარი პირამიდებით, თვალწარმტაცი სოფელი მონტერეა ცხელი სამკურნალო წყლებით, რელიგიური ტაძრებით განთქმული დასახლება ჩან-ჩანი და კიდევ ბევრი ასეთი ძეგლი პერუელთა სახელოვანი წინაპრების, ძველი ინკების მიერაა შექმნილი.

და მაინც: მთელს მსოფლიოში ინკების სამყარო „ინკების ქალაქთან“, მაჩუ-პიქჩუსთან ასოცირდება.

გალაზის ხიდი

პერუში, კუსკას რეგიონში, ერთ-ერთ მდინარეზე (აპურიმაკი) უკვე თანამედროვე ინკები ყოველ წელიწადს ხელახლა აშენებენ ბალახის ხიდს. მას ჰქვია „ქესვაჩაკას ხიდი“ და უკვე 600 წელია, სოფლის ხალხი შიშველი ხელებით წნავს და აგებს მას. ბალახის ხიდის შენების ტრადიცია თაობას გადაეცა: მხოლოდ მამაკაცებს აქვთ უფლება, ხიდი ერთი ნაპირიდან გადონ მეორეზე; ქალები კი ბალახისგან ხიდის შემადგენელ ნანილებს წნავენ და მისგან ამზადებენ თოკებს. თოკების მეტი სიმტკიცისათვის ბალახს ჯერ ქვებით ბეგვავენ, შემდეგ კი უღენთავენ წყლით.

6 მსხვილი თოკიდან 4 საყრდენია, 2 კი – მოაჯირისთვის განკუთვნილი. მდინარის ორივე მხრიდან ხიდის გაჭიმვას მთელი დღე სჭირდება. მესამე დღეს სოფლის რამდენიმე ყველაზე მამაცი კაცი ხიდზე გადის და ამონმებს მის მდგრადობას; უნდა დარწმუნდნენ, რომ ადამიანები უსაფრთხოდ შესძლებენ მასზე გადასვლას (ხიდის მზადების პროცესში დღესაც კი არ გამოიყენება თანამედროვე იარაღები და ტექნოლოგიები). ხიდის გადება მთავრდება საყოველთაო სარიტუალო ზემით, სადღესასწაულო სუფრით.

2013 წლიდან „ქესვაჩაკას ხიდი“ იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნაწილია.

„ქესვაჩაკას“ ბალახის ხიდი

რაჯ აქ კიდევ გაგარება

არაორდინალურია პერუელთა ტრადიციებიც, უძველესი წესები.

თუ ლიმა, პერუს დედაქალაქი და მისი შემოგარენი გამოირჩევა ძალიან ცხელი კლიმატით, აღმოსავლეთ რეგიონის ტენიან ტყეებში ხშირია წვიმები. აქ ბინადრობს ინდიელთა ასამდე სხვადასხვა ტომი, ადგილობრივ დიალექტზე მოსაუბრე. ისინი პრაქტიკულად იზოლირებულნი არიან დანარჩენი ცივილიზებული სამყაროსგან. ცხოვრების წესიც ველური აქვთ, ჯუნგლის ტომებისთვის ნიშანდობლივი. თავს ირჩენენ ნადირობით, თევზაობითა და მიწათმოქმედებით.

წმინდა ტრადიციად ითვლება მათთვის ინდიელი ინკათა დღე, საამაყო წინაპრებისა და მამაცი მეომრების ხსოვნისადმი მიძღვნილი ყოველწლიური დღესასწაული: საკუთარი ხელით მოქსოვილი ფერად-ფერადი პანჩინგით სხვადასხვა ტომი ფეხით ეშვება პუნოს ზეგნიდან, რომ ტიტიკაკას ტბასთან გადაიკვეთოს მათი გზები; ნიშნად იმისა, რომ ინკა ორმა უდიდესმა, უძველესმა ცივილიზაციამ – კეჩუამ და აიმარმა მშვიდობიანი თანაარსებობის მარადიული ფორმულა შექმნა.

საერთოდაც, ინდიელი მამაკაცებისათვის ქსოვა
(განსაკუთრებით, ტაკილეს კუნძულზე მცხოვრებთათვის)
უძველესი ტრადიცია და ამ ხელობას ისინი
ვირტუოზულად ფლობები; მათი ნამუშევრებიც იუნესკომ
მსოფლიოს კულტურულ მემკვიდრეობად აღიარა.

კიდევ ერთი მხიარული ტრადიცია: თუ გზად შემოგხვდათ ქალბატონი, რომელსაც აცვია ჭრელი, მრავალშრიანი ქვედა ბოლო, უნდა იცოდეთ – ის ნამდვილად ბედნიერია. თურმე, რაც უფრო უყვარს პერუელ ქმარს მეუღლე, მას მეტ ქვედა კაბას ჩუქნის.

ინკა ერთ-ერთი უძველესი წესიც აოცებს უცხოელ სტუმარს: ახალი წლის დაფგომამდე პერუელმა მამაკაცმა ჩემოდნით ხელში უნდა შემოურბინოს თავის საცხოვრებელ უბანს, რომ ბედნიერება დაეხედოს ახალ წელს. რაც შეეხება ქალიშვილებს: ისინიც გადიან ამ დროს ქუჩაში, მაგრამ ხელში ტრიიფის წენელებით. ვისაც გაუწვდის გოგონა ამ ნარგავის ტოტებს, ის ახალგაზრდა ვაჟი მისი რჩეული გახდება. ახალწლის ღამეს პერუს ქუჩებში ხშირად შეხვდებით უცნაურ წყვილს, ხელში ჩემოდნითა და ტირიფის წენელებით. ახალწლის ღამე პერუელებს სიკეთით დაებედებათ, თუ შეჭამენ 12-13 ცალ ყურძნის მარცვალსაც.

პერუელ პატარებთანაც, როგორც წესი, მოდის წითელჯუბაჩიანი სანტია-კლაუსი, თუმცა თეთრკუმბალიან, ქუდჩამოფხატულ, ჩათბუნებულ საახალწლო მოსასახამში გახვეულ თოვლის ბაბუს ეს განსაკუთრებულ მოთმინებად უჯდება; ამ დროს ხომ პერუში ცხელი საზაფხულო დღეები დგას.

არაერთი ტრადიციითაც უჩვეულო პერუ მსოფლიოს საინტერესო ქვეყანათა რიცხვშია (ჩვენ მხოლოდ ზოგიერთზე შევჩერდით).

პერუელები ნაციონალურ პანჩინგი

ლირს, მოინახულოთ ლიმანი!

ხალხმრავალი და ხმაურიანია პერუს დედაქალაქი – ლიმა, წყნარი ოკეანის სანაპიროზე უზარმაზარი ტერიტორიით, ცხელი და მშრალი კლიმატით. წვიმის ნაცვლად აქ მოდის ძალზე ხანმოკლე, ლამაზი წვიმა, სახელწოდებით „გარია“.

ნამდვილად ლირს ისტორიული ცენტრის მონახულება და ესპანელების მიერ XVI ს.-ში აქ აღმართული მონუმენტური სასახლეებით ტკბობა. უნდა ისიამოვნო ამ შთამბეჭდავი პანორამით, რომ წარმოიდგინო შუა საუკუნეების სიმდიდრე და პრეტენზიულობა.

ხის აივნებიანი მოზარნიშებული სასახლეები, ქვის შადრევანი, სანტო-დომინგოს დიდებული ტაძარი და, საერთოდ, ქალაქის ცენტრის ეს კოლონიალური ნაწილიც, თავპრუდამხვევად მიმზიდველი, იუნესკომ კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლად აღიარა.

ლიმას მოქალაქეა დღეს მსოფლიოში სახელმოვანი პერუელი მწერალი, ლიტერატურაში ნობელის პრემიის ერთადერთი ლაურეატი – მარიო ვარგას ლიონსა.

P.S. სეისმოლოგიურად არამცგრალ პერუში ხშირია მიწისძვრები, მაგრამ ხელუხლებელი და დაუზიანებელია საუკუნეების წინ შექმნილი მსოფლიო მნიშვნელობის ძეგლები.

პერუ ამითაც ამაყობს იმოგზაურეთ პერუში

XVI ს.-ის ლიმას კოლონიალური ცენტრი

ერთშაბათი

პატარა რომ ვიყავი, სულ ვფიქრობდი, ორშაბათის წინ რატომ ერთშაბათი არ არის მეტეი. სინამდვილეში, მართლა ყოფილა.

იოანეს სახარების XX თავი (ცარიელი სამარხი) ასე იწყება: „ერთშაბათს (ანუ დიდი შაბათის შემდგომ პირველსავე დღეს), დილაადრიან, როცა ჯერ ისევ ბნელოდა, მოვიდა მარიამ მაგდალინელი სამარხთან და ხედავს, რომ ლოდი გადაგორებულია სამარხიდან“.

ე.ი. კვირა ყოფილა ერთშაბათი, მზის დღე.

გამოდის, რომ პარასკევის გარდა, ყოველი დღე შაბათის მატარებელია.

- * რა საბრალო ხარ, ადამიანო, როცა სამყაროს შეყვარებულის თვალით არ უმზერ.
- * ყოველი გალვიძებისას ახლიდან ვხვდები ჩემს თავს, ვესალმები:
– ჴა, როგორა ხარ? დამიპრუნდი?
- * ისე დაიწვი, რომ ნაცარზე ილოცოს ვინმემ.
- * ულამაზეს ტურფა ყვავილს, რომელიც თავის ენაზე – ფერით, სურნელით, ფორმით და ა.შ. გადმოსცემს სამყაროს პოეზიას, იგიც, ასე მდუმარედ მდგარი, მაინც დიდი პოეტია.

სიყვარულის წყარო

კაცი წყაროს ფლობდა.

ჩამოიარა მგზავრმა, სთხოვა:

– ერთი ყლუპი დამალევინე, სიცხით ვიწვი!..

კაცი წყაროს გადაეფარა და მგზავრი ცივი უარით გაისტუმრა.

კაცს ამ დროს სინდისი შეესწრო და უსაყვედურა:

– რატომ არ დაალევინე, მან ხომ ძალიან ცოტა გთხოვა?!.

– რა ვიცი, მეგონა, ბევრი უნდოდა.

კაცს წყარო მალევე დაუშრა.

გავიდა ხანი. ჩამოიარა იგივე მგზავრმა და კაცს ისევ სთხოვა:

– ერთი ყლუპი იქნებ გამოიმეტო, სიცხით ვიწვი!..

კაცი შეიშმუშნა.

– მოდი და დალიე, რამდენიც გინდა!

მგზავრი დამშრალ წყაროს დაეწაფა და ერთი ყლუპი ძლივს დაადინა, მაგრამ მოსულიერდა.

ამ დროს კაცს სინდისი შეესწრო და უთხრა:

– რა ადვილად გაიმეტე ყველაფერი, როცა ალარაფერი გქონდა, მაგრამ შენთვის „არაფერი“ მისთვის „ყველაფერი“ აღმოჩნდა!

კაცმა პასუხის თქმა ვერც კი მოასწრო, რომ წყარომ ისევ ჩუხჩუხი დაიწყო.

* ფეხებით არა, გულით იარე.

* ხან დაკარგვა პოვნისთვის გვჭირდება.

* რაკი გაჩნდი ამ ქვეყნაზე, შენს გულს კვლავ აკლია სიყვარულით ავსება!

* თითქმის ყველა მოხუცს ასე უთქვამს, მთელმა სიცოცხლემ თვალის დახამსამებაში გაირბინა, არა მგონია, რომ ამხელა ვარ; ამიტომ ადვილად მეთანხმებიან, როცა ვამბობ:

მუხაზე ჰკიდია გრძელი საქანეელა, გაქანდები – ბავშვი ხარ, გამოქანდები და – უკვე მოხუცი.

ორი ძთი

თუ ათავისუფლებ ერთს, თავისუფლება მეორეც,
როცა ისინი ერთმანეთზე არიან გადაჯაჭვულნი.

ერთ უჯრაში ორი, ერთმანეთში გადახლართული გრძელი ძაფი
ცხოვრობდა – თეთრი და შავი.

გოგონას თეთრი ძაფი სჭირდებოდა. თეთრი ძაფის გორგალი რომ
ვერსად ნახა, კუთხეში მიყუჟულ ამ გადახლართულ ძაფებს მიაგნო; ხელში
აიღო, დახედა:

– თეთრო ძაფო, კაბა მაქვს გასაკერი, შენი დახმარება მჭირდება, მაგრამ ვხედავ,
გადახლართულხარ ცუდად...

– მართალი ხარ, გამომხსენი აქედან და დაგეხმარები, – უთხრა თეთრმა ძაფმა.
გოგონამ კალთაში ჩაიდო ერთმანეთში აბურდული ძაფები და პანია თითებით
თეთრი ძაფის გამოხსნა დაიწყო. დიდხანს იწვალა, იწვალა, მაგრამ ბოლოს
თეთრი ძაფი მაინც მთლიანად გამოაცალევა შავი ძაფისაგან.

თეთრმა ძაფმა შვებით ამოისუნთქა.

– აუჟპ! – გაიზმორა გათავისუფლებული შავი ძაფიც; გოგონას
მუხლებთან დაეცა, დიდი მადლობა გადაუხადა და სწორ გზას
დაადგა.

გოგონამ ორივე ძაფის მადლი მოისხა; კაბაც დაიგვირისტა.

* ბევრიც არაა ბევრი, თუკი არ იცი, რა არის ცოტა.

* სიცოცხლე სიკვდილის შემდეგ გასახსნელი ბარათია.

* ადამიანებო, გაუმსუბუქეთ ერთმანეთს სულები! გახსოვდეთ, სულ
ტარება სჭირდება, მუდმივი ტარება! ამისთვის კი, ერთადერთი
მცნების შესრულება გმართებთ: „გიყვარდეთ ერთმანეთი!“

უსხეოესი ლა ერთალერთი სამღოცველო

ჩემი აივნიდან შორეული მთის წერზე ტაძარი მოჩანდა. რამდენჯერაც იქითკენ გავიხედავდი,
გულში საიდუმლო ლოცვას ვკითხულობდი-ხოლმე; მაგრამ იქ, სინამდვილეში, რაღაც
ანძები იყო თურმე. ერთხელაც, ამ მთასა და ჩემთან უფრო ახლოს
მდებარე მთას შუა ამობურცულობას მზის სხივები თავს ისე
დასდგომოდა, სად იყო და სად არადან, ლამაზი ეკლესია ამოეყვანა.

იდუმალმა ხმამ გამანდო:

– არა, ძვირფასო, არც იქაა ნამდვილი ეკლესია, უგეც
მოჩვენებითა, ჭეშმარიტად სრულად შემკული ეკლესია შენს
გულშია!

- * ხელგაშლილი ადამიანი ჯვარია, რომლის იქით ცოცხლობს
უფალი.
- * ვბერდებით სარკეებში, ერთმანეთის თვალებში – არა!
- * ის, რაც ხდება ყველაზე შიგნით, იგივე ხდება ყველაზე გარეთ.
- * აუკრძალო შენს თავს სიყვარული... ეს იგივეა, რაც თავი
აიძულო, იცოცხლოს ისე, რომ არ ისუნთქოს, იყოს ნათელი,
მაგრამ სხივები არ ატანდეს სხეულის შიგან, სულის
სილრმემდე... გაივლი ბალში და სულ უბრალო – ბალახის
ლერიც შეგებრალება, თუკი უბრძანეს: – თავი დაიხსენ, დილის
ცვარი არ დაიპურო!

შეუ საუკუნეების ერთ-ერთი ავტორის განმარტებით, ამქვეყნად ბევრია ისეთი ერი, რომელსაც ფულის არაფრთი გაეცება, შორისაა ხელოვნებისგან, მოწყვეტილია ცივილიზაციას. მაგრამ არისადაა ერი, რომელსაც არ სწამდეს ღმერთი, არ ეჭიროს ხელში „ლოცვანი“. მათ შორის ჭეშმარიტია ქრისტიანობა, რომელმაც აუწყა კაცობრიობას, ყველანი ხართ ერთმანეთის და-ძმანი, განურჩევლად ეროვნებისა და წოდებისათ.

მაგრამ მანამდე იყო ჩ.ჩ.ჩ.ალ.-ელი ეპოქა, რომლის შესახებ გვიამბო „ძველმა აღთქმამ“.

ცორისა ამ ორ სივრცეს შორის დამოკიდებულება ბიბლიური ეპიზოდების მოხმობითა და თემის სიღრმისეული გააზრებით წარმოაჩინა ჩვენმა ახალგაზრდა ავტორმა მარიამ გუნიამ (ფასრულებული აქვს თსუ-ს საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამები). „თუ გადავიყურცულავთ, „ძველ აღთქმას“ - ძალზე საინტერესოა, ამ ფრთხით დაწყებული საუბარი რა კავშირია ქრისტეს რჩეულისთვის მოსამზადებელი ბიბლიური სიტყვის მატლა და ძალასთან. ამას მკითხველი პუბლიკაციიდან შეიტყობს.

თუ გადავიყურცულავთ „ძველ აღთქმას“

მარიამ გუნიამ

XI ს.-ის ქართული „ბიბლია“

ტერმინი „სიმბოლო“ ბერძნული სიტყვიდან მომდინარეობს და ნიშნავს „ნიშანს“, „პაროლს“, „სიგნალს“. უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება სიმბოლოს ხელოვნებაში. იგი კულტურასთან ერთად მის წიაღში ვითარდებოდა.

უძველეს საუკუნეებში მცხოვრებ ადამიანთა მსოფლალქმა მეტნილად ეყრდნობოდა სიმბოლოებს, იქნებოდა ეს რელიგიური თუ მითოლოგიური.

და საერთოდაც: ყოველგვარი სიმბოლოსგან თავისუფალი მხატვრული სახე არ არსებობს. ნებისმიერი ხელოვნება, ყველაზე რეალისტურიც კი, სიმბოლური სახეების გარეშე არ არის სრული. ჯერ კიდევ ემანუელ კანტი, განმანათლებლობის ეპოქის ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი წარმომადგენელი, ამტკიცებდა, რომ ხელოვნება ინტუიტიურ ხასიათს ატარებს და, შესაბამისად, მეტად სიმბოლურია. სათქმელის სიმბოლურად გამოხატვას ეფუძნება წმინდა წერილი. „ძველი აღთქმა“ არის „ახალი აღთქმის“ მოვლენათა წინასწარმეტყველება, გამოხატული სიმბოლოებით.

მოძრავი კარავი

ეპრაელი ხალხისთვის ყველაზე ფიდ სიწმინდეს მოძრავი კარავი (რჯულის კარავი) წარმოადგენდა. ამ სიწმინდის აღმნიშვნელი ბერძნული სიტყვაა – „სკენე“, ხოლო ძველებრაული – „მიშკან“, რაც „სამკვიდრებელს“, „ადგილსამყოფელს“ ნიშნავს. რჯულის კარავი, ბიბლიის მიხედვით, წარმოადგენდა ეპრაელთა მოძრავ ტაძარს, ადგილს, სადაც აღესრულებოდა ღვთისმსახურება იერუსალიმის ტაძრის აგებამდე. წმინდა წერილის თანახმად, იგი მოსემ ღმერთის უშუალო მითითებებით ააგო; ეს მითითებები კი მან სინას მთაზე ყოფნისას მიიღო რჯულის ფილებთან ერთად (რაზეც ქვემოთ ვისაუბრებთ). ფაქტობრივად, რჯულის კარავი იყო ის ადგილი, სადაც სუფევდა ღვთიური სიტყვა, ღვთიური მადლი კაცთა შორის. სწორედ მოძრავი ტაძრის ყველაზე მნიშვნელოვან საგანძუროს, მის არს წარმოადგენდა „სიბრძნის კიდობანი“ თავისი სიწმინდეებითურთ (ამ თემასაც შევეხებით). საინტერესოა ვერსია იმის შესახებ, თუ რატომ გახდა აუცილებელი რჯულის კარვის, ანუ ეპრაელთა მოძრავი ტაძრის აგება.

გამოსვლათა წიგნის* თანახმად, როდესაც მოსე წინასწარმეტყველი სინას მთაზე იყო განმარტოებული, უდაბნოში მრავალწლიანი ხეტიალით გასავათებულმა ერმა უკავილების გამოხატვა და აჯანყებები დაიწყო. ისინი ღმერთის არსებობის რაიმე მატერიალურ დამამტკიცებელს მოითხოვდნენ. ეპრაელ შტოთა წარმომადგენლებმა მიმართეს მოსეს ძმას, აარონ მღვდელმთავარს, რათა მას ღმერთის ამქვეყნიური სახე, ერთგვარი ნივთმტკიცება წარედგინა აჯანყებულთათვის. აარონი დაჰყვა ხალხის ნებას და დაიწყო ოქროს ნივთებისა და სამკაულების შეგროვება.

შეწირული ძვირფასეულობისაგან კი

ჩამოასხა ხბო (გამ. 32: 1-4). ამგვარი ქმედება კერპთა ყვანის მცემლობის გამოვლენა იყო, რაც მიუტევებელ ცოდვად ითვლებოდა.

გადმოცემის თანახმად, მოსემ, ებრაელთა რჯულმდებელმა, იხილა რა კერპის ირგვლივ შეყრილი ხალხი, განრისხებულმა დაწვა ხარის ფორმის მქონე მონუმენტი, ხოლო ნაცარი წყალში გახსნა და ხალხს დაალევინა. გარდა ამისა, მან ამბოხის მცდელობა სისხლში ჩაახშო, რასაც 3000-მდე ადამიანი ემსხვერპლა.

სწორედ ამ შემთხვევის მერე გახდა აუცილებელი, აეგოთ სალოცავი, სადაც ლვთიური სიტყვა დაივანებდა. მანამდე იგი ხალხთა შორის იყო მოფენილი და, შესაბამისად, კონკრეტული ადგილის შექმნის აუცილებლობა არ არსებობდა.

„კერპი – ოქროს ხბო“. ნიკოლა პუსენის ნახატი

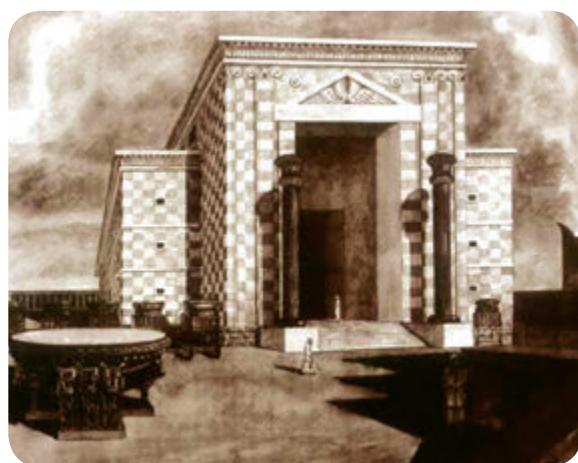
წმიდა წერილის მიხედვით, მოძრავი კარავი იყო ღვთისმისახურებისა და მსხვერპლშენირვის ადგილი, სადაც თითოეულ მორწმუნეს უფალთან მიახლოება შეეძლო. გარდა ამისა, აქ თავს იყრიდნენ ებრაელ შტოთა წარმომადგენელნი, რათა გადაეწყვიტათ ერისათვის უმნიშვნელოვანესი საკითხები. კარავი უდაბნოში გადაადგილებისას მუდამ ებრაელებთან ერთად მოგზაურობდა. არსებობდა მისი გადაადგილების გარკვეული წესი. ასე, მაგალითად, მას, როგორც მოძრავ ტაძარს, მხრებზე გადააბრძანებდნენ. დაბანაკებისას კარავი მუდამ ცენტრში თავსდებოდა.

სოლომონის* ტაძრი

ჩვ.წ.აღ.-მდე X ს.-ში უმნიშვნელოვანესი მოვლენა იყო სოლომონის ტაძრის აგება; ის პირდაპირ უკავშირდება მოძრავ კარავს. ტაძარი კარვის პროპორციების გადიდებით, მისი მოდელის მიხედვით აიგო. მოგვიანებით ებრაელები, სინაგოგების მშენებლობის დროსაც ამავე სქემას იყენებდნენ.

„სიბრძნის კიდობანი“, მისი თითოეული ელემენტით, დააბრძანეს სოლომონის ახლადაგებულ ტაძარში. ეს დაახლოებით ძვ.წ.აღ.-ით 950 წელს მოხდა. ამის შემდეგ რჯულის კარვისა და „კიდობნის“ კვალი იკარება. ისინი აღარც წერილობით წყაროებში მოიხსენიება. ერთ-ერთი გადმოცემის თანახმად, კიდობანი სოლომონის ტაძრის მინისქვეშა საცავში გადამალეს (თალმუდი, ** სოტა 9ა; თალმუდი, იომა 72ა). რელიგიის ისტორიის მკვლევრის, ბრიტანელი მეცნიერის, გრემ ჰენკოვის აზრით, კიდობანი ძვ.წ.აღ.-ით 587 წელს მეფე ნაბუქოდონოსორის მიერ იერუსალიმის აღებამდე გადამალეს

მღვდელმთავრებმა; თუმცა ეს ეროვნული განძი მათ არა გარეშე საფრთხეს, არამედ შიდა არეულობებს განარიდეს და გეზი სამხრეთისკენ, ისევ ეგვიპტისაკენ აიღეს; იცოდნენ, რომ იქ სამშობლოდან გადასახლებული, ღვთისმოშიში ებრაელები სახლობდნენ.

სოლომონისეული ტაძრის მაკეტი

1997 წელს პატარა კუნძულ ელეფანტინაზე (ეგვიპტე) აღმოაჩინეს ებრაული ტაძრის ნანგრევები, რომელიც ამ პერიოდით თარიღდება. იმ დროს ეს იყო ისრაელის ტერიტორიის მიღმა არსებული ერთადერთი ებრაული ტაძარი და, შესაძლოა, მისი დანიშნულება სწორედ „სიბრძნის კიდობნის“ დაბინავება ყოფილიყო. მიუხედავად იმისა, რომ ტაძარი დაახლოებით ძვ.წ.აღ.-ით 400 წლისათვის განადგურდა, ჰენკოვს მიაჩინა, რომ კიდობანი დანგრევამდე სხვა ადგილას, კერძოდ კი, ეთიოპიის ქალაქ აქსუმში გადააბრძანეს.

* – სიბრძნით განთქმული ისრაელის მესამე მეფე.

** – ებრაელთა წმინდა წიგნი.

„სიბრძნის კიდობნის“ სიწმინდეები

მოძრავი კარავი ორ ნაწილად იყოფოდა: 1) დიდ ეკლესიად, ე.წ. პირველ კარვად და 2) მცირე ეკლესიად, რომელსაც „წმიდათაწმიდას“ „უნოდებდნენ“. სწორედ აქ, კრეტსაბმელით გამოყოფილ სივრცეში, დაბრძანებული იყო „სიბრძნის კიდობანი“ – აკაციის ხისაგან დამზადებული და შიგნიდან-გარედან უძვირფასესი ოქროთი მოჭედილი.

„მოსე და რჯულის ფილები“.
რემბრანტის ნახატი

მოძრავი კარვისა და „სიბრძნის კიდობნის“ სიწმინდეებიდან უმთავრესი რჯულის ფილებია. მათზე ამოტვიფრული იყო ღვთის სიტყვა ათი მცნების სახით. მოსემ სინას მთაზე 40 დღე დაჲყო და სწორედ იქ მიიღო „ფიცარნი რჯულისანი“; აღსანიშნავია, რომ ებრაელთა მიერ შექმნილი კერპის, ოქროს ხბოს, ხილვისას მან ეს ფილებიც მინას დაანარცხა და დაამსხვრია. ამის შემდეგ მოსემ კვლავ გამოკვეთა ქვისგან ფიცარი, ავიდა წმინდა მთაზე და უფალმა მათზე ხელახლა გამოსახა ათი მცნება. ეს მოხდა მოსეს მიერ ებრაელების ეგვიპტიდან გამოიყვანისას.

მოსეს რჯულის ზნეობრივი კანონები და მცნებანი სავალდებულოა ქრისტიანთათვისაც, რადგან ის მიიღო და აღიარა ქრისტიანულმა სარწმუნოებამაც.

მოძრავ კარავში, კრეტსაბმელის ჩრდილოეთით, იდგა ოქროს შვიდტოტიანი სასანთლე ეპრ. „მენორა“ – ლამპარი, გამნათებელი), რომელიც ერთ-ერთი უძველესი ებრაული რელიგიური ატრიბუტია. კარავში შვიდსანთელა მთელი ღამე ენთო. დაახლოებით I S.-დან მენორა ფართოდ იყო გავრცელებული რომის იმპერიაშიც და სიმბოლურად მესიის, მხსნელის მოლოდინს გამოხატავდა. ამჟამად იგი ისრაელის სახელმწიფო გერბზეა გამოსახული.

ინტერესი ამ რელიევისადმი არ განელებულა ქრისტიანულ სამყაროშიც. იოანე ღვთისმეტყველი შვიდსანთლიან სასანთლეს მცირე აზიაში არსებულ შვიდ ეკლესიას ადარებს. მას ქრისტეს სიმბოლოდ მიიჩნევდა VII-VIII ს.ს.-ში მოლვანე წმინდა პეტრეს ტაძრის ბენედიქტელი* ბერი – ბედა ლირისი. მისი აზრით, შვიდტოტიანი შანდალი სიმბოლურად განასახიერებს მაცხოვრის სხეულს, რომელიც თავისი მადლით მთელ კაცობრიობას „კვებავს“.

„სიბრძნის კიდობნის“ კიდევ ერთ რელიევიას წარმოადგენდა ჭურჭელი ღვთიური მანანათი (იგივე, „ტაკუკი** მანანათი“). მანანა, როგორც ცნობილია, იყო ციური საკვები, რომელსაც უფალი 40 წლის განმავლობაში ყოველდღე უგზავნიდა ეგვიპტიდან გამოსულ ებრაელებს უდაბნოში სვლის დროს.

„ძველი აღთქმის“ თანახმად, როდესაც ებრაელებს ეგვიპტიდან წამოლებული პური გამოელიათ, უფალმა მათ ხორბლის მარცვალზე უფრო მცირე ზომის საკვები მოუვლინა. სახელწოდება „მანანა“ კი ამ მარცვლეულმა ამგვარად მიიღო: როდესაც ისრაელიანებმა პირველად იხილეს ციდან პურის ცვენა, გაკვირვებულებმა იკითხეს – „ეს რა არის?“, რაც ებრაულად შემდეგნაირად გამოითქმის: „მან-ღუ?“ აქედან წარმოდგა „ზეციური პურის“ სახელი „მანანა“. გადმოცემის თანახმად, ამ საკვების შეგროვებამ დილაობით ხდებოდა.

„სიბრძნის კიდობანი“ სიწმინდეებით

კიდობნის უმნიშვნელოვანესი სიწმინდე იყო აარონის აყვავებული კვერთხიც. აარონი, ბიბლიის მიხედვით, მოსეს უფროსი ძმა, ლევიტელთა შტოს წარმომადგენელი და ეპრაელთა პირველი უზენაესი მღვდელმთავარი იყო (რომელიც უკვე ვახსენეთ).

„კიდობანში“ აარონის აყვავებული კვერთხის დაბრძანება კონკრეტულ ბიბლიურ ეპიზოდს უკავშირდება: უდაბნოში ხეტიალის დროს ეპრაელთა გარკვეულ შტოთათვის მიუღებელი იყო ეპრაელთა გამორჩეულობა. ისინი ეჭვის ქვეშ აყენებდნენ აარონის კურთხეულობასა და სიბრძნის კარავში მისი მსახურობის საკითხს.

იმისათვის, რომ ეს კამათი და უკმაყოფილება დასრულებულიყო, გადაწყდა, თითოეული შტოს წარმომადგენელს თავისი კუთვნილი კვერთხი მოეთავსებინა კარავში; დავა „ღვთიური სამართლისამებრ“ უნდა მოეგვარებინათ.

მეორე დილას ეპრაელებმა აღმოაჩინეს, რომ აარონის კვერთხი, სხვა კვერთხებისგან განსხვავებით, აყვავდა და ნიგვზის ნაყოფი გამოისხა. ქრისტიანულ სამყაროში აარონ მღვდელმთავარი აყვავებული კვერთხით ხელში გამოისახება.

რჯულის ფილების მიღება

აარონ მღვდელმთავარი

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, წმინდა წერილში „ძველი აღთქმის“ თითქმის ყველა მოვლენა მიანიშნებს ახალალთქმისეულ სახეებსა და მოვლენებზე. „სიბრძნის კიდობნის“ შემთხვევაშიც, მსგავს წინასწარმეტყველებასთან გვაქვს საქმე – მისი თითოეული სიწმინდე ღვთისმშობლის სიმბოლოა (ასე, მაგალითად: ის, რომ „სიბრძნის კიდობანი“ შიგნიდან და გარედან ოქროთი იყო დაფარული და მასში ინახებოდა რჯულის ფიცრები – ეს მიანიშნებს ღვთისმშობლის წიაღზე, რომლიდანაც რჯულისმომცემი მაცხოვარი მოევლინა დედამიწას; აარონის ხმელი კვერთხი რომ განედლდა და შემდეგ უკვე ისევ კიდობანში დააპრძანეს, შეიძლება, ღვთისმშობლის წინასახედ ჩაითვალოს – მარიამი ბერწი მშობლებისგან იშვა და ჭეშმარიტად დაუჭკნობელი კვერთხი და ყვავილია).

საქართველოში ღვთისმშობლის კულტს განსაკუთრებული ადგილი უკავია. ამ იდეამ ასახვა ქართულ მწერლობასა და ხელოვნებაში ჰპოვა. დედა ღმრთისას წინასახეებთან მიმართებით უნიშვნელოვანესია სამი ქართული ძეგლი, რომელიც მოქცეულია XI-XIV ს.ს.-ების ქრონილოგიურ ჩარჩოში.

ესენია: 1. ბეთანიის სამონასტრო კომპლექსში შემავალი ღვთისმშობლის შობის სახელობის ტაძარი; 2. ზარზმის ფერიცვალების სახელობის ტაძარი; 3. ლიხნის ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის ტაძარი, რომელიც ამჟამად ოკუპირებული აფხაზეთის ტერიტორიაზეა.

თითოეული მათგანი თავისი უნიკალური იკონოგრაფიით გამოირჩევა. ტაძრებში მოხატულობა ხაზს უსვამს და წინ წამოსწევს ღვთისმშობლის თემას. მოცემული გვაქვს მარიამის ძველალთქმისეული სახე-სიმბოლოები და წინასახეები; ასე, მაგალითად: სამივე ტაძარში, გარკვეული სახესხვაობებით, მოცემულია კარავი, მასში საყდარზე დაპრძანებულია კიდობანი, ჭურჭელი მანანათი და შვიდსანთლიანი სასანთლე.

ფიქრებთან ერთად

ცუცუ ჯანელიძე

„გული ხომ შენშია?!“

- მანამ ცოცხლობ, სანამ შეგიძლია, სიყვარული გასცე.
- თუ გასცემ, საუკეთესო უნდა გასცე, თუნდაც, თავმოყვარეობის გამო.
- როცა ფსკერზე ხარ, ლექსს ფეხს ვერ აუქცევ, მაგრამ გული ხომ შენშია?!
- ზოგჯერ ადამიანის დანამაული ის არის, იმას ხვდება, რასაც სხვები საგულდაგულოდ მაღავენ.
- ბერკეტ თხრობისას სიკეთეც უფასურდება.
- გულში დაწერილი კანონი არასოდეს ავიწყდებათ.
- საკუთარ წარმოსახვით სამყაროში ჩაკეტვამ, შეიძლება, რეალური ცხოვრების ნახევარი წაართვას კაცს.
- გულში გაჩენილი სურვილი მრავალ კარგ სურვილსაც თან ჩაიყოლებს.
- ის, ვინც სხვისი ცხოვრებით ცხოვრობს, შეუძლებელია, საკუთარი თავი იპოვოს.
- კაცი და ოცნება: ორი პარალელური ხაზი, ერთმანეთს რომ ვერასოდეს გადაკვეთს.
- საკუთარ არასრულყოფილებაზე გამარჯვება: ვისაც შეუძლია, მტერს სიკეთით გადაუხადოს სამაგიერო.
- წესიერმა კაცმა უკეთურებთან დღესასწაულიც არ უნდა გაიყოს.
- თუ მაინც ის არის ადამიანი, რასაც მასზე ზურგს უკან ამბობებ, რაში სჭირდება, ტაშითა და სადლეგრძელოებით ათქმევინოს სხვას ის, რისი მოსმენაც გულს დაუმარებს.
- ადამიანი ცხოვრების სარეკორდი იხედება, მაგრამ როგორ დაინახავს სინამდვილეს, თუ თვითონ სარკე ჭუჭყიანია.
- პატიების უმაღლესი ფორმა: აპატიო სხვას ის, საკუთარ თავსაც რომ არ აპატიებ.
- წერტილსაც ნურავინ შეხედავს დამცირებით – ისიც, შეიძლება, სამყაროს დასაწყისად ან დასასრულად იქცეს.

„თუ კაწი ღვთის კანონებით წხოვრობს“

- მოვალეობით გაკეთებული საქმე წუთისოფლისთვისაა, სიყვარულით – უფლისთვის.
- ცრურწმენები უფლისკენ მიმავალ გზაზე დაბრკოლების ლოდივით დევს.
- საცდური ქრისტიანთათვისაა, თორემ წარმართთათვის ცხოვრების სტილია.
- რაღა ცრურწმენებისგან გათავისუფლება და რაღა დანაღმული ველის განაღმვა.
- რწმენას საძირკველი ერყევა, როდესაც ღვთის კანონის საკუთარით ჩანაცვლებას ცდილობენ.
- თუ კაცი ღვთის კანონებით ცხოვრობს, ყველაზე დამცირებულ მდგომარეობაშიც ამაღლებული დარჩება.
- მომარხულე ბევრია, მონანიე – ცოტა.
- წარუმატებელია დღე, რომელიც უფლის დიდებით არ იწყება.
- არარაობაა ყოველი შემოქმედი, რომელიც ღვთისგან ბოძებულ ნიჭს უფლისვე სადიდებლად არ გამოიყენებს.
- არაფერია სანუგეშო, სანამ ღვთის სიტყვით არ გაჯერდება გულები.
- ნიჭიერს უფრო მართებს, თავი დაიმდაბლოს მის წინაშე, ვინც ეს ნიჭი უბოძა.
- ფრენის გადამეტებულმა სურვილმა, შეიძლება, სული დამძიმოს.
- სასწაული ურწმუნოებს სჭირდებათ.
- ადამიანი ღვთის უმაღლესი ქმნილება კი არის, მაგრამ არა თავის შემქმნელზე მეტი.

„ნუთისოფელი სერიალის ჰგავა”

- ვინც თავს ან სხვას აიდეალებს, არ დაავიწყდეს, რომ ორივენი არასრულყოფილები არიან.
- ლექსი: ვულკანის კრატერში ამოსული ყვავილი, წარსულ თუ მომავალ ბობოქარ ამოფრქვევათა მოწმე.
- გონიერმა კაცმა შორს უნდა დაიჭიროს თავი მისგან, ვისთან სიახლოვეც და დაპირისპირებაც ერთნაირად სახიფათოა.
- სიზმარიც მთელი სამყაროა, ოლონდ ამოყირავებული.
- სიბრძნეც უბრალო ღინჯილად იქცევა, თუ მას ცხოვრებაში არ გამოიყენებენ.
- პატივის უმაღლესი ფორმა – ადამიანმა აპატიოს სხვას ის, საკუთარ თავსაც რომ არ პატიობს.
- ცხოვრებაზე შურისძიება: მწარე დღეების სიცილით გახსენება.
- გამარჯვების შემდეგ ტკივილები იოლად შუშდება.
- დაბრძენებულხარ, თუ ხვდები, რამდენად სულელი ხარ.
- დაბალ საფეხურზე დგომას ერთი უპირატესობა აქვს – ქვემოდან ზემოთ იყურები.
- ერთი რამ დანამდვილებით ვიცი: გაბრაზებულმა არც უნდა იცხოვრო და არც უნდა წერო.
- წუთისოფელი სერიალს ჰგავს: სანამ ბოლომდე არ ჩახვალ, ვერ მიხვდები, რა სისულელეცაა.

„როდესარ სიმაღლეს ვერ სწორიან”

- ბოროტება: ვინმეს სასარგებლოდ ნათქვამ სიტყვას ის ვინმე მთქმელის საწინააღმდეგოდ რომ გამოიყენებს.
- რატომ პოვებენ ზოგიერთები სიამოვნებას სხვის დაცინვაში, იქნებ, თავადაც დასაცინადა აქვთ საქმე?!
- არმად ნაშოვნსაც მშვენიერი გემო აქვს, უბრალოდ, მერე შხამად წარმოდინდება.
- ადამიანი მაშინ უფასურდება, როდესაც თავს დიდ ვინმედ წარმოიდგენს.
- თავის გამოჩენის მსურველი ვერავინ გაექცევა პროვინციალიზმს.
- ყველა უსიამოვნება ადამიანს მხოლოდ იმიტომ ატყდება თავს, რომ ზომიერების გრძნობა ღალატობს.
- დასაბამიდან დღემდე რამდენ მდიდარს უცხოვრია ამქვეყნად, მაგრამ მათ გარდა, ვისმა ცხოვრებამ სულისა და გონების ნაყოფი გამოიღო, ისტორიას არავის სახელი არ შემოუნახავს.
- სხვისი ზნეობრივი საქციელი უკვე მტრობის საბაბია უზნეოსთვის.
- როდესაც სიმაღლეს ვერ სწორებიან, ძირის გამოთხრას იწყებენ.
- სხვისი გაკვირვების სურვილი რას არ ჩაადგინონ კაცს.
- ადამიანი მაშინ უფასურდება, როდესაც თავს დიდ ვინმედ წარმოიდგენს.
- ვითომ დღესასწაულებით უკეთესები ხდებიან, ან სამყარო იცვლება უკეთესობისაკენ?
- მდაბიოთა სიამაყეც მდაბიურია და არ სცდება ქვენა გრძნობებს.
- უზრდელებს და უვიცებს თავზე დიდი წარმოდგენა აქვთ, თუმცა თავზე დიდი წარმოდგენა თავისითავად არის უზრდელობა და უვიცობა.
- ღარიბის სიდუხჭირე ვის ადარდებს?! იმის ეშინია, მე არაფერი მთხოვოსო.
- საცოდაობაა უწიგნურის მაღალფარდოვნება.
- ისე არაფერი ჰგავს ერთმანეთს, როგორც საბჭოთა პერიოდში აშენებული სადგურები.
- ხრიკებს უწყობდნენ, ხმებს უკრცელებდნენ, გზაზე მოსაკლავად უსაფრდებოდნენ თვით დიდ ვაჟა-ფშაველას... წუნკალი მედროვეები.
- მოჩვენებით წარმატებასაც ისეთივე იმედგაცრუება მოაქს, როგორც – წარუმატებლობას.

ჰაჯი უსუფი მატეო ფალკონეს

ციცქნა ფორტუნატო აქ რად მოიყვანე,
გული ცუდს მანიშნებს, თოფი არ გატენო!
ვიდრე გაისროდე, გონი მოიხმარე,
ვაჟკაცად გიცნობენ, მთიელო მატეო!

ეს რა განიზრახე, შვილი უნდა მოჰკლა?
ვაგლაჲ, გაფიქრების არ მომდევს ძალ-ლონე,
მაგ დაწყევლილ ჩახმახს თითი არ გამოჰკრა,
ბატონო მატეო, სენიორ ფალკონე!

თუ შენი პატარა სულმოკლე გამოდგა,
იცი, ბრალეული შენვე ხარ, გამზრდელო,
მაგ დაწყევლილ ჩახმახს თითი არ გამოჰკრა,
ხოშგელდა, შეჩერდი, რას ჩადი, მატეო!

ნუ მოჰკლავ, ბალლია რძეშეუშრობელი,
ჯერეთ უმწიფარი და სიბრძნის არმქონე,
ძის სისხლით ირეცხავ შენს ცოდვას მშობელი?
ღმერთი არ გაგინყრეს, ბატონო ფალკონე!

გესმის, კორსიკელო, ეგ თოფი დაუშვი,
კაცური ადათი ფეხქვეშ არ გათელო,
თუ სისხლი გწყურია და შენსას არ იშლი,
შენი საფეთქელი ახლოა, მატეო!

მარინა ცვეტავა
რუსულიდან თარგმნა რევაზ ტატალაშვილის

* * *

მსურდა, მეცხოვრა მე შენ გვერდით ციცქნა ქალაქში,
სადაც მარადი მწუხრია და
გამუდმებით რეკენ ზარები,
ან პანაწინა სასტუმროში მივარდნილ სოფლის,
სად მოწინიკე ძველი საათი
დროის წვეთებს აითვლის წყნარად.
უამიდან უამზე, სალამოობით,
ფლეიტის კვნესა გამოაღებს
რომელილაც მანსარდის ფანჯრებს
ან თვით მწუხარე ფლეიტისტი აილანდება
ფანჯრის რაფებზე დიდი ტიტებით;
თუმც, შესაძლოა, მე შენ მაინც არ გყვარებოდი.
შუა ოთახში ღუმელია ვეებერთელა
ჩუქურთმოვან შორენკეცებით*.
ყოველ მათგანზე სურათხატობენ:
ხომალდები, ვარდი და გული,
ხოლო ერთადერთი ფანჯარაში,
თოვს, თოვს, თოვს!

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, რამდენიმე უმაღლესი სასწავლებლის პროფესორი, 15-მდე წიგნისა და „საპატიოარქოს არხზე“ არაერთი წარმატებული სიუჟეტის ავტორი - რუსულან დაუშვილი, რომლის ყიდევ სამ ახალ წიგნს ელოდება მკითხველი, გასული საუკუნის 90-იან წლებში დაინტერესდა ემიგრანტები ბიოგრაფიებით.

ავტორის პებლიკაცია „ამერიკაში ქართული სათვისტომოს დამარსებელი“ ოჩამჩირის ერთ-ერთ პატარა სოფელში დაბადებული პავლე კვარაცხელიას ამერიკული ყოფის წლებზეა, ითაკის უნივერსიტეტის პროფესორობამდე განვლილ გზაზე, საქართველოს გარეშე „ქართულად ცხოვრებაზე“. გვი კობახიძის სიტყვებით, „ბატონი პავლეს უშროებ ენერგიას, მგზნებარე პატრიოტოზმა და ორგანიზებულ ნიჭს უნდა ვუმატლოდეთ ამერიკაში ქართული სათვისტომოს დაარსებას“.

ქართველი ემიგრანტის სევდიანი ანდერძიც მშობლიური ქუეყნისადმი სიყვარულის გამომხატველი უკანასკნელი ნატვრა იყო.

პავლე კვარაცხელია – ამერიკაში ქართული სათვისტომოს დამარსებელი

რუსულან დაუშვილი

სოხეთის სოფელის მკაფიობრივი მუზეუმი

ამერიკაში ქართული სათვისტომოს დაარსების ერთ-ერთი ინიციატორი და მისი პირველი თავმჯდომარე – პავლე კვარაცხელია ითაკის კორნელის უნივერსიტეტის პროფესორი იყო აგროკულტურისა და მცენარეთა დაცვის დარგში.

პავლე კვარაცხელია დაიბადა 1883 წელს აფხაზეთში, მდინარე კოდორის ნაპირზე გაშენებულ მეგრულ სოფელ ნააში. აქ გატარებული წლები ლრმად შემორჩა მის მეხსიერებას და ხანგრძლივი ხეტიალის შემდეგ, ამერიკაში დაფუძნებულმა, სწორედ სოფლის სახელის მიხედვით შეარჩია ფსევდონიმი – „ნაური“. პარიზში გამომავალ ქართულ უურნალ-გაზეთებში ამ სახელით იძექდებოდა ევროპასა და ამერიკაში მცხოვრებ ქართველებზე სანტიურესო წერილები და კორესპონდენციები.

დიმიტრი კვარაცხელიასა და მატრონა ჯოლოხავას 4 შვილიდან პავლე უფროსი იყო. მასწავლებლობა სურდა და ამიტომ მშობლებმა 1900 წელს ის გორის საოსტატო სემინარიაში მიაბარეს. ყანვილზე უდიდესი გავლენა მოახდინა ცნობილმა მწერალმა და პედაგოგმა, ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელმა ნიკო ლომოურმა, რომლის მადლიერიც შეგირდი სიცოცხლის ბოლომდე იყო. მასწავლებელმა, მოსწავლის სიტყვებით, „ზურგზე სულ ბოლი აადინა“ და კარგად შეასწავლა ქართული ენა. სემინარის დამთავრების შემდეგ პავლემ რამდენიმე წელი ქართული ენის პედაგოგად იმუშავა ოჩამჩირის სკოლაში.

1913 წელს მან სწავლა განაგრძო პეტერბურგის ფსიქო-ნევროლოგიურ ინსტიტუტში, რომლის დამთავრება ვერ მოახერხა დაწყებული პირველი მსოფლიო ომის გამო. თბილისში დაბრუნებულმა კი აგროკულტურის შესწავლა დაიწყო.

საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველივე წელს განათლების სამინისტროში დაიწყო მუშაობა. მალევე 2.000 კანდიდატიდან შერჩეულ 84 ახალგაზრდასთან ერთად ეროვნულმა მთავრობამ პავლე კვარაცხელია ცოდნის გასაღრმავებლად საზღვარგარეთ გაგზავნა. 1920 წლის იანვარში ის ჯერ ლონდონში, შემდეგ კი ამერიკაში გაემგზავრა და ჩაირიცხა ქ. ითაკის კორნელის უნივერსიტეტში.

ქ. ითაკის კორნელის უნივერსიტეტი. აშშ

პავლე კვარაცხელია

რუსეთის ჯარის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ პავლე ერთადერთი იყო იმ 84 სტუდენტიდან, რომელმაც უარი უთხრა ბოლშევიკებს, გაეგრძელებინათ მისთვის სტიპენდია. თუმცა, ვინც დათანხმდა ოკუპანტთა სტიპენდიას, ბევრი აღარ დაბრუნდა სამშობლოში და ემიგრაციაში დარჩა.

სამშობლოს დაკარგვა ახალგაზრდამ მძიმედ განიცადა. სულიერი და მატერიალური გაჭირვების მიუხედავად, მან წარმატებით დაამთავრა უნივერსიტეტი და მიენიჭა ბაკალავრის ხარისხი (აგროკულტურისა და მცენარეთა დაცვისა დარგში). ტომბსონის სახელობის მცენარეთა კვლევის ინსტიტუტში, სადაც დატოვეს სამუშაოდ, 30 წელი იმსახურა. იქ მიიღო ჯერ მაგისტრისა და შემდეგ დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი, იყო ამ დარგში მრავალი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი. ინსტიტუტშიც და ითავის კორნელის უნივერსიტეტშიც პავლე კვარაცხელია ეწეოდა პედაგოგიურ საქმიანობას. მისი აღზრდილი მრავალი სპეციალისტი მოღვაწეობდა არა მხოლოდ ამერიკის შეერთებულ შტატებში, არამედ მსოფლიოს მრავალ კუთხეში.

კორნელის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე სწავლობდა ცნობილი პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის ჯაჯუ ჯორჯიკიას ბიძაშვილი – თამარ ჯორჯიკია. თამარი მშობლებთან ერთად ხარბინში (ჩინეთის პროვინცია) ცხოვრობდა, მერე ყველანი ამერიკაში, სან-ფრანცისკოში გადასახლდნენ, შემდეგ კი – ნიუ-იორკში. ორი ქართველი სტუდენტი ერთმანეთს ამერიკაში შეხვდა.

თამარი და პავლე 1923 წელს დაქორწინდნენ; შეეძინათ ორი გოგონა – ნინო და ელისაბედი (ბეტი). შვილების გამო თამარმა უნივერსიტეტის დამთავრება ვეღარ შეძლო.

კვარაცხელიებმა სახლი შეიძინეს ნიუ-იორკთან ახლოს, ქ. იანკერსში, სადაც ტომბსონის ინსტიტუტი ფუნქციონირებდა. მალე ეს სამკვიდრო იქცა მიმზიდველ სალონად და ქართველთა ნავსაყუდელად. ბევრი ემიგრანტი იანკერსში სწორედ იმიტომ სახლდებოდა, რომ კვარაცხელიების ამ შვენიერი, ტრადიციული და გულლია ოჯახის წევრებთან ხშირი კონტაქტი ჰქონდა. სწორედ ეს სახელოვანი ფუძე-კარი იქცა ქართველებისათვის მხსნელად და გამაერთიანებლად 1929-33 წლების დიდი ეკონომიკური კრიზისის დროს.

„პატრია საქართველო“ ქართველებთან ერთად

გასული საუკუნის 30-იანი წლების დასაწყისში ამერიკის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მცხოვრებ ქართველთა რიცხვი იმდენად თვალსაჩინო იყო, რომ სათვისტომოს დაარსების იდეა გაჩნდა. ამ ანგარიშგასაწევ წამოწყებას თავდაპირველად თამარ ჯორჯიკიამ და ხარბინიდან ამერიკაში გადასახლებულებმა ასლან ყრუაშვილმა, კოსტა ხუნწარიამ და სხვებმა აუბეს მხარი. ლტოლვილებისთვის ახალ მიწაზე დამკვიდრებული სათვისტომო დიდი მნიშვნელობის იყო და ეს ახალგაზრდა ემიგრანტებს გააზრებული ჰქონდათ. 1908 წელს ხარბინში დაარსებული სათვისტომო ხომ ყველაზე ძლიერი და მღიდარი იყო მეორე მსოფლიო ომამდე არსებულ ქართულ სათვისტომოთა შორის. ინიციატივას მალე შეუერთდნენ ვანო კობახიძე, ვასო დუმბაძე, გიორგი მაჩაბელი და სხვები.

უნდა აღინიშნოს, რომ „სუნამოების პრინცად“ წოდებული და ცნობილი პარფიუმერი აშშ-ში – გიორგი მაჩაბელი, წარმატებული ბიზნესის პარალელურად, აქტიურად იყო ჩაბმული საზოგადოებრივ საქმიანობაში. მან დიდი მატერიალური დახმარება გაუწია არა მარტო სათვისტომოს, არამედ ყველა ხელმოკლე ემიგრანტს.

1931 წლის 28 ნოემბერს გამგეობის პირველი კრება ნიუ-იორკში, რესტორან „სარჯველაძის სარდაფში“ ჩატარდა. ვანო კობახიძემ დახატა ქართული გერბი, რომელიც ამშვენებდა ქართული საზოგადოების ბლანკებსა და საბუთებს.

1 დეკემბერს სათვისტომო დაარსდა, 1932 წლის 31 იანვარს კი, ნიუ-იორკის მახლობლად, იანკერსში, კვარაცხელიების სახლში სათვისტომო საზეიმოდ აკურთხეს. მოიწვიეს 54 სტუმარი.

თამარ ჯორჯიკია –
პავლე კვარაცხელიას მეულლე

ქართული დროშებით იყო მორთული არა მარტო კვარაცხელიების ქუჩა, არამედ მთელი გზა ნიუ-იორკიდან იანკერსამდე, მისასალმებელი სიტყვით გამოვიდნენ ვასო დუმბაძე — საქართველოს პირველი ფეხოკრატიული რესპუბლიკის წარმომადგენელი ამერიკაში, აკაკი შანიძის უფროსი ძმა — მოსე შანიძე, რომლის ღოფბარობით გუნდმა „დიდება“ და კიდევ სხვა რამდენიმე ქართული სიმღერა ააჟღერა; პიანისტ ერეკლე ორბელინის აკომპანირებით — დავით ალავიძემ სოლო პარტია შეასრულა.

ბევრს ადგა თვალზე ბედნიერების ცრემლი. ნადიმი 12 საათი გაგრძელდა — დღის 3-დან ღამის 3 საათამდე. სუფრას თამადობდა უჩა დადიანი, თანაშემწებად ჰყავდა პავლე ჭავჭავაძე და გიორგი მაჩაბელი.

როგორც პავლე კვარაცხელია აღნიშნავდა, მისი უცხოელი მეზობლები მოიხიბლნენ ქართული ლხინით. ბევრმა ამერიკელმა კი სწორედ აფრიალებული დროშებით შეიიტყო საქართველოს, ამ შორეული და პატარა ქვეყნის შესახებ. მეორე დღეს იანკერსის ადგილობრივ გაზეთში გამოქვეყნდა ინფორმაცია სათვისტომოს დაარსების, ქართველთა ზეიმისა და, ზოგადად, საქართველოს შესახებ.

1932 წლის აპრილში სათვისტომომ მიიღო ოფიციალური ქარტია და *Georgian Assotiation in USA-ამ ლეგალურად განაგრძო არსებობა. 24 აპრილს გაიმართა ასოციაციის პირველი კრება, რომელზეც აირჩიეს გამგეობა და მისი წევრები. თავმჯდომარედ პავლე კვარაცხელია დაასახელეს.*

ამ საპასუხისმგებლო საქმიანობაში მას ეხმარებოდა მეუღლე თამარ ჯორჯიკა, რა თქმა უნდა, ქალიშვილებიც. სათვისტომომ დიდი თანადგომა გაუწია ახალჩაულებს, ჯერაც უპოვარ ქართველებს არა-მარტო ამერიკაში, ევროპაშიც.

1938 წელს ნიუ-იორკიდან 60 კილომეტრში, აისლიპში, სათვისტომომ შეიძინა სახლი და მას „პატარა საქართველო“ უწოდა; ამ კოხტა, არცთუ დიდი შენობის გარშემო გაშენებულ ბალ-ბოსტანში ქინძი, ოხრახუში, სხვა დასახელების მწვანილი და ბოსტნეულიც ხარობდა. იქ სულს ითქვამდნენ ნიუ-იორკის ხვატს გარიდებული ქართველები.

ქ. აისლიპი. სათვისტომოს სახლი – „პატარა საქართველო“. აშშ

იმ ცვივიღიანი ანტერძით

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როცა ამერიკაში გააქტიურდა ანტისაბჭოთა ტენციები, პავლე კვარაცხელია ენერგიულად ჩაება პოლიტიკურ საქმიანობაში; იყო 1950 წელს ნიუ-იორკში დაარსებული „ქართველ-ამერიკელთა ლიგის“ ვიცე-თავმჯდომარი, ლიგის ოფიციალური ორგანოების, ურნალების - „ცნობის ფურცელი“, „ჩვენი გზა“ სარეაქციო კოლეგიის წევრი.

1950-იანი წლების დასაწყისში, როგორც თვითონ ამბობდა, „გულმა უმტყუნა“ და პენსიაზე გასვლა გადაწყვიტა. ინსტიტუტმა დიდი ჰატივით გააცილა. მთელი მსოფლიოტან ჩასულმა მისმა ყოფილმა სტუდენტმა და ალზიტილებმა კი უჩვეულო სითბო და სიყვარული გამოხატეს.

პენსიაზე გასვლის შემდეგ კვარაცხელიების ოჯახი გადასახლდა ფლორიდის სამხრეთში, ოქანის სანაპიროზე, საურორტო ქალაქ ფორტ ლაუდრეილში, რომელიც პალმებითა და ზღვის სურნელით პავლეს აფხაზეთს აგონიზდა; აიშნა მშვენიერი სახლი, რომლის ეზოს ამჯერად ციტრუსები ამშვენებდა. ეს ეზო-უარიც იანქერსის სამოსახლოსავით სტუმრიანი იყო. ის მასპინძლობდა ქართველებს ამერიკის შორეული შტატებიდანაც კი. ქართველ მოლვანეს, ალბათ, ამ სამოთხემ გაუხანგრძლივა სიცოცხლე.

პავლე კვარაცხელია გარდაიცვალა 90 წლის ასაჟში, 1972 წელს, რასაც თითქმის ყველა ემიგრანტული ურნალ-გაზეთი გამოეხმაურა; რალისალგორი „ამერიკის ხმის“ ქართულმა რედაქციამ სათვისტომოს პირველ თავმჯდომარეს გადაცემა უძღვნა.

ქართველი ემიგრანტის - პავლე კვარაცხელიას ანტერძიც უდიდესი სულიერი ტკივილის გამომხატველია - დამწვით ფა ფერფლი იყენის თავზე გაფანტეთ, რომ ნავლის თუნდაც უმნიშვნელო ნაწილმა მაინც ჩააღწიოს ჩემი სათაყვანო ქვეყნის ნაპირებამდეო...

ივანე ტურგენევი (1818-1883 წ.წ.) - უდიდესი რესი მწერალი, პოეტი, მთარგმნელი, მსოფლიო კულასიური ლიტერატურის წარმომადგენელი, იმპერიატორის კარიან არისტული სამეცნიერო აქადემიის წევრ-კორესპონდენტი. სიცოცხლის უკანასკნელი წლები მან გაატარა პატარა ქალაქ ბუჟუვალში, პარიზთან ახლოს.

ნოველებს, რომელთაც დღეს წარმოგიდგენთ, დაწერილია ავტორის ემიგრაციაში ყოფნის დროს. მწერალს სამშობლოში გამოსაქვეყნებლად გადაუწერია ზოგიერთი მათგანი (50-მდე); ისინი დაიბეჭდა იმავე 1882 წელს, პეტერბურგში, უკრალ „ვესტნიკ ევროპის“ ფურცლებზე (№12), სათაურით - „ლექსები პრიზად“.

ზუსტად ერთი წლის შემდეგ, 1883 წლის დეკემბერში, თბილისში, უკრალ „ივერიაში“ ილია ჭავჭავაძე აქვეყნებს ამ ნოველების მისივე თარგმანს (ზემოთ დასახელებული ციელის 7 ნაწარმოებს).

როგორც მეცნიერი გურამ შარაძე აღნიშნავს, „ივანე ტურგენევის ამ მეტად გახმაურებული თხზულებების ილია ჭავჭავაძისული პირველი ქართული თარგმანები 1892 წლის შემდეგ არ შესულა მწერლის არც ერთ გამოცემაში, რის გამოც იგი თითქმის უცნობია ჩვენი მყითხველი საზოგადოებისთვის... და, ამდენად, ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობაა ქცეული“.

თითქმის 140 წლის შემდეგ მათ ვძეჭდავთ „იალნის“ ფურცლებზე. ეს ნოველები ერთი ეპოქის ორი ფილი შემოქმედის - ივანე ტურგენევისა და ილია ჭავჭავაძის, მართლაც რომ, წარმატებული ტანცემია.

ნოველები*

ივანე ტურგენევი
რუსულიდან თარგმნა ილია ჭავჭავაძე

მთხოვანი

მე ქუჩებში დავდიოდი. ჯან-მიღებულმა მოხუცმა მთხოვარამ შემაყენა. ჩანითლებული თვალთა ბუდენი, სველი წირპლ-მორეული თვალები, გალურჯებული ტუჩები, აბურდგნული თმები, ჩირქიანი წყლულები... ოპ, რა საშინლად გამოუხრავს სილარიბეს ეს საცოდავი ადამიანი!

გამომიწოდა აბურცებული, დასიებული, ჭუჭყიანი ხელი. შემომკვნესა, ძროხასავით შემომბდავლა.

მე მაშინვე ჯიბეს ვიკარ ხელი... ჯიბე-უბეები სულ გადმოვაპრუნე და ღვთისაგან განაჩენი ვერა ვიპოვერა... არც ქისა, არც საათი, ხელთ-სახოციც კი არ გამომყოლოდა შინიდამ.

მთხოვარა მიცდიდა. გამოწვდილი ხელი უკანკალებდა, უთრთოდა.

მე, დაბნეულმა, სირცხვილეულმა ჩამოვართვი მთრთოლვარე, ჭუჭყიანი ხელი, მაგრა მოვუჭირე და ვუთხარი:

— ნუ მიწყენ, ძმაო! არაფერი არა მაქვს-რა, ძმაო!

მთხოვარმა გამისწორა თავისი ჩანითლებული თვალები. მისთა ჩალურჯებულთა ტუჩთა შემომცინეს გულის-ტკენით. მაგრა მოკუმშა თავის ხელში ჩემი გაცივებული თითები.

— რა ვუყოთ, ძმაო! — წაიწმუკუნა მთხოვარამ: მაგისთვისაც მადლობელი ვარ, ეგეც გაკითხვაა, მოწყალებაა, ძმაო!

მე შევიგენ, მე ვიგრძენ, რომ მეც განკითხულ ვიქმენ. მეც მოწყალება მივიღე ჩემის ძმისაგან.

ბელურა

მე ნადირობიდამ მოვდიოდი ბალ-და-ბალ.
მეძებარი ძალლი წინ მიძუნძულებდა.

უცბად ძალლმა სიარული იკლო. ფეხ-
აკრეფით დაინტყო მიპარება, თითქო ნადირის
თუ ფრინველის ალლო აიღოვო.

გავიხედე წინ, ვითვალთვალე და დავინახე
ბლარტი ჩიტისა:იგი ბუდიდამ ჩამოვარდნილიყო
(ქარი ძალიან არხევდა ხეებსა) და უძრავად
იჯდა, ახლად აშლილი ფრთები გადაეფოფხა
აქეთ-იქით უნუგეშოდ.

ჩემი ძალლი მძიმედ ეპარებოდა ბლარტსა.

უეცრად გამოქანდა იქაც ხიდამ ხნიერი შავ-გულ-მკერდა ბელურა და შურდულის ქვასავით
ძალლის ცხვირწინ დაეცა. აბურძგნულმა, გაკაპასებულმა, იმედდაკარგულის და საცოდავის
ხმით, ერთი-ორჯერ ისკუპა პირდაპირ პირდაღებულ, დალრენილ ძალლისაკენ.

ეცა გამოსახსნელად და წინ აეფარა თავის შვილსა... მაგრამ მაინც კი პატარა ტანი
უთრთოდა შიშისაგან, პანია ხმა გაუხრინნიანდა, გაუბოხდა, იგი თრთოდა, გული ელეოდა,
თავგანწირული იყო შვილისათვის!

რა უშველებელ ვეშაპად უნდა სჩვენებოდა ძალლი! მაინც კიდევ არ დადგა იგი, მალალ
ტოტზედ უშიშრად მჯდომარე... ძალმა, ნებაზედ უფრო ღონიერმა, გადმოაქანა იგი მალალ
ხიდამა. ჩემი ტრეზორი შედგა, უკან დაინია... სჩანს, იმანაც იცნა იგი ძალი.

მე ვუხმე გაშტერებულს მყეფარს და წამოვედი, ბელურის მიმართ თაყვანის-ცემით გულ-
ალვსილი.

დიალ! ნუ გაგეცინებათ. მე მოწინებით თაყვანის-ცემა ვიგრძენ იმ პანია და თავ-განირულ
ჩიტის წინაშე, წინაშე მისის სიყვარულის ალფრთოვანებისა!

სიყვარული, – ვიფიქრე მე, – სიკვდილსაც და სიკვდილის შიშსაც სძლევს. მარტო მითი,
მარტო სიყვარულით მძლეობს და მოძრაობს ცხოვრება.

სულელი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი სულელი.

დიდხანს მიდიოდა იმისი ცხოვრება ქეიფითა და შვებითა.

ბოლოს ცოტ-ცოტად მოანია იმის ყურამდინ, რომ ყველანი უგნურს
ეძახიან.

ეწყინა ბრიყვს და დაიწყო ზრუნვა მასზედ, რომ როგორმე
კრიჭა აუკრას ამ უსიამოვნო ხმებსა.

უცბად ამისი ბნელი ტვინი გაანათა ერთმა აზრმა. ერთს
წუთს ალარ დაყოვნებულა და ის აზრი განახორციელა.

ქუჩაში შეხვდა ერთი თავისი ნაცნობი. ამან უქო ერთი
გამოჩენილი მხატვარი...

– რას ბრძანებთ!.. – შეჰყვირა სულელმა, – ამ

მხატვარს დიდი ხანია, აბრუ გაუტყდა, დაძველდა...

ნუთუ არ იცოდით? მე ეგ თქვენგან არ მეგონა... თქვენ,
ერიჲა! საიდამ სად ჩამორჩენილხართ ქვეყნიერობას!..

ნაცნობი შეშინდა და მაშინვე თანახმა გაუხდა სულელსა.

– რა მშვენიერი წიგნი წავიკითხე დღეს! – ეუბნება მასვე სულელს მეორე ნაცნობი.

– რა ბრძანებთ! – შეჰყვირა სულელმა: როგორ არ გრცხვენიათ? რის მაქნისია ის წიგნი!.. რამდენი ხანია, რაც ზედ არც კი აფურთხებენ... ნუთუ ეგ არ იცოდით? ერიჲა! საიდამ სად ჩამორჩენილხართ ქვეყნიერობას!

ეს ნაცნობიც შეშინდა და თანახმა გაუხდა სულელსა.

– რა კაი კაცია ჩემი მეგობარი №! – ეუბნებოდა სულელს მესამე ნაცნობი. აი, მართლა-და კეთილ-შობილი კაცი ის არის!

– რას ბრძანებთ! – შეჰყვირა სულელმა: № ხომ გაქნილ, უნამუსო კაცად არის ყველგან და ყველასაგან ცნობილი. მთელი თავისი გვარეულობა გაყვლიფა. ვინ არ იცის ეს ამბავი? ერიჲა!.. საიდამ სად ჩამორჩენილხართ ქვეყნიერობას! მესამე ნაცნობიც შეშინდა, თანახმა გაუხდა სულელსა და მეგობარს გადაუდგა. ვინც და რაც კი უნდა გექოთ სულელის წინაშე, ყოველზედ და ყველაფერზედ ერთი და იგივე პასუხი ჰქონდა.

ხანდისხან, დრო გამოშვებით ამასაც ჩაუმატებდა ხოლმე კიცხვით: ნუთუ აქამომდე თქვენ ავტორიტეტები გნამთ?

– გესლიანი კაცია! წინლავიანია! – დაიწყეს ლაპარაკი სულელის ნაცნობებმა, – მაგრამ რა ჭკუაა, რა გოგრა!

– რა ენის პატრონია, უმატებდნენ სხვანი, – უეჭველი ნიჭია, უეჭველი ტალანტი! ბოლოს ისე გათავდა საქმე, რომ ერთმა რედაქტორმა გაზეთისამ მოიწვია იგი სულელი და ჩააბარა კრიტიკის ნაწილი გაზეთისა.

სულელმაც დაიწყო კრიტიკა ყველასი და ყველაფრისა. ერთი სიტყვა არ გამოაკლო თავის ჩვეულებრივს სიტყვა-პასუხსა, სულ ერთსა და იმავეს გაიძახოდა.

ეხლა იგი, უარ-მყოფელი ავტორიტეტებისა, თვითონ შეიქმნა ავტორიტეტად და ყმაწვილი კაცნი თაყვანს სცემენ, მისი დიდი შიში და რიდი აქვთ. მაშ, სხვას რას იქმოდენ საცოდავნი ჭაბუკნი? თუმცა-საზოგადოდ რომ ვსთქვათ-თაყვანება რიგი არ არის... მაგრამ რასა იქმ აქა... არა სცემ თაყვანს, ძველებში, უკან ჩამორჩენილებში ჩაგთვლიან!

მხთალთა მორის სულელის ბედს ძალლიც არ ყეფს!

ეს კუმურდოს აღდგენილი ტაძარია, რომელიც ჯავახეთში აფხაზთის მეფის – ლეონ III-ის ბრძანებით ქართველმა ხუროთმოძღვარმა – საკოცარმა ააგო (ლეონ III, გიორგი II-ის ვაჟი მეფობდა 957-967 წ.წ.). ამ ეკლესის გარდა ლეონ III-ის დროს აშენდა მოქვის დიდებული ტაძარიც.

ზეიდალი – ჯაჭვისაგან ნაქსოვი რკინის პერანგი.

გაზეთი „დროება“ გამოდიოდა 1866-1885 წ.წ.-ში (პირველი რედაქტორი იყო გიორგი წერეთელი; სხვადასხვა დროს – სერგეი მესხი, კირილე ლორთქიფანიძე, ილია ჭავჭავაძე, ივანე მაჩაბელი). „დროებაში“ დაბეჭდა ფელეტონი, სადაც ვილაც მოლასა და ყადიზე იყო საუბარი; მაგრამ ოზურგეთის მაზრის უფროსმა ვირუბოვმა დაიჩინა, ეს ყადი მე ვარო და სასამართლოში აღძრა საქმე.

იქვე დაემთხვევა, რომ ივანე მაჩაბლის (ის მაშინ რედაქტორი იყო) ფელეტონი რუს მუშაზე წაიკითხეს, როგორც სატირა კავკასიის მეფისნაცვალ დონდუკოვ-კორსაკოვზე, რომელსაც სმა უყვარდა. კავალერიის გენერალი და მთელი კავკასიის გამგებელი პატარა გაზეთს ვერ მოერეოდა?

ამიტომაც „დროება“ დაიხურა და აღარასოდეს აღმდგარა*. *

კუმურდოს ტაძარი. X ს.

მიხეილ ჭიათურელის მხატვრულ ფილმში – „გიორგი სააკაძე“ პატარა პაატას როლს ასრულებს რეჟისორი – მერაბ კოკოჩაშვილი, უკვე ყმაწვილკაცი პაატასი კი – მეორე ცნობილი რეჟისორი – გუგული მგელაძე.

ზღვის ცხენი ერთ-ერთი უნიკალური სახეობაა ცხოველთა სამყაროში: სასიყვარულო „რიტუალის“ შემდეგ „ფეხმძიმდებიან“ მამრები და არა მდედრი ზღვის ცხენები. თურმე მდედრები თავის ქვირითებს ყრიან მამრის სხეულზე, უფრო სწორად, მის ე.წ. მცირე „გამოსაჩეკ“ ღრმულში; 14-28 დღის შემდეგ მამრი „შობს“ 1500-მდე ნაშიერს. საოცარია, მაგრამ ზოგიერთი მამრი დილით რომ ათასობით ლიფსიტას გამოჩეკავს, მალე ისევ „ფეხმძიმდება“. ასე მრავლდებიან ზღვის ცხენები.

ჯოხს, რომლითაც ძველ რომში პირუტყვს მიერკეპოდნენ, ერქვა „სტიმული“.

უდიდესი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე – ექვთიმე თაყაიშვილი ხუმრობდა: მე რომ ბავშვობიდან ხეიბარი არ ვყოფილყავი, აუცილებლად ფირალი ვიქენებოდიო. მეცნიერი ხშირად ვინმე კერძო პირს მის მიერ მოწონებულ იძვიათ ნივთს გამოართმევდა; ეტყოდა, შინ წავიღებ, შევისწავლი და რამდენიმე დღეში დაგიბრუნებო. მეორეს დღეს კი გაზეთში აქვეყნებდა განცხადებას, ამა და ამ პიროვნებამ საქართველოს მუზეუმს ესა და ეს ნივთი შესწირა, რისთვისაც მას უღრმეს მაღლობას ვუხდითო.

„რუსეთისთვის კავკასიის პრობლემა, ფაქტობრივად, საქართველოს პრობლემაა. არ იქნება საქართველო, არ გვექნება კავკასიის პრობლემაც!“ – ეს სიტყვები ეკუთვნის საქართველოს მთავარმართებელს, ბოროლინოს ომის მონაწილეს, ცნობილ რუს გენერალს, ალექსეი ერმოლოვს.

„სიხარული, რომელსაც გრძნობს ადამიანი ნივთიერი შესანირის მიღებისას, ადამიანური სიხარულია, ხოლო, რასაც გაცემით გრძნობს, ღვთიური. ღვთიური მოდის გაცემით“, – თვლიდა ბერი პაისი მთაწმინდელი.

მსოფლიოს 7 ყველაზე უცნაურ ბიბლიოთეკებს შორის ერთ-ერთი ყველაზე ორიგინალურია ქ. კანზას-სიტის (აშშ) ცენტრში განთავსებული საჯარო ბიბლიოთეკის შენობა, შეუდარებელი არქიტექტურით. ის აშენდა 2004 წელს. საინტერესოა, რომ ამ ქალაქში ძალზე პოპულარული საზოგადოებრივი ბიბლიოთეკის არსებობის ისტორია იწყება ჯერ კიდევ 1873 წლიდან. შენობის გარეთა ხედი წარმოადგენს წიგნების უზარმაზარ თაროს, 20-მდე კოლოსალური ზომის წიგნით. ამ „წიგნების“ სახელწოდებები შეარჩია ადგილობრივმა მოსახლეობამ: „რომეო და ჯულიეტა“, „ჰეკლებერ ფინის თავისადასავალი“, „ბეჭდების მბრძანებელი“ და ა.შ. ბიბლიოთეკაში მომსვლელ მკითხველთა ავტომობილები პარკირებულია უზარმაზარი სიდიდის ე.წ. „წიგნების თარო-ფარეხებში.“ კანზას-სიტის ბიბლიოთეკაში ორ მილიონამდე წიგნია.

კანზას-სიტის ბიბლიოთეკა. (აშშ)

ომში ნაგემი სიყვეთი

ზამორა მიქატაძე

ისტორია, რომელიც ომის ქრინიკასთან ერთად სიკეთის გაკვეთილიცაა, ქუთაისელ ამირან შაშიაშვილს ეკუთვნის. აფხაზეთის ომში 30 წლის მეომარი თავგანწირვით ებრძოლა მტერსა და სიკვდილს. მისი სიცოცხლისთვის ბრძოლა კი სულ სხვას მოუხდა, კაცს, რომელსაც მტრის სახელი უფრო ჰქონდა, ვიდრე მოყვასის.

მძაფრი დღეების მნახველი ვეტერანი ახლა სულ სხვა რეალობაში ცხოვრიბს. ეზოში დგას გვერდებშეჭეკუილი მანქანა, რომელსაც ამირანმა პირვანდელი სახე უნდა დაუბრუნოს. ეს მისი შეძენილი ხელობაა ომის შემდეგ, რაც არსებობაში ეხმარება. მის ცხოვრებასთან განუყოფელი კი ის საქმეა, სამშობლოს მცველის სახელი რომ დაარქვა.

გაგრის ბრძოლების შემდეგ ამირან შაშიაშვილი დაკარგულად ითვლებოდა. ამის შესახებ ცნობა ადგილობრივ გაზეთშიც გამოქვეყნდა. თანამებრძოლებმა ოჯახს ამბავი ჩამოუტანეს, ამირანი გაგრის ბრძოლებში დაიღუპა და იქ დავტოვეთო (ფალუპულების გამოყვანას მართლაც ვინ აუვიდოდა, უკანდახეულ მეომრებს ჯერ დაჭრილებისთვის უნდა მიეხედათ).

ომში დაკარგულ მებრძოლს სიმბოლური საფლავიც გაუკეთეს, ოჯახი გლოვობდა...

ერთ დღესაც აფხაზეთილან წერილი მოვიდა, ცოცხალი ვარ, ჩემზე არ იდარილოთ, იტყობინებოდა ამირანი. მეუღლის ხელწერა და სიტყვათა წყობა მაშინვე იცნო ქალბატონმა ზიზიმ, მაგრამ თვითმხილველთა ნათქვამი უფრო სარწმუნოლ ეჩვენა და გლოვა განაგრძო. ამ დროს ამირანი შინ დასაბრუნებლად იბრძოდა. თუმცა ეს ადვილი არ იყო. ალბათ, წარმოუდგენელიც, მაგრამ ტრენინგი ასე ინება.

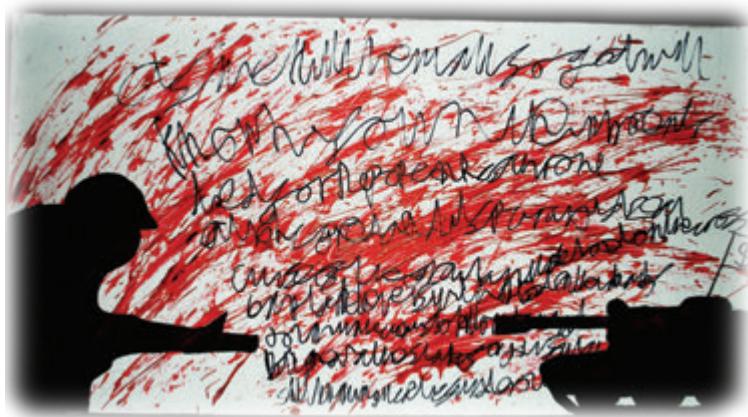
„ვინ იფიქრებდა?!“

27 წლის შემდეგაც მძიმედ მოსაგონარია ამბავი, რომელიც ამირან შაშიაშვილს აფხაზეთის ომში გადახდა; მაინც მოგვიყვა, მოგვიყვა ნანილ-ნანილ და პაუზებით:

— საბჭოთა ჯარიდან სერუანტის წილებით დაგბრუნდი. როგორც რეზერვში მყოფი, ომში ქუთაისის კომისარიატმა გამინვია. 21-ე ბრიგადის რეზერვისტთა ბატალიონმა, სადაც ჩავირიცხე, ჯერ ორკვირიანი შეკრება გაიარა წყალტუბოში; ამის შემდეგ 120 კაცი ჩავფრინდით სოხუმში, სადაც ორი დღე დავრჩით. მეორე მსოფლიო ომის გმირი, მელიტონ ქანთარია მაშინ ცოცხალი იყო. ჩვენთან მოვიდა და გაგვამხნევა. გვითხრა, არ შეგვინდეთ, ბიჭებო, ბრძოლაში შიში უარესიაო.

ორი დღის შემდეგ 20 კაცი ლესელიძეში გადაგვაფრინეს. ვერტმფრენს მართავდა ზაურ ონიანი, რომელსაც ქუთაისიდან ვიცნობდი. გვერდით დამისვა. როგორც კი მინას მოვწყდით და ზღვას თავზე მოვექეცით, დავინახე, ჩვენენ ჭურვი მოფრინავდა, გემიდან გვესროდნენ. ზაურმა აიცილა და სოხუმისკენ შემობრუნდა. როცა შებინდდა, ისევ ავფრინდით და დაბლა-დაბლა ფრენით განვაგრძეთ გზა.

მეორე მცდელობაზე გაგვიმართლა, ლესელიძემდე მშვიდობიანად ჩავალწიეთ. მაგრამ მფრინავმა იქ ვერტმფრენი სტადიონის თავზე, ჰერში ჩამოჰკიდა; არ დაფრენილა, რის გამოც სიმაღლიდან მოგვიხდა გადმოხტომა. თვითონ კი უკან სულ სხვა მიმართულებით დაბრუნდა, რადგანაც მთელი გზა აფრთხილებდნენ, იმავე გზით არ დაბრუნდე, ჩამოგაგდებენ.

ლესელიძან გაგრისკენ დავიძარით. ორი დღე უტევდით მოწინააღმდეგეს და უკან დავიხიეთ. ორი დღის შემდეგ კი ჯერ დაგვბომბეს და მერე რუსების ტექნიკამაც შემოგვიტია. საუბარზე ვატყობლით, რუსები რომ იყვნენ. ბრძოლები ახლო მანძილიდან გრძელდებოდა. სამ დღეში გაგრა დაეცა კიდეც უკან რომ ვიხევდით, ცეცხლმოვიდებულ სახლში დავინახე ბავშვი, იმდენად პატარა, რომ სარეცე მანქანაზე ეკიდა ხელი და თავს ისე იკავებდა. თან განწირული ხმით ტიროდა.

სახლში შევვარდი; საზარელი იყო დამწვარი, იატაკზე დაყრილი დედ-მამის ნახვა. მივეჭრი აღრიალებულ ბავშვს და სასწრაფოდ გამოყიყვანები. დატოვეო, მითხრეს ბიჭებმა. შემეცოდა, ძალიან უმწეო იყო, ვერ გავიმეტე. შევალე სამეზობლოს ერთ-ერთი კარები; ოთახში ასაკოვანი ხალხი დამხვდა. აფხაზები ყოფილან. ბავშვი ქალბატონს კალთაში ჩავუსვი და იქაურობა მაშინვე დავტოვე.

ძველ, ცხვირიან ავტობუსებს ბიჭები მოჰყავდა, მაგრამ ერთი იმდენი გვაკლდებოდა. მოწინააღმდეგებს მანათობელი ბომბები ჰქონდა... გვეღუპებოდნენ ბიჭები და იქვე ვტოვებდით; მათი გამოყვანის არც დრო გვქონდა და არც თავი. სანაპიროზე მტერი სამკუთხედში მოვიქციეთ და ორი-სამი საათით შევაჩერეთ. მაგრამ ძალიან მოგვაწვნენ და ლესელიძისკენ დავიწყეთ უკან დახევა. სტალინის აგარაკებთან ბუჩქნარში ვიყვაი ჩამჯდარი, როცა გასროლის ხმა გავიგე და საშინელი ტკივილიც ვიგრძენი თავში. ტყვია პირდაპირ შუბლში მომხვდა.

ჩვენს ბიჭებს დაჭრილები კი გამოჰყავდათ, მაგრამ რომ დაინახეს, თავში ვიყავი დაჭრილი და გაუნძრევლადაც ვეგდე, ვინ იფიქრებდა, რომ სული მედგა?! დამტოვეს და სახლში ჩემი დალუპვის ამბავი ჩაიტანეს.

„ის ოჯახი ბევრ ქართველს დაეხმარა“

— ერთი ახალქალაქელი სომეხი ბიჭი, ომის დაწყებამდე მამიდასთან გაგრაში სტუმრად ჩასული, ქალაქს შემორჩია. ჩემს ბედად, იმ დღეს მან შემამჩნია, რომ ვსუნთქავდი. მამიდას სახლში გადამიყვანა. მიმკურნალა, წელიწადი და სამი თვე ოჯახის წევრივით ვყავდი. ამ ხნის განმავლობაში ტყეში გავდიოდი ხოლმე და გვიან დამით ვპრუნდებოდი. სანაც ტყეში ვრჩებოდი, რადგანაც მეზობლები ხშირად სტუმრობდნენ ამ ოჯახს.

მაგარი ტყე აქვს აფხაზეთს, ყურძენი, ხურმა, მსხალი... როცა ტყეში ვიყავი, მთელი დღე ხილით ვირჩენდი თავს. კარგად რომ შევძელი სიარული და მხედველობაც დამიბრუნდა, მასპინძელს ვუთხარი, აქ გაჩერება აღარ შემიძლია, აქედან მომაშორე-მეთქი. ნახა ძველი ნავი, რომლითაც კატერი ავანწყვეთ და ზღვამდე მივიტანეთ. ცხრა ლიტრი ბენზინი მქონდა. ფოთისკენ ავიღე გეზი. როგორც კი ზღვაში პატარა მანძილი გავიარე, დაახლოებით ორასი მეტრიდან სანაპირო დაცვამ დამანათა და კატერით ჩემკენ გამოქანდა. ნაპირისკენ შემოვტრიალდი, კატერი მივატოვე და ტყე-ტყე ისევ იმ ოჯახში დავპრუნდი. კარგა ხანს ვეღარ მოვახერხე გამოსვლა.

ესეც ჩემმა მასპინძელმა მოიფიქრა: მისამართი გამომართვა, ადლერში ჩავიდა და იქაურ ქართველებს შეხვდა. მათ კი ჩემებს ჩემივე ხელით შედგენილი წერილი გაუგზავნეს; ვატყობინებდი, რომ ცოცხალი ვიყავი.

ისევ სომხების ოჯახი მიფარებდა; ვაკეთებდი დანებს და დრო ამით გამყავდა. ჩემმა მასპინძელმა ისინი რამდენჯერმე გასაყიდაც წაიღო და ნავაჭრი თანხა ხელში ჩამიდო. ერთ დღესაც მოვიდა და მითხრა, სოხუმი დაეცა, ომი დამთავრდა და საზღვარი გაისხსნაო. სხვა გზა არ იყო, იქაურობა უნდა დამეტოვებინა, გაგრაში გაჩერება უკვე ძალზე სახიფათო იყო; ვიღაცა მაინც მომკლავდა. რამდენჯერმე მივადექი ფსოუს, მაგრამ ფონი ვერ ვნახე და ვერ გადავედი. ხან ხალხმრავლობა იყო, ბადე ჰქონდათ ჩაგდებული, ხანაც მანდარინი გადაჰქონდათ...

ბოლოს გადავწყვიტე: მეც მოვიგდე ზურგზე მანდარინით სავსე ტომარა და წამოვედი. იმ სომეხმა ბიჭმა თავისი პასპორტი მომცა და ერთი ქალიც გამომაყოლა. მესაზღვრემ სურათს დახედა, მაგრამ წვერ-ულვაში ჩემი მასპინძელივით მეც მეონდა მოშვებული და ვერაფერს მიხვდა. წარმოიდგინეთ, რა განცდაც დამეუფლებოდა, როცა საზღვარს გავცდი; მოვისროლე ყველაფერი, პასპორტი კი იმ სომეხს, ჩემს გადამრჩენელს დაუბრუნა ქალმა, მე რომ გამომყვა. რამდენიმე დღეში იმავე პასპორტით გადმოვიდა თვითონაც.

საქართველოში ორივენი ადლერ-კოპიტნარის რეისით გადმოვფრინდით. მარტო მე კი არა, დიდი რისკის ფასად ის ოჯახი ბევრ ქართველს დაეხმარა. ბოლოს გაუგეს და სახლი გადაუწვეს.

„მის ვინაობას ვერ ვამხელთ“

მეულლის, ქალბატონი ზიზის ნაამბობიდან:

– რომ დაბრუნდა, ვერ გადმოგცემთ, ეს რა იყო... გასული იყო უკვე ერთი წელიწადი. პირველად ბიძამისს უნახავს. სახლში შემოიტრა ყვირილით, ამირანი ცოცხალიაო. არადა, ყველამ ვიცოდით, რომ მკვდარი იყო. არც იმ წერილის სისწორე დავიჯერეთ, რადგანაც დაგვარწმუნეს, რომ ასეთი რაღაცები ფულის გამოძალვის მიზნით ხდებაო... გადი, კაცო, იქითო, არ იშლიდა თავისას ბიცოლა, ხუმრობის დროა ახლაო?! არა, მართლა მოვიდაო, უკვე აცრემლებული გვეუბნებოდა. ხალხის ნაკადი არ წყდებოდა. ცოტა დროში ამდენი ხალხი საიდან გაჩნდა, არ ვიცი. ის სომეხი ბიჭი კი, რომელის ვინაობას ახლაც ვერ ვამხელთ, ჩვენთან ხუთი დღე დარჩა; სოფელში წავიყვანეთ; არ ვიცოდით, მადლიერება როგორ გამოგვეხატა, რა პატივი გვეცა, როგორ მოვფერებოდით. ისე, თვითონ ძალიან იყო შეშინებული, მგონი, ლამეც არ ეძინა; მომკლავენო, ამბობდა. იძულებული ვიყავი, თქვენ წინააღმდეგ მებრძოლა, დახვრეტით მემუქრებოდნენო.

წარსულიდან არასოდეს დაბრუნებულა

– ახალ ცხოვრებას ძალიან ძნელად შევეგუე, – აგრძელებს საუბარს ამირან შაშიაშვილი, – ვერ ვლაპარაკობდი, ენა მებმოდა დიდხანს. მერე ჯარში დამიძახეს და ამან გამომიყვანა მდგომარეობიდან, იქ უკეთესად ვიგრძენი თავი. კავშირგაბმულობაში ვმსახურობდი; ჯერ მებუთე ბატალიონში, შემდეგ კი – 21-ე ბრიგადაში. 1994 წელს დალის ხეობაში გამაგზავნეს. გუჯარ ყურაშვილი იყო ჩვენი მეთაური.

ჯარის შემდეგ ავტობუსზეც ვმუშაობდი. ერთხელ ახალციხეში მოგვზდი, ვიკითხე ჩემი გადამრჩენელი, მაგრამ ვერავინ მიმასწავლა. იმის შემდეგ სულ ვეძებ იმ სომეხ ბიჭს; ალბათ, ოდესმე მაინც ვიპოვი, ისევ შევხვდებით ერთმანეთს...

თხრობა დაასრულა ამირანმა და ამ ხნის განმავლობაში შეგუბებული ცრემლები ლოყაზე ღვარად ჩამოსდიოდა.

ძნელი იყო, მიმხვდარიყავი, რა ატირებდა მეომარს, ტკივილი, სიმწარე, დამარცხება, დაღუპული თანამებრძოლები, გაგრაში დატოვებული პატარა გოგონას გაურკეველი ბედი თუ ომში ნაგემი სიკეთე, რომელმაც ის გადარჩენისა და შინდაბრუნების იმედთან მიახლოვა, ბოლოს კი გადაკვეთილმა საზღვარმა დაუჯერებელი წამები განაცდევინა. თუ ყველაფერი ერთად?..

ეზოში კი კვლავ დგას გვერდებშეჭეჭყილი მანქანა, რომელსაც ამირანი პირვანდელ სახეს უბრუნებს. გონებით კი კვლავ იმ წარსულშია, საიდანაც არასოდეს დაბრუნებულა...

1. ვის გადასცა უფალმა ქვის ფილაზე დაწერილი
10 მცნება?

- ა) ითანე ნათლისმცემელს;
- ბ) მოსეს;
- გ) მათეს.

3. რამდენ ხანს გრძელდებოდა
ცნობილი ტროას ომი?

- ა) 1 წელს;
- ბ) 5 წელს;
- გ) 10 წელს.

5. ძალის რომელი ჯიშის
ლეკვებს აქვთ კანზე ყველაზე
ღრმა ნაოჭები?

- ა) ინგლისურ ბულდოგს;
- ბ) შარ პეის;
- გ) მასტიფს.

7. როდიდან იწყებენ კვიცები დედის
გვერდით სირბილს?

- ა) დაბადებიდან რამდენიმე საათში;
- ბ) დაბადებიდან რამდენიმე დღეში;
- გ) დაბადებიდან ერთ კვირაში.

2. „აფხაზეთის“, ანუ დასავლეთ საქართველოს
მეფედ კურთხევის შემდეგ მეფე ბაგრატ III-ემ
რომელი ტაძრის მშენებლობა დაიწყო?

- ა) ბედის;
- ბ) მონამეთასი;
- გ) ბაგრატის.

4. თბილისის რომელ
ეკლესიაში იყო დასვენებული
ილია ჭავჭავაძის ცხედარი?

- ა) ქაშუეთის;
- ბ) სიონის;
- გ) მამადავითის.

6. „ეს რა მსახიობი ვიღუპები!“ –
რომელ ცნობილ რომაელ
იმპერატორს აღმოხდა სიკვდილის
ნინ ეს სიტყვები?

- ა) ნერონს;
- ბ) ტრაიანესას;
- გ) ოქტავიანესას.

9. რენესანსის ეპოქის რომელი გამოჩენილი მხატვრის
ტილოა „მადონა წიგნით“?

- ა) რაფაელის;
- ბ) მიქელანჯელოსი;
- გ) სანდრო ბოტიჩელის.

„მადონა წიგნით“

„ქალიანიდან“ აგორებული ზურთით

ნანა ჭავჭავაძე

თბილისში, ფალიაშვილის ქუჩის ერთ-ერთი ფასადის მემორიალურ დაფაზე ვკითხულობთ, რომ აქ ცხოვრიბდა ავთანდილ (ბასა) ოოლობერიძე, „ფეხბურთის ჯენტლმენი“, როგორც მას უწოდა მუსიკის კრიტიკოსმა - გულბათ ტორაძემ.

თავისი სიყრმის მეგობარი ბასა ტოლობერიძე მამაჩემა, პეტრე ჭანტურიამ* მაშინ გაიხსენა (თუმცა, ადრე საემაოდ ბევრი უამბნია მასზე), როცა უკვე წარსულზე მეტად შორს იყო ჩვენი ულამაზესი ზღვისპირა ქალაქი და როცა ჩვენი „დევნილის ბინა“ საოცარი სოხუმი ეპიზოდებით გაივსო; ერთად ავედევნეთ უკან დღეებს, ერთად გავყევით ჩემი და მამას ნაცნობ ქეჩებსაც, ერთხელაც მოიგონა შლაპიანი თაობის დიდი საძმო, სადაც იდვნენ ისე ერთაც, რომ სხვები ამაყობლენენ მათი მეგობრობით; ვუსმენდი მამას და ვთიქორიბდი: წლები მაშინ ლამაზდება, როცა, ხანდაზმულობის მიუხედავად, საკუთარ ასაკზე გამარჯვებული ასე ინტელიგენტურაც მოიხდენ სიცოცხლისადმი სიყვარულს. რამდენჯერ მითქვამს უჩქრედი და სიამაყეც მიგრივნია ამის გამო: ეს უნდა შეძლო, რომ ასე ფრაქიზაც გამოარიცოთ ლამაზი მოგონებები და ასესრელებლაც „არათეთო ლამეებს“ (მამა ბოლო წლებში საერთოდ ვერ ხდავდა), ასე შთამბეჭდავაც მოყვე გამორჩეული ამბავი გამორჩეულ სოხუმელზე.

მამა იმ დღეს ყველაფერს „ხედავდა“... სოხუმსაც... მის მეგობარსაც.

დიდი ბასა ტოლობერიძის გარდაცვალებიდან უკვე 40 წელია გასული, მამას კი ვესაუბრე მის გარდაცვალებამდე ერთი წლით ადრე.

„ქართული ფეხბურთის მშენება“, „ყველა დროის უდიდესი ავტორიტეტი“, „ქომბინაციების დიდოსტატი“, „მოეცანზე უკომპონისი“, „დრიმბლინგის** ხელოვანი“, „ქართული ფეხბურთის ნაშესი“, „უალოესაც მოკრძალებული“... ასე ახასიათებენ სახელგანთქმულ ბასა ტოლობერიძეს, 10 წლის მანძილზე თბილისის „დინამოს“ მეთე წომერისა და მის უცვლელ კაპიტანს, რომელსაც თამაშის 19 სეზონის მანძილზე მსაჯებისგან სიტყვიერი გაფრთხილებაც კი არასოდეს მიუღია, ვისი ქანდაკებაც „დინამოს“ სტადიონზე ლეგენდარული ბორის ჰაიჭაძის გვერდითაა.

ზღვისპირა ქალაქი მოგეხსენებათ, „ჭრელია“, ასეთივე ხასიათებით, ერთმანეთისგან განსხვავებული ტემპერამენტის, კილოკავის ადამიანებით. მათი მეგობრობაც აქ იწყება. ეს იყო გასული საუკუნის 20-30-იანი წლების სოხუმში. ერთად მოდიოდნენ ბავშვობიდან, იქიდან, სადაც არასოდეს არაფრის შეცვლის სურვილი არა გაქვს.

— ბასას სახლი ჩვენი ჭიშკრის მოპირდაპირედ, ქუჩის გადაღმა იყო. ერთმანეთისგან გვყოფდა დიდი მინდორი, ანუ „პალიანა“, როგორც მას ყველა ეძახდა.

„პალიანის“ პირდაპირ – ჩვენი სახლის ჭიშკარი.
ყოფილი საბჭოს ქ. №73.

ბიჭების ამ „ავტონომიურ სტადიონს“ ერთი დიდი უპირატესობა ჰქონდა: ყოფილი საბჭოს ქუჩა იყო ყველაზე განიერი ქუჩა (ისე, ახლაც ასეა) და დიდ-ბატარას ამიტომაც მოუწევდა აქეთკენ გული.

პატარა ქალაქის წესიცაა – შენი „ბირუა“ ყველასია. ის მათი „პალიანაც“, ასე რომ ეამაყებოდათ, მართლაც ყველასი იყო.

დროსთან ერთად ვარსკვლავებით განათებული „პალიანა“ თაობას თაობით ანაცვლებდა. რომ იტყვიან, პირველი ზიარება აქ მიიღეს მომავალში სახელოვანმა თუ ნაკლებად ცნობილმა ფეხბურთელებმაც: ბასა ტოლობერიძემ და ნიაზ ძიაპშიპამ, ნიკიტა სიმონიანმა და იურა იოლჩიძმა, შოთა ლომინაძემ და შურა ბუალავამ, ბორის ხასაიამ და მიშა თურქიამ, ვლადიმერ თარბამ და ძმებმა ვარდიმიადებმა.

– აქ, ამ „პალიანაზე“ ბავშვობასთან ერთად მივსდევდით ბურთს და წლებიც გარბოდა. აქ ვეუფლებოდით ბიჭები დრიმბლინგის ხელოვნებასაც და „კაი ბიჭობის“ გამოცდებსაც მსოფლიოში ეს საუკეთესო სტადიონი (ასე გვჯეროდა მაშინ) იბარებდა. „პალიანური გაგებით“, „სოხუმელი“ – ამ წოდების მატარებელიც აქ უნდა გამხდარიყავი.

აქვე ინიშნებოდა დღისა თუ ლამის პაემნები, იმართებოდა გოგონების თავმოსაწონებელი მუმტი-კვრივები, უბნის ყოჩებს შორის მთავარ ყოჩისაც აქ ირჩევდნენ.

„პალიანას“ საძმოს უმეტესობას ქალაქი მეტსახელებით იცნობდა: „ხუდოი“, „ბურთა“, „რიუება“, „ქოთქოთა“, „ციცარკა“, „სვოი“, „ტანკი“, „თხელო“, „მერცხალა“, „კრუტო“, „ცეცხლა“, „ბეზდირკა“...

დაცვაში თუ ბერძენი ეფიმკა იდგა, ბიჭები იმედიანად იყვნენ – ბურთი კარებისკენ ძნელად თუ გაიგნებდა გზას. ეფიმკას მეტსახელი „ბეზდირკა“ ანუ „გაუმტარი“ ამიტომაც დაარქვეს.

ბასასაც ჰქონია „პალიანური კლიჩკა“ – „Пшиш помлянки“, ბერძენი ბიჭებისგან შერქმეული (ბერძნულად „ფშიმ“ სულსა და გულს ნიშნავს).

მეტსახელ „ბასასაც“ თავისი ისტორია აქვს. თანატოლებთან ერთად ყოფილა, როცა ხილის ფარდულზე მიწერილი „Овошная база“-ს ნაცვლად წაუკითხავს „Овошная база“. თურმე ბავშვობიდან უჭირდა „ზ“-ს გამოთქმა და თიკუნი „ბასაც“ ასე დაიბადა.

ორივე მხრიდან „პალიანას“ ჭაობიანი თხრილები გასდევდა. თამაშის დროს ხშირად ამოჰქონდათ იქიდან ბურთი; მაგრამ, არცთუ იშვიათად, მოუზომავად გატყორცნილი ბურთი მერე დიდხანს გორავდა ეზო-ეზო; უარეს შემთხვევაში კი, იგი ვიღაცის ბოსტანს, ან სათუთად მოვლილ ყვავილნარს „გადაჯიჯვნიდა“. რა თქმა უნდა, ამის გამო იქმნებოდა უსიამო სიტუაციები: აყრიდნენ ბიჭებს ქოქოლას და ვაი-უშველებელს, ფეხბურთის სიყვარულს რატომდაც უზრდელობაში უთვლიდნენ, რასაც მოთამაშები ვერაფრით იგებდნენ. ქათქათა თეთრეულზე მიხატული ბურთისა და ჩატარებული ფანჯრების გამო გაცეცხლებულნი კი, არცთუ იშვიათად, ბურთის კონფისკაციითაც იმუქრებოდნენ.

– მაგრამ, ლამის, გატანილი გოლივით მიგვაჩნდა პატარებს ბასას ეზოში შევარდნილი „გოლი“. არ მახსოვს, ბურთის გამოსატანად შევსულიყავით იქ და ბასას დედა, დეიდა მატრონა გაგვჯავრებოდა. ხან ტკბილი სიტყვებით მოგვეურებოდა, ხანაც თავზე გადაგვისვამდა ხელს; უკვე ეზოდან გამოსულებს კი ჭიშკართან მოგვაწევდა უწყინარ ხმას – გაიხარეთ, გამრავლდით, შვილებორ...

ბასა ლოლობერიძე

და საერთოდ: იმ ოჯახიდან გამოსული ხმამაღალი სიტყვა სამეზობლოს, თურმე, არასოდეს გაუგონია. მართალი და უთქმელი კაცის სახელით იცნობდნენ უბანში ძიანი ნიკოსაც, ბასას მამას.

„პალიანას“ მუდმივი მაყურებლები საბჭოს, გოგოლის, კუიბიშევის, ჯგუბურიას, ცხაკაიას, ჭავჭავაძის, 4 მარტისა და სხვა მიმდებარე ქუჩების უმცროსი ასაკის მოსწავლეები იყვნენ. პატარა ფეხბურთულები უფრო ხალისიანად თამაშობდნენ, თუ დამსწრე აუდიტორიას გოგონებიც ალამაზებდნენ.

კარების მაგივრობას დიდი ზომის, თეთრი, გლუვთავიანი ქვებით შემორაგული მონაკვეთი ასრულებდა (ყველა მოედანს მაშინ ასეთი „კარები“ იცავდა). ის „პალიანაც“ და მთელი სოხუმიც ბიჭების იყო, როცა თამაშს დაასრულებდნენ და მოგებული თუ წაგებული გუნდის წევრები გემოზე მიირთმევდნენ ერთ-ერთი მათგანის ეზოში სიმწრით მოპარულ საზამთროს, ნესვას.

– ის „პალიანა“, მართლაც რომ, იყო ჩვენი და იყო ყველასი, ჩემი სიყრმის მეგობრების: ბასასი, დავით ლაგვილავასი, შურა რუხაძის, ხიფა სიჭინავასი, შურა და ვასო ურიდიების, დავით დარცმელიასი, რუსი „ხუდოის“ (მის ნამდვილ სახელს ვერ ვიღონებ), აფხაზი ჯუგუტა ხასაიასი, ებრაელი გიზმ მირელაშვილის, სომხი მელიკის, ბერძენი ბიჭების – იოტისა და კოკა კიფნიდის, კიდევ სხვების და, რა თქმა უნდა, ჩემიც.

რა იცოდნენ მაშინ ამ აწონილმა, კაფანდარა ბიჭებმა, რომ დადგებოდა დრო და დიდი ბასას პირველი თანაგუნდელობით მოიწონებდნენ თავს; კიდევ იმითაც, ბასასეული ილეთები და ფინტები (მოგვიანებით ასეთი ტერმინებიც დამკვიდრდება) თუ როგორ იხაზებოდა, იქმნებოდა მათ თვალწინ.

ლეგენდარული ფეხბურთელები –
ბასა ლოლობერიძე და ბორის პაიჭაძე

– რაღაც არ მაგონდება, ბასას ჩემთვის რომ ეთქვა, ფეხბურთელი გავხდებიო. მაგრამ მისი ნახვა თუ გინდოდა, იქნებოდა ეს გაკვეთილების დაწყებამდე თუ შემდეგ, მას უსათუოდ იქ, იმ ჩვენს „პალიანაზე“ ნახავდი. საკლასო ურნალში ხშირი „არ“-ებიც ჩვენი „პალიანის“ გამო უმრავლდებოდა.

დიდ-პატარას აოცებდა მისი თამაშის არაორდინალური ტექნიკა, ლამაზი ტეხილები, ზუსტი პასები. ბასა თუ ბურთს დაეპატრონებოდა, თავიც რომ მოგეკლა, მას არავის არაფრით დაუთმობდა.

„უხ, შე კოჭებში აფერისტო!“ ხშირად მიაძახებდნენ ბასას, როცა საკუთარი უმწეობით გამნარებულნი ვერაფერს უხერხებდნენ მის ფეხებში მოქცეულ ბურთს.

– მერეც სულ მიკვირდა: კაცს, რომელსაც გაპრაზება არ შეეძლო, რომელსაც ტყუილს ვერაფრით ათქმევინებდი, ასეთი მაქინაციების თავი „ფეხებში როგორ ჰქონდა!“ ახლაც თვალწინ მიდგას მართლაც სანახაობრივი კადრი: თითქოს მინა უარზეა, მიიღოს ბურთი და ამიტომაც კენწლავს ეს ყმაწვილი ასე დაუსრულებლად ბურთს ჰაერში, კენწლავს ფეხებით, მკერდით, თავით, მხრებით, იდაყვით.

1937 წლის შემოდგომის თბილი დღე იდგა.

სოხუმის „პიშჩევიკი“ საკუთარ მოედანზე ამხანაგურ მატჩს მართავდა. მასპინძლობდა ძლიერ გუნდს – მოსკოვის „სპარტაკს“. რა თქმა უნდა, სოხუმელებმა წააგეს – 2:1.

– სხვებთან ერთად, იმ დღეს მეც მერგო პატივი, მეთამაშა უმაღლესი კლასის ოსტატ ფეხბურთელებთან ერთად, დამეცვა ქალაქის ნაკრების ლირსება. ვიყავი თავდამსხმელი – №7.

მატჩის დასრულების შემდეგ სტადიონზე უკვე, როგორც წესი, უმცროსი ასაკის ფეხბურთელები გამოვიდნენ სათამაშოდ. მათ შორის იყო 14 წლის ბასაც.

ლავრენტი რატიანი – სოხუმის გუნდის კაპიტანი
სხვებთან ერთად საჯარიმო ხაზს იქით – „ლენტორიკაზე“
იდგა. პატარების თამაშს ყურადღებით აკვირდებოდა
„სპარტაკის“ უფროსი მწრთვნელი, ცნობილი ფეხბურთელი
– ანდრეი სტარისტინიც. 15 წლით არ იყო გასული, რომ
მან საჩვენებელი თითი გაიშვირა ბასასკებ:

– Кто этот мальчик, в белой рубашке и в белых трусах.
Он очень интересно и забавно играет. Если он в таком
же духе продолжит, если не испортится, я думаю, с него
выидет классный игрок!*

ისინი ერთმანეთს გასახდელში შეხვდნენ.
– ერთი სული მქონდა, ყველაფერი ამომეთქა:
– იცი, ბასა, შენზე რა თქვა სტაროსტინმა?
– რა თქვა? რა თქვა? რა თქვა? – მალ-მალე და
ცნობისმოყვარედ გაიმეორა ერთი და იგივე ფრაზა; და, როცა
ყველაფერი ვუამბე, სიხარულისგან გადამეხვია. ბავშვური
აღტაცება თვისებად გაჰყვა ბასას სიცოცხლის ბოლომდე.

40-იან წლებში მათი გზები გაიყო. ერთ-ერთმა მოსკოვში
გააგრძელა სწავლა, ბასა კი სოხუმიდან თბილისის „დინამოში“
გადაიყვანეს.

– თუ არ ვცდები, 1945 წელი იდგა. ინსტიტუტიდან
დაბრუნებულს, საერთო საცხოვრებლის მორიგემ მითხვა:
– Один грузин, твой друг тебя ищет. Уже несколько раз
позвонил.**

იმავე დღეს მოსკოვის „დინამოს“ სტადიონზე შეხვდნენ ერთმანეთს (ბასა იქ ვარჯიშობდა). ვინ არ
მოიკითხეს, გაიხსენეს, გადაწვდნენ შეუდარებელ „პალიანასაც“, რომელიც თურმე მონატრებოდათ.
უცებ ბასა მიუტრიალდა მეგობარს და პიჯაკის უბიდან ფოტოსურათი ამოიღო. პროფესიონერის შუქმა
საოცრად ლამაზი ქალიშვილის სახე გაანათა.

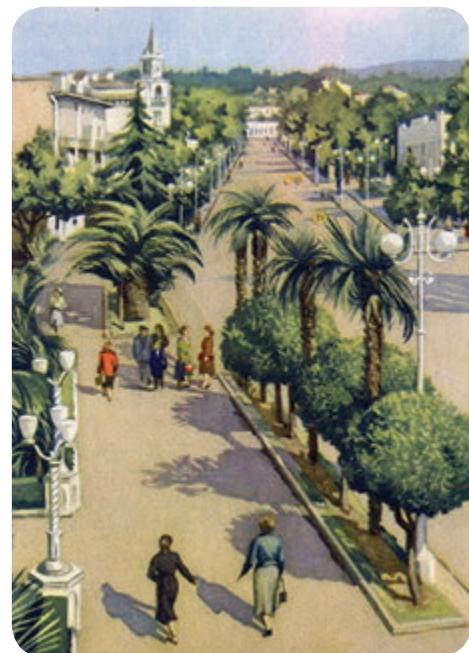
– პეტრე, მალე ცოლი მომყავს.
– სოხუმელია?
– არა, თბილისელი, მიმი გეგეჭკორი.
– გამელიმა. მეც ხომ სკოლაში იგივე გვარის გოგონაზე ვიყავი შეყვარებული.
სოხუმიდან გამოტანილ, თითო-ოროლა გადარჩენილ ფოტოსურათს შორის აღმოჩნდა ერთი ლამაზი
ფოტოსურათიც, რომელსაც პუბლიკისთან ერთად ვბეჭდავთ.

ბორის პაიჭაძის შეფასებით, „როცა იცოდი,
როგორი თავშეკვებული და თავაზიანი იყო
ყოველდღიურობაში, ადვილადაც გაიგებდი,
საიდანაც მოდიოდა საფეხბურთო მოედანზე
მისი საქციელის ასეთი კულტურა, კორექტულობა.“

გვა ძალიან დიდი დრო და თბილისის
„დინამოს“ განახლებული სტადიონის
გახსნისას თანაგუნდელები და ბასას ნიჭის
თაყვანისმცემლები, ავტოკატასტროფის შედეგად
დიდი ხნის მანძილზე ლოგინად მიჯაჭვალ
ლეგენდარულ ფეხბურთელს მწვანე მინდორზე
ხელებში ატაცებულს შემოიყვანებ. 75.000-იანი
აუდიტორია ტაშითა და გუგუნით შეეგებება თავის
საყვარელ ფეხბურთელს.

ეს იყო 1976 წელს.

სოხუმი. XX ს.-ის შუა წლების
საფოსტო ბარათი

მიმი გეგეჭკორი (ბასას მეულე), პეტრე ჭანტურია,
ბასა ლოლობერიძე. სოხუმი. 1960 წ.

* – (რუს.) ვინ არის ეს თეთრმაისურიანი და თეთრტრუსებიანი ბიჭუნა. ის ძალიან საინტერესოდ და ხალისიანად
თამაშობს. ასე თუ გააგრძელა, თუ არ წახდა, ვფიქრობ, მისგან მაღალი კლასის ფეხბურთელი დადგება.

** – (რუს.) ერთი ქართველი, შენი მეგობარი გეძებს. უკვე რამდენჯერმე დარეკა.

რებორი „დაფიონი“ განსაკუთრებულ გამართლებას მაშინ იძენს, როცა ის „გაპოვნინებს“ თეჯლა ჭუმბურიძეს, მის მსგავს ნორჩი ავტორებს.

თეჯლა მხოლოდ 13 წლისაა. მაგრამ ისე წერს და აზროვნებს, შენც გაიძულებს, მიყვე მას, ჩაუღრმავდე სდრიქონებს შორის ნაგელისხმევს, მოგხიბლოს ლრომ და სივრცემ, სადაც ასეთი თამამი და ლალია ავტორი.

და გაოცება: მისი ოთახის ფანჯრიდან დანახული სამყარო, მძაფრი და დარდიანი; თავისუფლება, რომელიც ასე ალელვებს გოგონას და რომელსაც „ყველანი სადლაც ვმალავთ“; მისი ჟინიანი სურვილი, მოინატროს ზღვა და თავი დააღწიოს კაქტუსის ეკლებივით ჩხვლეტია განცდებს; ისე აიჭრას ცაში, რომ მერცხლებსაც შეშერლეთ მისი.

გაიცანით გონიერი, ფიქრიანი თეჯლა ჭუმბურიძე.

თეპლა ჭუმბურიძე

ჩემი ოთახის ფანჯრილან

ამზები, რომლებსაც ფანჯრა მიყვერა, არასდროსაა თავის თვაზე. თვითონაც არაფერია, რომ არა ის ამზები, რომელიც თითქოს მასში ხდება, მაგრამ მის გარეშე. რაფ არ უნდა არეული იყოს ჩემი ოთახი, საათმაც რომ შეწყვიტოს ნიკნიკი, კაფლების რომ ნელ-ნელა დავინოროვდნენ და უანგრძალის რომ ნახშირორუანგმა შთანთქოს, ჩემს ოთახში ფანჯრაა. რომელიც მომიყვერა ქალზე, რომლის ქუსლების კაცუნი ქუჩის რითმს სასიამოვნოდ ერწყმის, ნიავზე, რომელიც თემს საკუკავოდ იწვევს, მანქანებზე, რომლებსაც სულ საფლაც ეჩქარებათ. მომიყვერა იმ ოთახეზე, სადაც ხალხს ჩემსავით ღვიძავს და არ ასევენერთ ის ამზები, რომლების თითქოს მასში ხდება, მაგრამ მათ გარეშე.

რაფ არ უნდა იყოს, ჩემი ოთახი არ დარტომს, რაფგან ფანჯრა ეგონისტი არ არის და ის ფილის მზის სხივებს მასში გავლის საშუალებას მისევმს. ჩემი ოთახი რომ გაათავს.

მე, თებერ და მერცხები

მე და თებერ ფანჯრის გვერდზე გვეფვა სანოლი. თებერ გაყინული ხელები და მშიერი თვალები მსულიერად გაულენთილი იყო სირივის სურნელით. ყოველ ფლე ფანჯრის რაფზე შემომსხავირნი, ჩემი წევ ლაპარაკში ყველაფრის თხრითა და შემტევ იმ თხრილებში ხერის ჩარგვით გადალილერი, ჩაის ჩაიზე ვაკამდით. ამ იდილიას მე მხოლოდ ერთი რამ მირლვევდა, ის, რაფ თებერსთვის ყველაფერს უფრო სასიამოვნოს ხდიდა – მერქხლერი. მათ გადაფრენას ვერ ვუყურებდი, ვერ ვუძლებდი მათ თავისუფლებას და სიმსურუქეს. თებერ გაპრენინებული თვალებით მისჩერებოდა ხოლმე მათ. მე კი ყოველთვის ვპოულონდი მიზეზს, რომ ფანჯრას მოვშორებოდა.

ერთ ლამეს თებერ ჭირილია გამომაღვინდა. რა მოხდა-მეტე, ვკითხე, ხდა არ ამოულია. ძილი არა ერთს მოგვყარებია. გათენებისას ნაიჩურჩყლა, არ მინდა, ოდესშე მერქურით ვუყურებდე მერქხლებს.

მეორე ფლეს გაფარისებით ველოდერნიდი მათ გადაფრენას. არსაც ნავსულვარ. მეტი, იმ ფლეს მე და თებერ მივფინავდით და მერქხლერი ვერ გვენეოდნენ.

მგონი, შურდათ კიფეს.

ყველანი სალადა უძღვათ ჩვენს თავისუფლებას

ჩემი სიზმარი უფერული და ჩუმია. სრული უძღვაობა. აქ არ ვფიქრობ, აქ ფიქრი არ არსებობს. მგონი, მშვიდად ვარ, მაგრამ თან – არა. მშვიდად როგორ ვიქნები. როდა არ ვფიქრობ. ასეთი სიმშვიდის მე არ მცირა. უწინაურია, თუმცა, ვერ უწინაური იქნება. მე ხომ არ ვფიქრობ. ფიქრის გარეშე არაფერი არსებობს. მხოლოდ – ყინული.

მაგრარელის ხმაური მაღვიძებს. აქ როგორ აღმოვჩნდი, არ მახსოვს; ალპათ, რალავას გამოვექენი. მაგრამ გამოქვევა რალა გამოქვევაა, თუ არ ფაივინუ. რას გამოვექენი.

აქ მარტო მე ვზივარ, ალპათ, იმიტომ. რომ ზამთარია და ეს მაგრარელი ზღვაზე მიდის. ყველანი საფლავ ვძალავთ ჩვენს თავისუფლებას.

ხერი ერთმანეთს ენაკვლება. ისეთი შეგრძნება მაქვა, თითქოს ჩვენ ერთ აჯგილზე ვართ და ისინი იხევნი უკან. ფანჯარას ფართით ვფართვ. ასეთი ყის ყურება არ შემიძლია. წარიელისა და ფიქრებისგან დაწლილის. არაფა, არასტრონოს მიყვართა ფართები.

მამაჩემი ყოველთვის ფართვადა ფართით ფართად. მე ჩვევას ვერაფერი მოუხერხა. მერ შევჭიოდი ჩაზელებულ ოთახში და იქამდე ვერ ამოვისუნთქავდი, სანამ ფართას არ გადავწევდი. ხო, ყველანი საფლავ ვძალავთ ჩვენს თავისუფლებას.

ჩემ გვერდით სკამზე დევს ჰაფრანა კაქტუსი, რომელიც სულ თან დამაქვას. არ ვიწი. რაფომ ამოვიჩემე. ნეფავ, როგორი იყო, სანამ უკლები დასჭირდებოდა. მგონი, რალაუ სივრცეს მაინჯ ფოვებს. რომ შეეხო. თან – არა. ალპათ, კაქტუსი ძალიან თავისუფალია. რაფგან ასე უკლებით იწავს მას. მაგრამ ეგ რალა თავისუფლება? არ ვიწი. ალპათ, ყველას ჩვენ ჩვენი ფართა და ეკლები გვაქვას; წუჭია.

მაგრარელის ხმაურის იქამდე ვერ გაიგებ, სანამ არ გაჩერდება. სიჩუმეა. ზღვის სუნი უკვე იგრძნება, თან ჩემი გაფამალული თავისუფლების სურნელი მოაქვა. თვალებს ვხუჭავ და ჩემს კაქტუსთან ერთდ მივრბივარ სანაპიროზე. აქ ყველაფერი საინტერესოა, იმიტომ. რომ აქ ფიქრია. ზღვა თითქოს მშვიდია. აი, ხომ შეუძლია, გადმოსედეს ნაპირს. გადაფარონოს ყველაფერი და მთელი დედამინა მოიწვას, მაგრამ არა. ეს ნიშავს, რომ თავისუფალი არ არის? არა, არ ვიწი.

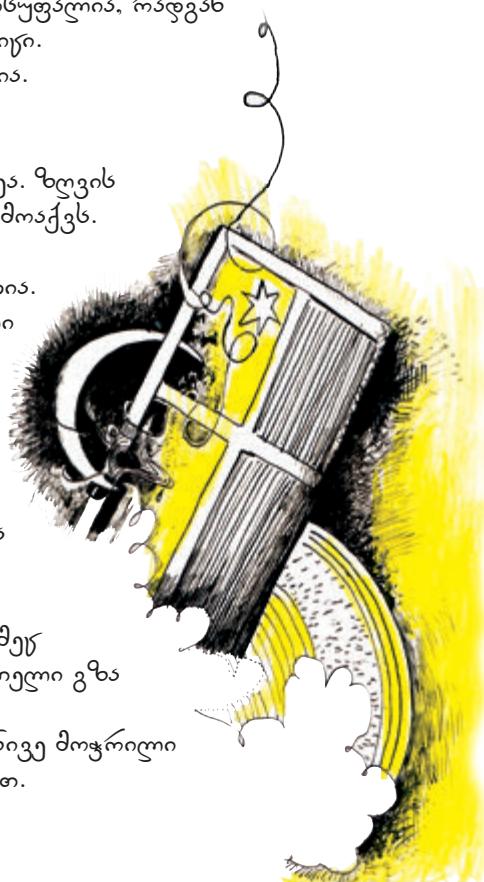
ნეფავ, როგორი იყო იქამდე, სანამ სიდლიერე დასჭირდებოდა? ისეთივე, როგორ მორაკრაკე წყარო? კიდევ კარგი, რომ ძლიერია.

თვალებს ვხუჭავ და ქვას ჩემს ფიქრებს ვაფრან. ძალიან შორის ვისვრო. ბავშვივით მიხარია. ჩემი ნანილი ძალიან დიდი ხნით დარჩებოდა ზღვაში. შეიძლება, სამუდამოარ კი. ფიქრებსაუ ხომ ყველანი საფლავ ვძალავთ.

მთელი დღე იქ გავატარე, ნაპირზე. იმდენ ხანს ვინექი, რომ, ლამის, მერ ქვიშად ვიქერი. მთვარე რომ მომესალმა, მივხვდი, ნასვლის ფრთი იყო. მთელი გზა მთვარე თან მომყვებოდა, სახლამდევე მიმიროლა.

ოთახში რომ შევები, ფართა გადაწეული არ იყო. ალპათ, ყველას ჩვენივე მოჭრილი ხელი გვაქვას საფლავ გადანახული, ნაქვევის შემთხვევაში რომ ჩავეჭიდოთ.

– არა, რა! – მთვარემ და თვალი ჩამიკრა.

ფერის ეძღვაონი (1809-1847 წ.წ.)

ცნობილი გერმანელი კომპოზიტორი და საზოგადო მოღვაწე, მუსიკაში რომანტიზმის წარმომადგენელი, სახელოვანი დირიჟორი, პიანისტი, ორკანისტი, პედაგოგი - ფელიქს მენდელსონი მაპინ 17 წლის იყო.

1826 წელს დაიწერა მისი განთქმული „საქორწილო მარში“. ფლეს, როცა გასულია საქართველოს მექორწილე წყვილთა ბეჭდების გაცვლა წარმოუდგენელია ამ შთამაგონებელი ჰანგების გარეშე.

გერმანიაში პირველი კონსერვატორიის დაარსებაც ამ კომპოზიტორის სახელთანაა დაკავშირებული.

მელდენსონი არის 40-მდე ნაწარმოების - ოპერების, ზინგშპილების*, ორატორიების, კანტატების, საორკესტრო სიმფონიების, უკერტიურების ავტორი.

განათლებული პანკირის ოჯახში

12 წლის მენდელსონი. 1821 წ. ნახატი

ებრაული წარმოშობის გერმანელი კომპოზიტორი, მუსიკაში რომანტიკული მიმართულების ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი - იაკობ ლიუდვიგ ფელიქს მენდელსონ-ბართოლდი (ფელიქს მენდელსონი) დაიბადა 1809 წლის 3 თებერვალს ქ. ჰამბურგში.

მამა - აბრაამ მენდელსონი იყო მდიდარი, ამასთან, განათლებული ბანკირი, ხელოვნებისა და ლიტერატურის ქომაგი, კულტურული ტრადიციების მიმდევარი.

მენდელსონების უძველეს გვარს ეამაყებოდა ბაბუა, იმ დროს ცნობილი ფილოსოფოს-განმანათლებელი, მოზეს მენდელსონი.

ხუთმვილიან იჯახში პატარა ფელიქსმა, და-ძმასთან ერთად, მიიღო ხარისხიანი ზოგადი განათლება. ბიჭუნასა და ფანის (დას) დედამ დაუქირავა სახელოვანი ჰედაგოგები. ფორტეპიანოს მასწავლებლად მოიწვიეს პროფესიონალი პიანისტი და კომპოზიტორი - ლიუდვიგ ბერგერი; თეორიული საგნების პედაგოგად კი - ბერლინის საგუნდო აკადემიის დირექტორი, დიდი გოეთეს მეგობარი - კარლ ცელტერი. ფელიქსი დაეუფლა დაკვრას ვიოლინოზეც, ალტაზეც.

გარეგნულადაც მომხიბლავი ბიჭუნა იმთავითვე გამოირჩეოდა მუსიკალური მეხსიერებით, ფლობდა სუფთა ალტს**. როიალზე უკრავდა 6 წლიდან (ასწავლა დედამ), 9 წლისა მართავდა კონცერტებს (პატარა ფელიქსს ფორტეპიანოსთან მაღალ ბალიშზე სვამდნენ); 10 წლის ასაკიდან კი ბიჭუნა ინტენსიურად ჰქნიდა უკვე საკუთარ ნაწარმოებებსაც. ვიოლინოს პედაგოგს ედუარდ რიცას 13 წლის მოსწავლემ უძღვნა საყმანვილო რე-მინორის კონცერტი.

მდიდარი და განათლებული ბანკირის იჯახში ფელიქსს არ განუცდია მატერიალური გაჭირვება (შვილს მამა ფინანსურად ბოლომდე უზრუნველყოფდა). ამასთან, აქ ყოველ კვირას იმართებოდა მუსიკალური საღამოები, სადაც იკრიბებოდნენ გერმანული ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენლები.

პავლოზიფან ფიჭ გზაზე

მენდელსონებთან ერთ-ერთი მორიგი ვიზიტის დროს კარლ ცელტერმა იჯახში მიიყვანა გოეთე, რომელიც იმ დროს 73 წლის იყო. გენიალური „ფაუსტის“ ავტორმა მაშინ პირველად მოუსმინა 12 წლის ნორჩ პიანისტს. საინტერესოა, რომ მათ შორის დაწყებული მეგობრობა სახელგანთქმული მოაზროვნის სიცოცხლის ბოლომდე გაგრძელდა. ფელიქსი მუდამ სტუმრობდა ვაიმარში გოეთეს, საათობით იჯდა როიალთან და უკრავდა მისთვის.

„როცა უგუნებოდ ვარ, მუდამ სურვილი მაქვს, იყო ჩემს
გვერდით და მატკბობდე შენი ჰანგებით“, – ეტყოდა ხოლმე გოეთე
ფელიქსს.

გოეთეს გარდა მენდელსონი ბავშვობიდანვე დაუახლოვდა
პაინეს, ვებერს, ჰეგელს, გოფმანს, ძმებს გუმბოლტებს... (ოჯახის
ხშირ სტუმრებს).

მენდელსონების ოჯახში კონცერტებს მართავდნენ სამეცნ
კარის ორკესტრანტებიც. სადირიუმორო პულტან იდგა 14 წლის
ფელიქსი.

16 წლის ასაკში მენდელსონს სიმებიანი ორკესტრისთვის
დაწერილი ჰქონდა უკვე 14 სიმფონია, რამდენიმე უვერტიურა*.
შუმანის სიტყვებით „ამ ყმანვილმა თავის პირველივე აღმაფრენას
უშვენიერეს წამებში მიაღწია“.

1825 წელს მენდელსონი მამამ პირველად ჩაიყვანა პარიზში,
მუსიკის ეკროპულ დედაქალაქში. მაშინ აქ მოღვაწეობდნენ
იმ დროის უდიდესი კომპოზიტორები – ჯოაკინო როსინი და
ჯაკომო მეიერბერი. 16 წლის მენდელსონის საშემსრულებლო
ხელოვნებით მოიხიბლა პარიზის კონსერვატორიის რექტორი –
ლუიჯი ქერუბინი.

პარიზიდან დაბრუნებული მამა-შვილი ბერლინში ესტუმრა
გოეთეს და მის როიალთან მენდელსონზა პირველად შეასრულა
მწერლისადმი მიძღვნილი ნაწარმოები.

„მენდელსონი სტუმრად გოეთესთან“.

1864 წლის ნახატი

„ჩან ჩვენ გვაჩუქა ზახი“

მენდელსონის კუმირად, როგორც სხვა გერმანელი რომანტიკოსებისთვის, ითვლებოდა
ბეთჰოვენი.

თქვენ ნარმოიდგინეთ, დღეს მსოფლიოში ასე აღიარებული ბახი მენდელსონის ეპოქაში
თითქმის აღარავის ახსოვდა.

ფელიქსი 14 წლის იყო, როცა ბებიამ აჩუქა ბახის მანუსკრიპტის** კოპიო. ეს იყო დღეს
შედევრად აღიარებული „ნმინდა მათეს ვნება“.

თვით ცელტერიც, მენდელსონის პედაგოგი და ცნობილი მუსიკოსი, ბახს მიიჩნევდა
„გაუგებარ მუსიკოს-მათემატიკოსად“, მის ნაწარმოებებს კი „მუსიკის შეუცნობელ
საიდუმლოდ“. შეენინააღმდეგა კიდეც მოსწავლეს, როცა მან გადაწყვიტა, 100 წლის წინათ
შექმნილი „ნმინდა მათეს ვნება“ ფართო აუდიტორიის წინაშე შესრულებინა. ბერლინელები
ბახს ვერასოდეს აღიქვამენ და ვერც მიიღებენ; ამდენად, ზედმეტია ლაპარაკი წარმატებაზე,
ამტკიცებდა ცელტერი.

კომპოზიტორის ერთ-ერთი სანოტო ფურცელი

და მაინც: 1829 წლის 11 მარტს გაულერდა ეს
გენიალური ქმნილება. სადირიუმორო პულტან
იდგა 20 წლის მენდელსონი. მეორე დღეს, რა თქმა
უნდა, ყველა ბილეთი გაიყიდა. უკვე სახელოვანი
იტალიელი პაგანინის გასტროლებმაც ვერ
გააუფერულა იმ დღეების ვნებათაღელვა.

– ყველა მუსიკოსი მენდელსონის მადლიერია;
მან ჩვენ გვაჩუქა ბახი. ააულერა კიდეც გენიოსის
მუსიკა და დაინტო მისი ნაწარმოებების გამოცემაც, –
მიიჩნევს მუსიკოსი ოლღა საიაპინა.

* – ოპერის, ბალეტისა და სხვა მუსიკალური ნაწარმოების საორკესტრო შესავალი.
** – ხელნაწერი; უმეტესად, ძველი.

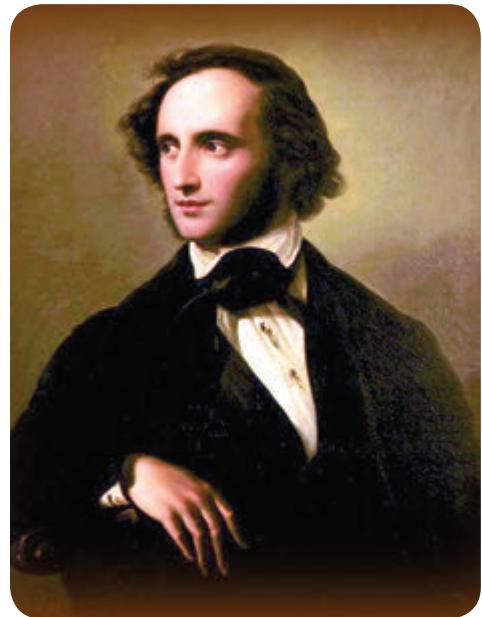
ეკონომიკური განვითარები

ბახის აუდერება მუსიკის მსოფლიო სამყაროს განსაკუთრებულ მოვლენად იქცა, მენდელსონის პოპულარობა კი ბევრად გაიზარდა.

ამ დროიდან დაიწყო კომპოზიტორის ევროპული გასტროლები, რაც მუსიკოსისთვის საუნივერსიტეტო გამოცდილებად იქცა. დაიპყრო სხვადასხვა ქვეყნის უდიდესი აუდიტორიები. პირველი საგასტროლო ქალაქი იყო ლონდონი, რომლითაც მოიხიბლა ახალგაზრდა კომპოზიტორი:

„ლონდონი – ეს თავზარდამცემია! ეს სიგიურა! ლონდონი – ამქვეყნად ყველაზე გრანდიოზული, ყველაზე არნახული ქმნილებაა!“
– ნერდა ალფროთოვანებული მენდელსონი 1830 წელს.

ბუნების საოცრებად მიჩნეულმა ჰებრიდის კუნძულებმა ახალგაზრდა რომანტიკოსს შეაქმნევინა უვერტიურა „ფინგალის გამოქვაბული“, რომლის შესახებ 35 წლის შემდეგ იტყვის ბრამსი: „მე დავთობდი ყველა ჩემს ნაწარმოებს ერთი „ფინგალის გამოქვაბულის“ სანაცვლოდ“.

ფერის მენდელსონი

ძალზე წარმატებული ლონდონური გასტროლების შემდეგ მენდელსონმა დაგეგმა ახალი მუსიკალური ტურნე. იმოგზაურა იტალიაში, საფრანგეთში, შოტლანდიაში, ავსტრიაში, შვეიცარიაში, ისევ ინგლისში, გერმანიის ქალაქებში. ლაიფციგში ერთ-ერთი კონცერტის დროს მისი პარტნიორი იყო ფერნც ლისტი (ისიც გასტროლებით იყო ამ ქალაქში). მოგზაურობის დროს მენდელსონმა გაიცნო შოპენი, ბერლინი, შუმანი (რომელსაც შემდგომ დაუმეგობრდა).

ამ პერიოდში შექმნა მან თავისი მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები: „შოტლანდიური სიმფონია“, „სავიოლინო კონცერტი“, „ზღვის სიმშვიდე“, „პირველი ვალპურგიული ღამე“, ორატორია „ილია“, „იტალიური სიმფონია“, „48 უსიტყვო სიმღერა“... ამ უკანასკნელი ქმნილებით მენდელსონმა საფუძველი ჩაუყარა ახალ ჟანრს საფორტეპიანო-რომანტიკულ მუსიკაში – ლირიკულ მინიატურებს.

სიახლე: საფირიულო პულციც ჭოხით ხელში

ლაიფციგის კონსერვატორია,
დაარსებული მენდელსონის მიერ

XIX ს.-ის 30-40-იანი წლები მენდელსონის მოღვაწეობის გამორჩეული ხანაა. ფართოდ გაიშალა არა მარტო როგორც კომპოზიტორის, არამედ, როგორც პედაგოგის საგანმანათლებლო საქმიანობაც.

1832 წელს გარდაიცვალა კარლ ცელტერი, ფელიქსის პირველი პედაგოგი და ბერლინის საგუნდო აკადემიის დირექტორი. მამის დაუინებული მოთხოვნით, ამ თანამდებობაზე მენდელსონმა წამოაყენა საკუთარი კანდიდატურა; მაგრამ აკადემიის ანტისემიტური განწყობის ზოგიერთმა წევრმა „ეპრაელი ბიჭუნა“ შეუფერებლად მიიჩნია ამ პოსტზე.

1835 წელს კიოლნის მუსიკალურ ფესტივალზე წარმატებული გამოსვლების შემდეგ მენდელსონს შესთავაზეს ლაიფციგის გევანდჰაუზის ორკესტრის ხელმძღვანელობა (ამ დროს ის ლაიფციგის ფილარმონიის დირექტორია).

გევანდჰპაუზის ორკესტრი მენდელსონის ლოტბარობის დროს ევროპის საუკეთესო კოლეგიუმივად ჩამოყალიბდა; და, რაც ყველაზე საინტერესოა, ეს სახელი მან დღემდე შეინარჩუნა.

მენდელსონის კონცერტებზე გაულერდა არაერთი ისეთი ნაწარმოები, რომელიც მანამდე იშვიათად სრულდებოდა. ლაიფციგის პუბლიკა შეძრა ორკესტრის მიერ შესრულებულმა ბეთოვენის შეუდარებელმა „მეცხრე სიმფონიამ“. არადა, მანამდე ეს ნაწარმოები ითვლებოდა „დაყრულებული კომპოზიტორის უგუნურ ფანტაზიად“. მენდელსონის დირიჟორობით პირველად შესრულდა შუპერტისა და შუმანის სიმფონიებიც.

საინტერესო დეტალი: იმ პერიოდში კომპოზიტორის გადაწყვეტილება – ორკესტრისთვის ედირიჟორა ჯოხით, მის კიდევ ერთ ახირებად ჩათვალეს. არადა, აქამდე, როგორც წესი, ლოტბარი ორკესტრანტების წინაშე იდგა ან ვიოლინოთი ხელში, ან იჯდა როიალთან და მუსიკოსებსაც იქიდან ხელმძღვანელობდა. თვით მენდელსონის მეგობრისთვის – შუმანისთვის მიულებელი იყო ეს სიახლე; „ჯოხი კაპელმაისტერს* ხელს უშლის. ორკესტრი დამოუკიდებელი რესპუბლიკაა, ვის წინაშეც არავინ არ უნდა იდგეს“, – ამბობდა ის.

1843 წელს გერმანიაში პირველი უმაღლესი მუსიკალური სასწავლებლის, კერძოდ, ლაიფციგში კონსერვატორიის გახსნა უშუალოდ უკავშირდება მენდელსონს. კონსერვატორიის კედელს დღემდე ამშვენებს მისი დამაარსებლის პორტრეტი.

„საქორნილო მარში“ დაიწერა... შექსპირისთვის

1843 წლის 14 ოქტომბერს ქ. პოსტდამში შექსპირის პიესის მიხედვით (სახელწოდებით – „ზაფხულის ღამის სიზმარი“) შედგა სპექტაკლის პრემიერა. ერთის შეხედვით, ამ დღეს განსაკუთრებული არაფერი მომხდარა. შექსპირი სხვა დროსაც წარმოუდგენიათ.

ალსანიშნავი სხვა რამეა: მუსიკა სპექტაკლისთვის დაწერა 34 წლის კომპოზიტორმა, ფელიქს მენდელსონმა და სწორედ იმ საღამოს გაულერდა პირველად „საქორნილო მარში“, და იმ მუზიკირებით, რასაც ისმენს დღეს თითოეული ახლადდაქორნინებული წყვილი.

საინტერესო დეტალი: მენდელსონი მუსიკას შექსპირის ამ პიესისთვის წერდა უკვე მეორედ. პირველად მან ის გააუდერა 17 წლის ასაკში. თუმცა მაშინ შექმნილი მელოდია „საქორნილოდ“ არ მოიაზრებოდა. მხოლოდ მოგვიანებით, როცა კომპოზიტორს შეუკვეთეს მუსიკა სპექტაკლისთვის, უკვე დაწერილი ჰანგები მან მეტ-ნაკლებად გადააკეთა და „მოარგო“ საქორნილო რიტუალს, რომელიც სიუჟეტურად პიესაში მართლაც ხდება.

ეს იყო ის ცნობილი „საქორნილო მარში“, რომელსაც ისმენენ ახლადდაქორნინებულნი (მაშინ კომპოზიტორი ამას ვერც წარმოიდგენდა).

საინტერესოა, პირველად როდის და ვის ქორნილში გაულერდა ეს მელოდია?

ლონდონის წმინდა პეტრეს ეკლესიის არქივში დღემდე იხახება ეს ცნობა: რომ მენდელსონის „საქორნილო მარშის“ თანხლებით 1847 წლის 2 ივნისს ჯვარი დაიწერეს ვინმე დოროფი კარიუმ და თომას დენიელმა.

მაგრამ „მარშმა“ ნამდვილი აღიარება მოიპოვა მას შემდეგ, რაც 1858 წლის 25 იანვარს ის გაულერდა პრინცესა ვიქტორიასა და პრუსიის კრონპრინცის** ფრიდრიხის ჯვრისწერისას.

* – დირიჟორი, ლოტბარი. ** – ტახტის მემკვიდრე.

მაგრამ ტახტის მემკვიდრის ფრიდრიხის კუმირი იყო მეორე გერმანელი კომპოზიტორი – რიპარდ ვაგნერი. საბოლოოდ წყვილი შეთანხმდა: როდესაც პრინცესა და ტახტის მემკვიდრე შევიდოდნენ ტაძარში, გაუდრედებოდა ვაგნერის „საქორნილო ქორო“ (ოპერიდან „ლოენგრინი“), ხოლო უკვე ჯვარდანერილი ცოლ-ქმარი ეკლესიას დატოვებდა მენდელსონის „მარშით“.

სწორედ ამ დღის შემდეგ ევროპაში დამკვიდრდა: ჯვრისწერა სრულდებოდა 2 კომპოზიტორის „საქორნილო ჰიმნის“ თანხლებით (ტაძარში შესვლისას და გამოსვლისას). უკვე მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპის ბევრმა ქვეყანამ უარი თქვა ვაგნერის ნაწარმოებზე მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ეს კომპოზიტორი ძალიან უყვარდა ჰიტლერს.

„საშინლად შეყვარებული ვარ“

სესილი ჟან-რენო.
მენდელსონის მეულლე

მენდელსონს, როგორც შემოქმედს, ჭეშმარიტ მუზად მოევლინა დიდი სიყვარული. 1836 წელს ის პირველივე ნახვისთანავე მოიხიბლა მშვენიერი ფრანკფურტელი გოგონათი. მას ერქვა სესილი ჟან-რენო. ფელიქსი წერდა დას ფანის: „საშინლად შეყვარებული ვარ, იმდენად, რომ არც ვიცი, როგორ მოვიქცე, რა გავაკეთო. ზეგ უნდა დავტოვო ფრანკფურტი და ისეთი შეგრძნება მაქვს, რომ სიცოცხლედ დამიჯვდება“.

1837 წელს ისინი დაქორნინდნენ. ოჯახური თანაცხოვრება ბედნიერად აეწყო. მენდელსონის სიტყვებით, ის ნებივრობდა სამოთხეში 5 შვილთან და საყვარელ მეულლესთან ერთად.

XIX ს.-ის 40-იან წლებში გერმანულ მუსიკალურ ცხოვრებაში მენდელსონმა მეტად საინტერესო კვალი დატოვა. ამდენად, ხელოვანთათვის აუნაზღაურებელი დანაკლისი იყო მისი უდროო გარდაცვალება 38 წლის ასაკში, ინსულტით.

„მეწრომეფე საუკუნის მოწარტი“

მენდელსონს განსაცვიფრებლად ბევრი რამ აინტერესებდა: კომპოზიტორი გატაცებული იყო ლიტერატურით, ფერწერით, თეატრით, იმ ქვეყნების ისტორიებით, სატაც ჩატიოლა. ბავშვობიდან მოწონდა ცხენზე ჯირითი და ცურვა, ფლობდა ლათინურისა და ძველბერძნულს.

„ლიუცერნი“. * მენდელსონის ნახატი. 1847 წ.

თანამედროვეთა შორის ის დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. რობერტ შუმანმა მას „მეცხრამეტე საუკუნის მოცარტი“ უწოდა. ანდონ რებინშტეინი წერდა: „მისი „უსიტყვო სიმღერები“ მესიკალური ლირიზმისა და საფორტეპიანო სიტაქიზის ნიმუშია, „სავიოლინო კონცერტი“ კი ერთადერთია თავისი სიახლით, სილამაზითა და სრულყოფილებით“. პეტრე ჩაიკინის სიტყვებით, „მენდელსონი მუდამ დარჩება მუსიკალური ინდივიდუალიზმისა და უზადო სისუფთავის მაგალითად“. და ბოლოს: „ფელიქსი“ ლათინურად ნიშნავს „ბედნიერს“.

საქართველო

ჩვენი ქადაგის ფინანსი	ბაზების მოწყობა
შპვი ზღვის რივიერა 3	ნუნუ ჯანელიძე ფიქრებთან ერთად 34
საქართველოს შორის	ლესვები უპის რეზიუმები
ნოდარ დუმბაძე „მაინც რა არის სამშობლო?“ 4	რევაზ ტატალაშვილი ლექსები 36
ზოვის იდეითი	ქათვები ღასაცი
8	რუსუდან დაუშვილი პავლე კვარაცხელია – ამერიკაში ქართული სათვისტომოს დამაარსებელი 37
ცენტრ შვიდი	თახმანი
ალბერტ აინშტაინი „უსიყვარულობა აღარიშეს პლანეტას“ 10	ივანე ტურგენევი ნოველები 40
საჩინო თანილი	იჩის თანამო
ერეკლე II-ის დაბადების 300 წლისთავი 12	43
პოვზა	ლაპხვები საუკანი
მზია ხეთაგური ლექსები 17	ზაირა მიქატაძე ომში ნაგემი სიკეთე 44
ო, ცნავ ჩვით	სალამა
18	47
ცაშილი სახლვანით	ოჩიაზი
რიო კოჭიმა ირმა გელანტია – ტრადიციულიც, აკადემიურიც 20	ნანა ჭანტურია „პალიანიდან“ აგორებული ბურთით 48
ესთე	ლაფიონე
23	52
ლოვა - საუკანეების მიღმა	ჩრდილო ბზა ბავშვობილი
პერუ – უძველესი ცივილიზაციების ქვეყანა 24	ფელიქს მენდელსონი 54
აქაბასახი	
თამარ გაბროშვილი მინიატურები 28	
პირვე ელემენტი	
მარიამ გუნია თუ გადავფურცლავთ „ძველ აღთქმას“ 30	

ჩვენი მისამართია:

ქ. თბილისი, უზნაძის ქ. № 68.
ტელ.: (+995) 598 93 92 84;
(+995) 599 12 66 80;

ელ-ფოსტა: jurnali.ialqani@gmail.com

იალქანი № 1 (45), 2020 წ.
ათქიო № 1 (18), 2020 წ.

ტირაჟი: 300 ც.
ფასი სახელშეკრულებო

„ქარები“. სალომე პაიჭაძე. 12 წლის. ბათუმი